

РОҲНАМОИ ФАННИ ТЕХНОЛОГИЯИ ИТТИЛООТӢ СИНФИ 9-УМ

**Барои омӯзгорони муассисаҳои
таҳсилоти умумӣ**

**ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ТАСДИҚ КАРДААСТ**

**ДУШАНБЕ
МАОРИФ
2018**

УДК 373.167.1

ББК 32.97Я721

К-65

К-65. Комилиён Ф.С., Назаров А.П., Абдукаримов М.Ф. **Роҳнамои фанни технологияи иттилоотӣ синфи 9-ум.** Барои омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ. Душанбе, Маориф, 2018. 72 саҳ.

САРСУХАН

Омӯзгорони азиз! Низоми муосири маорифи Тоҷикистон дар шароити кунунии рушди чомеа дастовардҳои қаблии дар соҳаи маорифи кишвар бадастомадаро нигоҳ дошта, бо истифода аз имкониятҳои бавучудомадаи рушди соҳа ва гузариш ба меъёрҳои таҳсилоти байналмилалӣ тасмим гирифтааст, ки муносибатҳои таҳсилоти босалоҳиятро роҳандозӣ намояд.

Зарурати гузариш аз низоми анъанавӣ, ки он дар асри XVII дар заминаи принципҳои дидактика ташаккул ёфтааст, ба муносибатҳои нави таълимӣ якчанд сабаби объективӣ дорад. Сабаби асосӣ дар он аст, ки низоми кунунӣ ё анъанавии таълим аз нигоҳи ташкили раванди таълим низоми синфӣ-дарсӣ буда, тибқи он мазмуну мундариҷаи дарс тавассути методҳои тавзехию аёни амали гардонида мешавад.

Дар ин низом дар раванди дарс фаъолияти таълимӣ пурра аз тарафи омӯзгоридора карда мешавад. Омӯзгор натиҷаҳои таълими фанро арзёбӣ намуда, дараҷаи азхудкуни ҳар як хонандаро дар алоҳидагӣ месанҷад ва дар интиҳои соли хониш оид ба гузаронидан ё нагузаронидани хонанда ба синфи болой қарор қабул мекунад. Китоби дарсӣ асосан барои иҷрои вазифаи хонагии хонандагон хизмат менамояд.

Дар низоми мазкур омӯзгор донишро дар шакли тайёр ба хонандагон пешниҳод менамояд. Хонандагон бошанд, онро қабул ва бозгӯйӣ мекунанд. Мағҳумҳои «соли таҳсил», «рӯзи дарсӣ», «ҷадвали дарсҳо», «танаффуси байни дарсҳо» ва «таътил» нишондиҳандаҳои асосии низоми синфӣ-дарсӣ ба ҳисоб мераванд.

Муносибати нави таълимӣ бошад, ба салоҳиятнокии ҳам хонандагону ҳам омӯзгорон нигаронида шуда, фаъолӣ, мустақилият ва озодии академии хонандогонро дар интиҳоби маводди таълимӣ ва омодагии онҳоро ба мавзӯи дарс таъмин менамояд, мавқеи назоратии омӯзгорро фаъолтар мегардонад ва хонандаву омӯзгорро ба истифодаи методҳои фаъолу самарабахши таълимӣ ҳидоят мекунад.

Муносибати босалоҳият ба таълим роҳу усулҳои амалии фаъолият кардани хонандагонро ташаккул дода, истифодаи самараноки онҳоро дар ҳалли масъалаҳои маърифатӣ, иҷтимоӣ, қасбӣ ва соҳаҳои марбута тақозо менамояд. Вазифаи салоҳиятҳо аз ташаккул додани малакаву маҳорати таълимӣ ва дар ин замина арзёбӣ карда тавонистани воқеяти онҳо иборат мебошад. Ин муносибати таълимӣ ба фардикунioni раванди таълим равона гардидааст.

Ҳамин тарик, муносибати босалоҳият ба таълим на ба гирифтани дониши тайёр, балки ба имконияти аз бар намудани малакаҳои таълимӣ, тайёрии қасбӣ, маҳорати дар амал татбиқ карда тавонистани дониш ва ба роҳ мондани тарзи ҳаёти солим равона гардида, гиромӣ доштани арзишҳои ҷомеаҳои иттилоотӣ ва шаҳрвандиро ташаккул медиҳад.

Дар заминаи муносибати босалоҳият дар амал татбиқ намудани мазмuni фанни «Технологияи иттилоотӣ» пеш аз ҳама ба методикаи таълими фанни мазкур алоқамандӣ дошта, аз ҳар як омӯзгори ин фан талаб менамояд, ки вобаста ба имкониятҳои техникии мактаб, синфҳонаҳои компьютерии мӯҷаҳҳаз, шабакаҳои интернетӣ ва дохилӣ, дараҷаи фаҳмиши мавзӯъҳои фан, интиҳоби методҳои босамари расонидани дониш ва дастовардҳои педагогии бевоситаи худ малакаву маҳорати мавҷудаи худро дар дарсхояш моҳирона истифода барад.

Муаллифон

ДАРСИ 1. ТАСНИФИ КОМПЮТЕРХО АЗ РҮЙИ ИМКОНИЯТХОИ ФУНКСИОНАЛЫЙ - 1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.1.1. Имкониятҳои функционалии компьютерхоро донад; аз рүйи имкониятҳои мазкур компьютерхоро тасниф карда тавонад; зарурати таснифи компьютерхоро дар амал донад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯй хонандагон бояд:

- ✓ компьютерхоро аз рүйи имкониятҳои функционалиашон тасниф карда тавонанд;
- ✓ таъйинот, имконот ва иқтидори компьютерхоро фарқ карда тавонанд.

4. Барномаи дарс. Таснифи компьютерхо. Таснифи компьютерхо аз рүйи имкониятҳои функционалый: таъйинот ва имконоти компьютер дар коркари иттилоот, имкониятҳои робитавии байни корбар ва компьютер (интерфейс), ҳачми чисмии компьютер, имкониятҳои захиравии компьютер.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб тавассути блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Барномаи намоишсози OOImpress ба бастаи барномаҳои қадом оғизи тааллук дорад?
- Бо ёрии OOImpress намоишҳоро ба парвандаҳои қадом форматҳо табдил додан мумкин аст?
- Ҳангоми оғизи кори OOImpress барои чӣ дар экран равзанаи моҳири намоишсоз пайдо мешавад? Моҳир ҷанд маротиба зухур мекунад?
- Бо ёрии равзанаи якуми моҳир бо ҷанд навъи намоиш кор бурдан мумкин аст? Қадомҳо?
- Гузариш ба равзанаҳои ояндаи моҳири намоишсозро чӣ тавр амалий гардонидан мумкин аст?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Слайдҳои намоишро бо ёрии афзорҳои қадом лавҳа идора мекунанд?
2. Чӣ тавр намоиши дар OOImpress соҳташударо дар экрани қалон тамошо кардан мумкин аст?
3. Амалиёти асосии намоишсозӣ дар OOImpress аз ҳамин гуна амалиёт дар MS PowerPoint чӣ тафовут доранд?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронида, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия карда мешавад.

Проблема. Матни математике дода шудааст, ки он формулаҳо ва графикҳоро дар бар мегирад. Оё онро дар компьютер барҷидан мумкин аст? Агар мумкин бошад, пас ин корро чӣ тавр амалий месозед?

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи сӯхбат бо мазмуни таснифи компьютерҳо аз рүйи имкониятҳои функционалый шинос кардан тавсия дода мешавад.

Имрӯзҳо татбиқи компьютерро дар тамоми ҷабҳаҳои фаъолияти инсон дидан мумкин аст.

Дар соҳаҳои гуногун мувоғиқан ба ҳусусият ва ҳачми иттилооти коркардшаванда, талабот ба иқтидори компьютерҳои истифодашаванда низ гуногун аст. Масалан, дар

марказҳои илмиву тадқиқотӣ, ки дар онҳо ҳаҷми ҳисоббарориҳо ва коркарди додаҳо хеле зиёд аст, на аз компютерҳои фардии одӣ, балки аз компютерҳои пуриқтидортар истифода мебаранд.

Компютерҳоро аз рӯйи параметрҳои муайян ва хосиятҳояшон ба синфҳо тақсим мекунанд, ки онро одатан *таснифи компютерҳо* мегӯянд. Масалан, мо метавонем компютерҳоро аз рӯйи параметрҳои ҳаҷми хотираю чисмӣ, зудкорию соли барориш, ҷузъи пойгоҳӣ, соҳаи истифодабарӣ ва ғайра ба синфҳо ҷудо намоем.

Агар мо таснифи компютерҳоро тибқи нишондодҳои:

- таъйинот ва имконоти компютер дар коркарди иттилоот;
- имкониятҳои робитавии байни корбар ва компютер (интерфейс);
- ҳаҷми чисмии компютер;
- имкониятҳои захиравии компютер ва ғайра диде бароем, он гоҳ компютерҳои муносирро ба таври зайл ба синфҳо тақсим карда метавонем:

Дар аксарияти мавридҳо компютерҳоро аз рӯйи имкониятҳои техникиашон - зудкорӣ (зарбаи кори протессор) ва ҳаҷми хотираи фаврӣ ба синфҳо тақсим мекунанд.

Зудкорӣ - микдори амалҳои одитарине мебошад, ки компютер онҳоро дар зарфи як воҳиди вақт (сония) ичро мекунад. Барои ҷенкунӣ зудкориҳои аз ҳад зиёд воҳидҳои зеринро истифода мебаранд:

- MIPS (Million Instructions Per Second – миллионҳо амал дар як сония) - воҳиди ҷенаки зудкории микропротессор ё компютер;
- FLOPS (Floating-Point Operations per Second) - амалҳо бо нуқтаи лағжон дар як сония;
- MFLOPS (Million Floating-Point Operations Per Second) - миллионҳо (10^6) амал бо нуқтаи лағжон дар як сония;
- GFLOPS = GigaFLOPS; = gigaflops II; = gigaflop/s (Billion Floating-Point Operations per Second) - гигафлопс, миллиардҳо (10^9) амал бо нуқтаи лағжон дар як сония. Барои ҷенкунӣ маҳсулнокии кори протессор абаркомпютер (суперкомпютер) истифода мешавад. Зудкории 1 GFLOPS аввалин бор соли 1985 ба қайд гирифта шудааст;
- TFLOPS = teraflops; = teraflop/s (Trillion Floating-Point Operations per Second) - терафлопс, триллионҳо (10^{12}) амал бо нуқтаи лағжон дар як сония. Зудкории 1 TFLOPS аввалин бор соли 1997 ба қайд гирифта шудааст.

Хосияти дигари басо муҳимми компютер ҳаҷми (микдори максималии ғунҷоиши иттилоот) хотираи фаврии он ба шумор меравад. Дар амалия иттилоотро бо бузургииҳои қалонтар ҷен мекунанд:

1 байт (byte) = 8 бит; 1 Кбайт (килобайт) = 2^{10} байт; 1 Мбайт (мегабайт) = 2^{20} байт; 1 Гбайт (гигабайт) = 2^{30} байт; 1 Тбайт (терабайт) = 2^{40} байт; 1 Пбайт (петабайт) = 2^{50} байт; 1 Эбайт (эксадайт) = 2^{60} байт; 1 Сбайт (секстибайт) = 2^{70} байт.

Илова ба хосиятҳои болоӣ, имкониятҳои компютер ба омилҳои дигар низ вобаста аст:

- разряднокии протессор;
- ҳаҷми хотираи беруна;

- хосиятхой қисмҳои берунаи нигоҳдорӣ, иртибот ва дохилкуни ю хориҷкунии иттилоот;
- имконияти иттилоотгузаронии таҷҳизоти иртиботӣ;
- имконияти дар як вакт бо компьютер кор карда тавонистани якчанд корбар;
- имконияти дар компьютер ба таври параллелӣ кор карда тавонистани якчанд барнома;
- имконияти пайвастшавӣ ба шабака;
- эътимоднокӣ.

Омӯзгор бояд ҳар як мағҳуми навро ба хонандагон шарҳу тавзех дихад ва аз ҳаёти рӯзмарра мисолҳои мушаххас орад. Дар ҳолати зарурӣ омӯзгор метавонад барои мукаммал гардонидани лексияи кӯтоҳи худ, дар баробари китоби дарсӣ аз дигар сарчаашмаҳо низ истифода барад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба таснифи компьютерҳо, ҳаҷми хотираи фаврии компьютер, суръати кориҷрокуни компьютер маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракуни чавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Имкониятҳои функционалии асосии компьютерро номбар кунед.

Гурӯҳи 2. Компьютерҳои ба шумо шиносро аз рӯйи хосиятҳои муайян тасниф намоед.

Гурӯҳи 3. Кадом параметрҳои ҳаҷми хотираи фаврии компьютерро номбар карда метавонед?

Гурӯҳи 4. Кадом параметрҳои суръати кориҷрокуни компьютерро номбар карда метавонед?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор чавоби хонандагонро доир ба супориши боло мухокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси чавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодиқкат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ дихед. Ба саволу супоришиҷо чавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришиҷо зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришиҷо:

1. Дар зери мағҳуми «тасниф» чиро дар назар доранд?
2. Таснифи компьютерҳоро аз диди худ шарҳ дихед.
3. Хосиятҳои асосии компьютерҳоро номбар кунед.
4. 45 гигабайтро бо воситаи мегабайт, килобайт ва бит ифода кунед.
5. Зарурати таснифи компьютерҳоро аз назари худ шарҳ дихед.

ДАРСИ 2. СИНФИ КОМПЬЮТЕРҲОИ КАЛОН -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.1.2. Синфи компьютерҳои калонро фарқ карда тавонад ва мавқеи дар амал истифода шудани онҳоро донад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ чӣ будани серверро донанд;
- ✓ намудҳои серверро донанд;

- ✓ мафхуми абаркомпьютерро шарҳ дода тавонанд;
- ✓ принсили коркарди иттилоотро дар абаркомпьютерхо донанд.

4. Барномаи дарс. Сервер ва намудҳои он: замимавӣ, файл-серверҳо, факс-серверҳо, бойгонисоз, хидмати почтавӣ, хидмати чопӣ, телеконфронсӣ. Абаркомпьютерҳо. Мейнфреймҳо. Принсили коркарди иттилоот дар абаркомпьютерҳо.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезахо, проектор, таҳтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб тавассути блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳоӣ):

- Компьютерҳоро аз рӯйи имкониятҳои функционалиашон тасниф кунед.
- Барои ҷӣ тамғаҳои нав ба нави компьютерҳо истеҳсол карда мешаванд?
- Аз рӯйи қадом параметрҳоро компьютерҳоро гурӯҳбандӣ мекунанд?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Маъсалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинай хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Оё рушди ҷаҳони имрӯзаро бе компьютер тасаввур кардан мумикн аст?
2. Агар ба шумо зарурати компьютер ҳаридан пеш ояд, он гоҳ қадом параметрҳои онро ба инобат мегиред?

Пурсиши интиҳоӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаero бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳоӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Шумо оид ба таснифи компьютерҳое, ки барои коркарди иттилооти қалон пешбинӣ карда шудаанд, маълумот доред? Имкониятҳои функционалии аз ҳама маъмуртариин компьютер, ки дар замони мусоир нақши муҳимро мебозад, ҷӣ гуна аст?

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи сухбат бо мазмуни мавзӯй шинос кардан лозим аст.

Тавре медонем, таърихи рушду равнақи техникаи компьютерӣ аз сохтан ва истифодаи мошинҳои электронии ҳисоббарории ниҳоят қалон оғоз ёфтааст. Ҷузъи пойгоҳии ин компьютерҳо низ роҳи тӯлониро тай намудааст: аз лампаҳои электронӣ-вакумӣ сар карда, то схемаҳои интегралии абарқудрати мусоир.

Имрӯз синфи компьютерҳои қалонро мошинҳое ташкил медиҳанд, ки онҳо имкониятҳои хеле зиёд дошта, дар асоси дастовардҳои оҳирини илму техника сохта шудаанд. Ҳаҷми ин гуна компьютерҳо низ нисбатан қалонтар буда, барои дар бино ҷойгир шуданашон масоҳати зиёдтар талаб карда мешавад. Дар онҳо якбора якчанд каскор карда метавонанд.

Синфи компьютерҳои қалонро ба ду гурӯҳ ҷудо мекунанд: *серверҳо* ва *абаркомпьютерҳо*.

Сервер (server - компьютери асосии шабака) компьютери пурқудрат буда, онро асосан дар марказҳои шабакаҳои компьютерӣ истифода мебаранд. Вазифаи аввалиндараҷаи сервер аз хизматрасонии компьютерҳои алоҳидай ба он пайванд ва шабакаҳои компьютерӣ иборат аст. Дар сервер ҳаҷми бениҳоят зиёди иттилоот нигоҳ дошта мешавад. Имрӯз тараққиёти вусъатёбандай системаҳои телекоммуникатсионӣ ба он сабаб гаштааст, ки ин самти техникаи компьютерӣ низ бо суръати баланд рушд карда тавонад.

Серверҳо вобаста ба вазифаи хизматиашон намудҳои хеле зиёд ва иқтидорҳои гуногун дошта метавонанд. Ҳангоми интиҳои онҳо талаботи ҷиддӣ ба зудкорӣ ва эътиимонкии кориашон гузошта мешавад. Сервер бояд имконияти захира намудани нусхаҳои эҳтиётии иттилоотро дошта бошад. Корҳои профилактикаи ва таъмирий бо

серверҳо бояд тавре гузаронида шаванд, ки фаъолияти онҳо ва компьютерҳои бо онҳо пайванд ягон лаҳза қатъ нагардад. Қатъ гардидан кори сервер ба системаи коммуникатсионӣ ҳалали чиддӣ ворид месозад ва ҳатто ба талафоти иттилоот низ оварда мерасонад.

Абаркомпьютерҳо намуди маҳсуси компьютерҳое мебошанд, ки онҳо барои ҳалли масъалаҳои басо мушкини ҳисоббарорӣ ва иҷрои супоришҳои ҳаҷман калони бо суръати бениҳоят баланд амалишаванд, аз қабили тарҳрезии равандҳои мураккаб, таҳияи низоми пешгӯйиҳо, нигаҳдорӣ ва коркарди иттилооти аз ҳад зиёд ва ғайра, пешбинӣ шудаанд. Ҳусусияти асосии абаркомпьютерҳо дар он аст, ки онҳо ба таври параллелӣ - дар як вақт якбора якчанд супоришро иҷро карда метавонанд.

Абаркомпьютерҳои замони мусоид бо параметрҳои зерин истеҳсол карда мешаванд:

Зудкорӣ	100 000 MFLOPS
Ҳаҷми хотираи фаврӣ	10 Гбайт
Ҳаҷми хотираҳои дискӣ	то 10 Тбайт
Разряднокӣ	64-128 бит

Абаркомпьютерҳоро дар марказҳои илмӣ барои ҳалли масъалаҳои мураккаби риёзӣ, физикӣ, геофизикӣ, обуҳавосанҷӣ ва ғайра истифода мебаранд. Имрӯз абаркомпьютерҳо дар ҳисоббарориҳои калони бирҷавӣ ва молиявӣ низ татбиқ мешаванд.

Омӯзгор бояд ҳар як мағҳуми навро ба хонандагон шарҳу тавзех дихад ва аз ҳаёти рӯзмарра мисолҳои мушаххас орад. Дар ҳолати зарурӣ омӯзгор метавонад барои мукаммал гардонидани лексияи кӯтоҳи худ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Баёни намудҳои сервер ҳатмӣ мебошад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба намудҳои сервер маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорни дунафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкуни дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Компьютерҳои калон барои чӣ лозиманд?

Гурӯҳи 2. Сервер чист ва барои чӣ лозим аст?

Гурӯҳи 3. Фарқи байни мейнфрейм ва абаркомпьютерҳоро шарҳ дихед.

Гурӯҳи 4. Оё серверҳо аз абаркомпьютерҳо ягон фарқи доранд?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хуносай дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодиқкат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ дихед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби ҳаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Зарурати пайдоиши компьютерҳои калонро дар чӣ мебинед?

2. Аввалин маротиба кай, аз тарафи кӣ ва дар кучо абаркомпьютер истеҳсол карда шудааст?

3. Абаркомпьютере, ки бори аввал истехсол шудааст, чй имкониятҳоро доро буд?
4. Дар кадом соҳаҳо абаркомпьютерҳоро истифода бурдан мумкин аст?
5. Фикру мулоҳизаҳоятонро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯйи коғаз оред.
6. То кадом андоза муҳим будани донистани сервер ва намудҳои онро шарҳ дихед.

ДАРСИ 3. СИНФИ КОМПЮТЕРҲОИ ХУРД-1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.1.3. Синфи компьютерҳои хурдро фарқ карда тавонад ва мавқеи дар амал истифода шудани онҳоро донад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯъ хонандагон бояд:

- ✓ чи будани миникомпьютерро донанд;
- ✓ чи будани микрокомпьютерро донанд;
- ✓ намудҳои микрокомпьютерҳоро фарқ карда тавонанд.

4. Барномаи дарс. Миникомпьютерҳо. Микрокомпьютерҳо: рӯйимизӣ, мобилий, саноатӣ, IBM PC, кисагӣ, шабакавӣ, планшет.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволу ҷавоб тавассути блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Дар бораи компьютерҳои калон маълумот дихед.
- Мағҳуми серверро шарҳ дихед ва намудҳои онро номбар кунед.
- Дар бораи доираи татбиқоти компьютерҳои калон фикрҳоятонро баён кунед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалағузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон, ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Оё ҳаёти хурдро бе компьютер тасаввур карда метавонед?
2. Ба андешаи шумо кадом корҳоро тавассути компьютер ичро кардан мумкин аст? Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузашта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Фарз мекунем, ки ҳалли ягон масъалаи амалий икрои ҳазорҳо амали математикиро талаб мекунад. Шумо дар ин маврид чий кор мекунед?

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯъ. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯъ шинос кардан лозим аст.

Синфи компьютерҳои хурдро ба ду гурӯҳ - миникомпьютерҳо ва микрокомпьютерҳо тақсим мекунанд. Миникомпьютерҳо аз ҷиҳати тавонойӣ ва дигар параметрҳояшон дар байнни компьютерҳои калон ва микрокомпьютерҳо ҷой дода мешаванд. Миникомпьютерҳо асосан дар заминай архитектураи RISC ё UNIX соҳта шудаанд. Онҳо дар бисёр мавридҳо вазифаи серверҳоро ичро менамоянд. Ба онҳо дар шабакаҳои компьютерӣ даҳҳо ва ҳатто садҳо нуқтаи корӣ ё микрокомпьютерҳоро пайваст кардан мумкин аст.

Миникомпьютерҳо солҳои 70-уми асри гузашта пайдо шудаанд. Истеҳсол-кунандагони асосии онҳо ширкатҳои машҳури Ай-Ти-энд-Ти (AT&T), Интел (Intel),

Хюлетт-Паккард (Hewlett-Packard) ва Дичитал Эквипмент (Digital Equipment) ба шумор мераанд. Пайдоиши онҳоро асосан ба он мансуб медонанд, ки дар он замон дар ҳалли аксар масъалаҳои илмӣ-техникӣ зарурат ба истифодаи компьютерҳо бо параметрҳои тавоно аз байн рафта буд. Дар идорақунии равандҳои истеҳсолӣ истифодаи компьютерҳое мувофиқ буданд, ки нарх ва иқтидори онҳо ба имкониятҳои корхонаҳо дастрас бошанд.

Микрокомпьютерҳо ба гурӯҳи компьютерҳое дохил мешаванд, ки протссесори марказии онҳо дар шакли микропротссесор сохта шудааст. Микрокомпьютер мошини ҳамакора буда, барои истифодаи як корманд пешбинӣ шудааст. Аз ин рӯ, микрокомпьютерро компьютери фардӣ низ мегӯянд. Микрокомпьютерҳо дар намудҳои рӯйимизӣ (статсионарӣ), мобилий (ҳамроҳ, портативӣ, лэптоп, ноутбук, кисагӣ) ва саноатӣ (робот-компьютерҳо) истеҳсол карда мешаванд.

Омӯзгор бояд ҳар як мағхуми навро ба хонандагон шарҳу тавзех дихад ва аз ҳаёти рӯзмарра мисолҳои мушаххас орад. Дар ҳолати зарурӣ омӯзгор метавонад барои мукаммал гардонидани лексияи кӯтоҳи худ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Баёни намудҳои микрокомпьютерҳо ва нишон додани расми онҳо ҳатмӣ мебошад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориши медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба намудҳои микрокомпьютерҳо маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунӣ дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Компьютерҳои хурд барои чӣ лозиманд?

Гурӯҳи 2. Миникомпьютер барои чӣ лозим аст?

Гурӯҳи 3. Фарқи байни миникомпьютер ва микрокомпьютерро шарҳ дихед.

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло мухокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодиқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ дихед. Ба саволу супоришиҷо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дарачаи ба салоҳиятҳо ноил ғаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришиҷо зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришиҷо:

1. Зарурати пайдоиши компьютерҳои хурдро дар чӣ мебинед?

2. Аввалин маротиба кай ва аз тарафи қадом ширкатҳо миникомпьютерҳо истеҳсол карда шудааст?

3. Миникомпьютерҳое, ки бори аввал истеҳсол шудаанд, чӣ имкониятҳоро доро буданд?

4. Шумо дар кучо микрокомпьютерҳоро дидад?

5. Компьютерҳое, ки аз онҳо шумо дар ҷараёни дарсҳоятон истифода мебаред, ба қадом синфи компүтрҳо дохиланд?

6. Фикру мулоҳизаҳоятонро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯйи коғаз оред.

7. Параметрҳо ва тамғаи компютери синфиатонро муайян карда, дар дафтаратон нависед.

ДАРСИ 4. ДУРНАМОИ РУШДИ СИСТЕМАХОИ КОМПЮТЕРӢ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.1.4. Роҷеъ ба синфҳои компьютерҳои мавҷуда маълумоти зарурӣ дошта бошад, дар бораи дурнамои рушди системаҳои компьютерӣ ва зарурати он андешаҳояшро иброз карда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯъ хонандагон бояд:

- ✓ дастовардҳои ҷории технологияи компьютериро донанд;
- ✓ ҷӣ будани технологияҳои инноватсионии робитавиро донанд;
- ✓ дар бораи компьютерҳои оптикаӣ, нейрокомпьютерҳо ва компьютерҳои квантӣ маълумот дошта бошанд.

4. Барномаи дарс. Технологияҳои инноватсионии робитавӣ: ҳатҳои инфрасурҳ, ҳатҳои алоқаи телевизионӣ, технологияи рақамии зудсуръати бесим. Компьютерҳои оптикаӣ. Нейрокомпьютерҳо. Компьютерҳои квантӣ.

5. Воситаҳои аёнӣ. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб тавассути блитс-пурсиши кӯтоҳи интиҳоӣ):

- Дар бораи компьютерҳои хурд маълумот дихед.
- Мағҳуми миникомпьютер ва микрокомпьютерро баён кунед.
- Дар бораи доираи татбиқоти компьютерҳои хурд фикрҳоятонро баён кунед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалағузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон, ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Кадом намуди компьютерҳо ба шумо ошносанд?
2. Барои ҷӣ компьютерҳоро тасниф мекунанд?

Пурсиши интиҳоӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаero бо салоҳиди ҳуд ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузашта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳоӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо метавонед тавассути компьютер ҷадвале созед, ки дар он рӯйхати хонандагони синфатон бо нишон додани синну сол ва ҷойи истиқомат дарҷ гардида бошад? Агар ҳа, пас ҷӣ тавр?

III. Шиносоӣ бо мазмуни мавзӯъ. Хонандагонро ба тариқи сухбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯъ шинос кардан лозим аст.

Барои ояндабинии соҳа дастовардҳои ҷории технологияи компьютериро ба таври муфассал донистан лозим аст.

Самти ояндаи тараққиёти системаҳои компьютерӣ ба содагардонӣ, баландбардории Ҷӯйиҳои ҷаҳонӣ, беҳтаргардонии хосият ва параметрҳо ва ҳаҷман боз ҳам хурдтар гардонидани техникаи компьютерӣ бахшида шудааст. Барои таъмин намудани мубодилаи иттилоотии сифатан нави байни компьютерҳо дар назар аст, ки технологияҳои инноватсионии робитавӣ истифода шаванд:

- ҳатҳои инфрасурҳ;
- ҳатҳои алоқаи телевизионӣ;
- технологияи рақамии зудсуръати бесим.

Технологияҳои инноватсионии робитавӣ имконият медиҳанд, ки низомҳои зудсуръати иттилоотӣ тамоми системаҳои компьютерии мавҷударо фаро гиранд.

Ҷустуҷӯи роҳҳои нави муқаммалгардонии компьютерҳо дар самтҳои гуногун идома дорад. Якчанд роҳҳои алтернативии имконпазири гузариш ба компьютерҳои нав

мавчуданд: компьютерҳои оптиқӣ, нейрокомпьютерҳо, компьютерҳои квантӣ. Барои ихтирии компьютерҳои оянда навгониҳои илмҳои мусир истифода мегарданд.

Компьютерҳои оптиқӣ. Дар компьютерҳои оптиқӣ вазифаи барандаи иттилоотро сели рӯшной иҷро мекунад. Истифодаи сели рӯшной ҳамчун барандаи иттилоот дар муқоиса бо сигналҳои электрикӣ як қатор афзалиятҳо дорад. Пеш аз ҳама суръати баланди паҳнкунии иттилоот таъмин карда мешавад ва соҳтани архитектураи интиқоли параллелии иттилооти шабакавии байни компьютерҳо имконпазир мегардад. Технологияи оптиқӣ на танҳо барои соҳтани компьютерҳо мурим аст, балки аз он ба таври васеъ дар коммуникатсияи компьютерӣ ва шабакаи Интернет истифода бурдан мумкин аст.

Нейрокомпьютерҳо. Барои ҳалли бা�ъзе масъалаҳои муҳим зарурати соҳтани системаҳои тафаккури сунъӣ пеш меояд, ки онҳо на танҳо иттилоотро кор карда тавонанд, балки барои ҳисоббарориҳои зиёд вақти камтарро сарф намоянд ва аз байни якчанд методи ҳалли масъала роҳҳои беҳтаринро интихоб кунанд. Фояи эҷоди нейрокомпьютер аз тарзи кори майнаи инсон ё умуман системаи асаби организмҳои зинда сарчашма гирифтааст. Тавре аз фанни биология маълум аст, майнаи инсон зиёда аз 10 миллиард ҳучайраи асаб – нейрон дорад, ки онҳо имконияти коркарди иттилооти эҳсосотиро ба вучуд меоранд. Айнан ҳамин тавр бояд нейрокомпьютерҳо соҳта шаванд. Аз ин рӯ, онҳоро биокомпьютерҳо ҳам мегӯянд.

Компьютерҳои квантӣ бояд дар асоси қонунҳои механикаи квантӣ соҳта шаванд. *Механикаи квантӣ методҳои тасвир, қонуниятҳои ташаккулӯбӣ ва низоми зарраҳои хурд - атому молекулаҳоро меомӯзад.* Принципи физикии кори компьютери квантӣ бо тағйирёбии энергияи атом алоқаманд аст.

Ҳар се навъи компьютерҳои номбурда компьютерҳои замони ояндаанд. Дар мавриди рушд ёфтани як ё ҳамаи ин самтҳо ҳатман барояшон таъминоти барномавии мувофиқ низ соҳта ҳоҳанд шуд.

Омӯзгор бояд ҳар як мағҳуми навро ба хонандагон шарҳу тавзех дихад ва аз ҳаёти рӯзмарра мисолҳои мушахҳас орад. Дар ҳолати зарурӣ омӯзгор метавонад барои мукаммал гардонидани лексияи кӯтоҳи худ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба омилҳои рушди системаҳои компьютерӣ маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Компьютерҳои ҳозиразамон чӣ имкониятҳоро доро мебошанд.

Гурӯҳи 2. Оё шумо боварӣ доред, ки дар оянда боз компьютерҳои пуриқтидортар истеҳсол мешаванд? Агар ҳа, пас сабабашро дар чӣ мебинед?

Гурӯҳи 3. Ба фикри шумо истеҳсоли тамғаҳои нав ба нави компьютер ба чӣ вобаста аст? Амалия зарурат пеш меорад ва ё рақобати ширкатҳо аст?

8. Ҷамъости дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикӯат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Ба саволу супоришиҳо ҷавоби ҳаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришиҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супориши:

1. Компьютерхой оптика чий гуна компьютерхоянд?
2. Сабабхой сохтани нейрокомпьютерхоро дар чий мебинед?
3. Барои чий бояд компьютерхой квантӣ сохта шаванд?
4. Фикру мулоҳизаҳоянро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯҳташуда рӯйи коғаз оред.
5. Дар бораи дурнамои рушди системаҳои компьютерӣ андешаҳоянро баён кунед.

ДАРСИ 5. ЗАМИНАҲОИ ПАЙДОИШИ ШАБАКАҲОИ КОМПЮТЕРӢ. **ТЕХНОЛОГИЯҲОИ ИТТИЛООТИ-ИРТИБОТИ -1 соат**

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.5. Роҷеъ ба заминаҳои пайдоиши шабакаҳои компьютерӣ маълумоти кофӣ дошта, моҳияти технологияҳои иттилоотӣ-иртиботиро донад ва зарурати амалии онҳоро эҳсос карда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ мағҳуми шабака ва намудҳои онҳоро донанд;
- ✓ чи будани технологияҳои инноватсионии робитавиро донанд;
- ✓ мағҳуми модем ва хелҳои онро донанд;
- ✓ мағҳуми технологияҳои шабакавӣ ва технологияҳои иттилоотӣ-иртиботиро донанд.

4. Барномаи дарс. Шабака: маҳаллӣ, минтақавӣ, иттиҳодиявӣ, саросарӣ. Модем. Шабакаҳои компьютерӣ. Нуқтаи корӣ. Технологияҳои шабакавӣ. Технологияҳои иттилоотӣ-иртиботӣ.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб тавассути блитс-пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Дар бораи дурнамои рушди системаҳои компьютерӣ чий гуфта метавонед?
- Шумо компьютери ояндаро чий гуна тасаввур мекунед ва чий хел дидан меҳоҳед?

7. Ташаккӯл додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинай хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Компьютерхоро асосан аз рӯйи қадом параметрҳояшон ба гурӯҳҳо мутаҳҳид мекунанд?

2. Компьютер дар паҳн кардани иттилоот ягон нақш дошта метавонад?

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди ҳуд ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузашта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия карда мешавад.

Проблема. Агар аз шумо талаб кунанд, ки шаклҳои геометрии секунҷа, ҷорқунҷа ва намудҳои онҳоро дар компьютер қашед, пас чий кор мекунед? Оё метавонед, ки аз уҳдаи иҷрои ин вазифа бароед? Агар ҳа, пас чий тавр?

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи сухбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯй шинос кардан лозим аст.

Агар ду ва зиёда компьютер бо ҳамдигар бо ягон усуле пайваст (симӣ, мавҷӣ ва гайра) шуда, байни ҳамдигар робита барқарор карда тавонанд, он гоҳ мегӯянд, ки онҳо дар шабакаи компьютерӣ қарор доранд. Шабакаи компьютерӣ воситаи пуриқтидори мубодилаи иттилооти байни компьютерҳо мебошад. Дар амалия, вобаста ба ҳачми

иттилооти дар ҳалли масъалаҳо истифодашаванда, аз шабакаҳои компьютерии маҳаллӣ, минтақавӣ, иттиҳодиявӣ ва саросарӣ истифода мебаранд.

Шабакаҳои маҳаллӣ одатан барои ташкил намудани робитаи байни компьютерҳои як бино ё корхона созмон дода мешаванд. Агар компьютерҳои якчанд корхонаи ягон маҳал бо ҳамдигар робита барқарор намоянд, он гоҳ мегӯянд, ки онҳо дар шабакаи минтақавӣ пайвастанд. Шабакаи компьютерии якчанд муассисаву ташкилот ва корхонаҳоро, ки барои ҳифзи иттилооти байни онҳо созмон дода шудааст, шабакаи иттиҳодиявӣ меноманд. Шабакаҳои саросарӣ робитаи компьютерҳои байни шаҳрҳо ва давлатҳои гуногунро барқарор менамоянд. Телекоммуникатсия мубодилаи иттилоотро маҳз дар шабакаҳои саросарӣ таъмин менамояд.

Компьютерро ба хати телефон пайваст намуда, бо компьютери дигаре, ки он ҳам ба хати телефон пайваст аст, алоқа барқарор намудан имкон дорад. Барои амалий гаштани ин мақсад зарур аст, ки системаҳои компьютерӣ дорои модем бошанд. Модем иттилооти компьютериро ба сигналҳои телефонӣ ва баръакс, сигналҳои телефониро ба иттилооти компьютерӣ табдил медиҳад ва ба воситаи хати телефон онҳоро паҳн менамояд.

Модемҳо ба модемҳои дохилӣ ва берунӣ тақсим мешаванд. Модемҳое, ки дар дохири блоки системавии компьютер ҷойгиранд, модемҳои дохилӣ ва модемҳое, ки ба воситаи ноқили маҳсус (сим) бо компьютер пайвастанд, модемҳои берунӣ ном доранд.

Бо пайдоиш, рушд ва паҳншавии компьютерҳои фардӣ шабакаҳои компьютерӣ низ рӯйи кор омаданд. *Шабакаҳои компьютерӣ аз маҷмӯи ба ҳам алоқаманди воситаҳои иртиботӣ, барномавӣ ва техникий иборат мебошанд ва барои таъмин намудани равандҳои иттилоотии байни объектҳо пешбинӣ шудаанд.*

Шабакаҳои компьютерӣ системаҳои мураккаби техниқӣ, робитавӣ ва барномавӣ ба ҳисоб мераванд.

Нуқтаи корӣ (муштарӣ) гуфта, компьютери фардиеро меноманд, ки истифода-бараандай он аз хизматрасониҳои сервер баҳраманд аст. Робитаи байни компьютерҳо (сервер ва муштариён) ҳангоми коркарди иттилоот дар шабака бо тарзҳои ҳам мутамарказ ва ҳам марказгурез (алоҳида-алоҳида) барқарор шуда метавонад. Ҳангоми коркарди мутамарказонидашудаи иттилоот дар шабака, қисми асосии кор ба сервер voguzor гашта, муштарӣ ҳамон қисмати корро иҷро меқунад, ки он захираҳои зиёдро талаб нақунад. Дар мавриди марказгурез бошад, сервер танҳо вазифаи анбори иттилоотро иҷро карда, нуқтаҳои корӣ (компьютер-муштариҳо) асосан коркарди иттилоотро анҷом медиҳанд.

Истифодай васеи технологияҳои иттилоотӣ дар шабакаҳо сабабгори пайдоиши ду мағҳуми нав гаштааст: технологияҳои шабакавӣ ва технологияҳои иттилоотӣ-иртиботӣ. Ин мағҳумҳо гарчанде дар назари аввал ба ҳамдигар наздик намоянд ҳам, мазмунан чизҳои тамоман гуногунанд.

Технологияҳои шабакавӣ маҷмӯи протоколҳои ба мувофиқа овардаи стандартӣ, методҳои татбиқи воситаҳои барномавию техникий дар шабакасозиҳои компьютерӣ ва тарзҳои хизматрасонӣ ба истифодабараандагони шабака мебошад.

Истифодабараандагони шабакаҳои компьютериро мағҳуми асосии дуюм, яъне технологияҳои иттилоотӣ-иртиботӣ муттаҳид месозад.

Технологияҳои иттилоотӣ-иртиботӣ гуфта, ҷунин технологияҳои истифода аз шабакаҳои компьютериро меноманд, ки онҳо ба истифодабараандагон имконияти байни худ муюишрат кардан ва ба таври таъчили дастрас намудани иттилоотро таъмин карда метавонанд.

Омӯзгор бояд ҳар як мағҳуми навро ба хонандагон шарҳу тавзех дихад ва аз ҳаёти рӯзмарра мисолҳои мушахҳас орад. Дар ҳолати зарурӣ омӯзгор метавонад барои муқаммал гардонидани лексияи кӯтоҳи худ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Дар рафти дарс омӯзгор аз аёниятҳо низ бояд истифода барад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба дурнамои рушди системаҳои компьютерӣ маълумоти муҳтасар омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракуни чавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Мағҳуми шабакаро шарҳ дихед.

Гурӯҳи 2. Шабакаи компьютерӣ гуфта, чиро мефаҳмедине?

Гурӯҳи 3. Мағҳуми нуқтаи кориро баён кунед.

Гурӯҳи 4. Технологияҳои шабакавӣ аз технологияҳои иттилоотӣ-иртиботӣ чӣ фарқ доранд?

8. Ҷамъости дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Аз китоб матни мавзӯро бодиққат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Ба саволу супориши ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супориши зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супориши:

Саволҳо:

1. Зарурати пайдоиши шабакаҳои компьютериро фахмонед.

2. Модем чист? Кадом намудҳои модемро медонед?

3. Мағҳуми серверро баён кунед ва гӯед, ки он барои чӣ лозим аст?

Супоришиҳо.

1. Фикру мулоҳизаҳоятонро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯйи коғаз опред.

2. Дар бораи таърихи пайдоиши шабакаҳои компьютерӣ ба таври фишурда иншои хурд нависед.

ДАРСИ 6. НАМУДҲОИ ШАБАКАҲОИ КОМПЮТЕРӢ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.6. Намудҳои шабакаҳои компьютериро шарҳ дода тавонад, мағҳуми интернетро донад ва доираи истифодабарии шабакаҳоро гуфта тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯъ хонандагон бояд:

- ✓ дар бораи мағҳуми шабакаи маҳалӣ маълумот пайдо кунанд;
- ✓ мағҳуми шабакаҳои минтақавиро донанд;
- ✓ шабакаҳои иттиҳодиявиро фарқ карда тавонанд;
- ✓ чӣ будани шабакаҳои саросариро донанд;
- ✓ дар бораи интернет маълумот ҳосил кунанд.

4. Барномаи дарс. Шабакаи маҳалӣ. Шабаки минтақавӣ. Шабакаи иттиҳодиявӣ. Шабакаи саросарӣ. Интернет.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтai электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволу ҷавоб тавассути блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Дар бораи мағҳуми шабака чӣ гуфта метавонед?

- Намудҳои шабакаро номбаро кунед.
- Технологияҳои шабакавӣ ва иттилоотӣ-иртиботиро тавзех дихед.
- Дар бораи модем ва мавқеи истифодабарии он маълумот дихед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинай хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Иттилоот тавассути компьютер чӣ гуна паҳн карда мешавад?
2. Кадом синфи компьютерҳоро медонед?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди ҳуд ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузашта, натиҷаи онро бо блийтс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Шумо матнеро дар компьютер ҳарфчинӣ кардед. Барои нигоҳ доштани он дар компьютер чӣ гуна рафтор мекунед? Агар онро такмил додан ва ё таҳrir кардан лозим ояд, чӣ гуна рафтор менамоед?

III. Шиносой бо мазмунни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи суҳбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯй шинос кардан лозим аст. Омӯзгор дар навбати аввал бояд мағҳуми шабакаро шарҳ дихад, сипас намудҳои онро ба навбат баён созад. Зимни шарҳи ҳар як намуди шабака овардани мисолҳои мушаххас тавсия дода мешавад. Барои ин кор мисолҳои дар китobi дарсӣ овардашударо истифода бурдан ба нафъи кор аст. Ҳар як мағҳуми навро ба хонандагон шарҳу тавзех додан зарур аст. Дар ҳолати зарурӣ омӯзгор метавонад барои мукаммал гардонидани мавзӯй, дар баробари китobi дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Дар рафти дарс омӯзгор аз аёниятҳо низ бояд истифода намояд.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба намуди шабакаҳо маълумоти муҳтасар омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чор нафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Мағҳуми шабакаи маҳаллиро шарҳ дихед.

Гурӯҳи 2. Мағҳуми шабакаи минтақавиро баён созед.

Гурӯҳи 3. Мағҳуми шабакаи иттиҳодиявӣ аз чӣ иборат аст?

Гурӯҳи 4. Шабакаи саросарӣ гуфта, чиро мефаҳманд?

8. Ҷамъбости дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хуносай дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Аз китоб матни мавзӯро бодиқкат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ дихед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дарачаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Зарурати пайдоиши шабакаҳои маҳаллиро дар чӣ мебинед?
2. Шабакаи маҳалӣ аз шабакаи минтақавӣ чӣ фарқ дорад?

3. Шабакай иттиҳодиявӣ аз шабакаи саросарӣ бо чӣ фарқ мекунад?
4. Интернет чист ва ба одамон чӣ хизмат карда метавонад?
5. Фикру мулоҳизаҳоянро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯйи коғаз оред.
6. Дар бораи таърихи пайдоиши интернет ва зарурати пайдо шудани он ба таври фишурда иншои хурд нависед.

ДАРСИ 7. ТАЪМИНОТИ ТЕХНИКИИ ШАБАКАҲОИ КОМПЮТЕРӢ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.7. Намудҳои хатҳои иртиботӣ ва чӣ гуна истифодабарии онҳоро дар амалия донад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯй хонандагон бояд:

- ✓ дар бораи мағҳуми хатҳои иртиботӣ ва намудҳои онҳо маълумот пайдо кунанд;
- ✓ хосиятҳои хатҳои робитавиро донанд;
- ✓ мағҳуми адаптери шабакавиро шарҳ дода тавонанд;
- ✓ модем ва таъйиноти онро донанд.

4. Барномаи дарс. Хатҳои иртиботӣ. Адаптерҳои шабакавӣ. Модем. Модулятсия. Демодулятсия.

5. Воситаҳои аёнӣ. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтai электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб тавассути блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Дар бораи шабака ва намудҳои он чӣ гуфта метавонед?
- Фарқи байни шабакаҳо ва зарурати пайдоиши онҳоро шарҳ диҳед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалағузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф бо хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Дар бораи таърихи пайдоиши компьютер чӣ гуфта метавонед?
2. Компьютер дар зиндагии шумо чӣ нақш дошта метавонад?
3. Компьютерҳо аз якдигар бо қадом ҳусусиятшон фарқ мекунанд?

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳи гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди ҳуд ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузашта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия карда мешавад.

Проблема. Шумо матнеро дар компьютер ҳарфчинӣ кардед ва меҳоҳед, ки корро ба иттом расонед ва компьютерро хомӯш намоед. Пайдарпайи иҷрои амалҳоеро, ки шумо онҳоро барои хомӯш кардани компьютер баъди кор бо он истифода мебаред, номбар кунед.

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи сухбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯй шинос кардан лозим аст.

Хатҳои иртиботӣ. Дар шабакасозиҳои компьютерӣ аз намудҳои тамоман гуногун ва табииати муҳталифдоштаи хатҳои робитавӣ истифода мебаранд. Мисоли онҳо, симҳои телефонӣ, нурӣ-нахӣ (оптикаӣ-нахӣ), мавҷҳои радио, иртиботи кайҳонӣ ва ғайра шуда метавонанд.

Самаранокии иртибот дар шабакаҳои компьютерӣ моҳиятан ба хосиятҳои зерини хатҳои робитавӣ вобастагӣ доранд:

▪ тавоноии иттилоотгузаронй ё суръати гузариши иттилоот дар хат. Ба воситаи миқдори битҳои иттилоот, ки дар давоми як сония аз шабака мегузаранд, чен карда мешавад;

- эътимоднокӣ – имконияти бенуқсон ва беғалат гузаронидани иттилоот дар хат;
- арзиши хат;
- имкониятҳои мукаммалгардонии хат.

Таъйиноти адаптерҳои шабакавӣ. Барои бо ёрии хатҳои робитавӣ интиқол додани иттилоот аз як компьютер ба компьютери дигар ва баръакс зарур аст, ки аввал иттилооти компьютерӣ (ракамӣ, дуй) ба навъи иттилооти муҳити интиқолдиҳанда табдил дода шавад ва баъди ба макони таъйиншуда расидани он аз нав ба иттилооти рақамӣ бозгардон шавад. Вале то раванди табдили иттилоот, раванди ба табдилгар расонидани иттилоотро амалӣ гардонидан зарур аст.

Барои иҷрои чунин амалҳо воситаҳои маҳсуси техниқӣ хизмат мерасонанд, ки онҳоро адаптерҳои (кортҳои) шабакавӣ мегӯянд. Адаптерҳо, яъне мутобиқгарон, дар гузаронидани иттилооти байни компьютерҳо тавассути хатҳои барқ, телефон, нур, нах ва гайра мусоидат менамоянд.

Адаптерҳои шабакавӣ воситаҳои техникие мебошанд, ки онҳо компьютерро бо хатҳои робитавӣ пайванд месозанд.

Ҳар як адаптери шабакавӣ бояд бо навъи хати робитавии истифодашаванда мувофиқат намояд. Аз ин рӯ, барои ҳар як намуди хатҳои иртиботӣ навъи мувофиқи адаптери шабакавӣ соҳта шудааст.

Модем. Ҳусусияти фарқунандаи шабакаи саросарӣ, дар масофаи беҳад дур барқарор намудани робитай байни компьютерҳои он ба ҳисоб меравад. Барои иртиботи ин навъ шабакаҳоро таъмин намудан, асосан хатҳои телефон ва воситаҳои маҳсуси техникии модем (табдилгари иттилоот) номидашаванда истифода бурда мешаванд. Тавре маълум аст, телефон ҳамчун воситаи техниқӣ барои интиқоли садо пешбинӣ шудааст. Иттилоотро, ки телефон коркард ё интиқол дода метавонад, сигналҳои табиӣ ё аналогӣ ном мебаранд. Барои он ки тавассути хати телефон иттилооти рақамӣ интиқол дода шавад, бояд вай аввал ба иттилооти аналогӣ баргардонида шавад. Иҷрои ин амал ва амали баръакси онро модем ба уҳдаи худ мегирад. Раванди табдилдиҳии иттилооти рақамиро ба иттилооти аналогӣ **модулятсия** ва баръакс, мушобехро ба рақамӣ - **демодулятсия** меноманд.

Модем таҷҳизотест, ки барои модулятсия ва демодулятсия иттилоот пешбинӣ шудааст.

Модемҳо дар ду шакл истеҳсол карда мешаванд: берунӣ ва доҳилӣ. Модемҳои берунӣ дар шакли таҷҳизоти алоҳида соҳта шуда, ба блоки системавии компьютер бо ёрии порти пайвастшавӣ наслб карда мешавад. Модемҳои дарунӣ бошанд, дар шакли платоҳо соҳта шуда, дар мавзеъҳои муайяни платай системавӣ наслб карда мешаванд.

Омӯзгор ҳар як мағҳуми навро ба хонандагон бояд шарҳу тавзех диҳад. Дар ҳолати зарурӣ, омӯзгор метавонад барои мукаммал гардонидани мавзӯъ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Дар рафти дарс омӯзгор аз аёниятҳо низ бояд истифода намояд.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба хатҳои иртиботӣ маълумоти муҳтасар омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкуни дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Самаранокии иртибот дар шабакаҳои компьютерӣ ба чӣ вобаста аст?

Гурӯҳи 2. Хосиятҳои асосии хатҳои робитавиро баён кунед.

Гурӯҳи 3. Дар бораи адаптерҳои шабакавӣ нақл кунед.

Гурӯҳи 4. Дар бораи модем чӣ гуфта метавонед?

8. Ҷамъости дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло мухокима карда, хulosai дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Аз китоб матни мавзӯро бодиқкат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дидҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълими хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълими хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Вазифаи хатҳои иртиботӣ аз чӣ иборат аст?

2. Кадом намуди хатҳои иртиботиро медонед?

3. Модулятсия ва демодулятсия чист?

4. Вазифаи модем аз чӣ иборат аст?

5. Фикру мулоҳизаҳоятонро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯйи коғаз оред.

6. Оё дар пояи компьютерҳои мактабатон шабака таъсис додан мумкин аст? Агар ҳа, пас фаҳмонед, ки чӣ тавр? Ин шабака чӣ намуд дошта метавонад?

ДАРСИ 8. ПРОТОКОЛҲОИ МУБОДИЛАИ ИТТИЛООТ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.3.8. Чи будани протоколро донад ва мавқеи истифодабарии онро дар амалия ҷуфтлашонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ дар бораи мағҳуми протокол маълумот пайдо кунанд;
- ✓ вазифаи протоколро дар шабакаҳои компьютерӣ донанд.

4. Барномаи дарс. Протокол. Протоколи байнамилалии TCP/IP.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб тавассути блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳоӣ):

- Хатҳои иртиботиро дар амал барои чӣ истифода мебаранд?
- Адаптер чист ва барои чӣ пешбинӣ шудааст?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалағузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Ҳаёти рӯзмарраро бе шабакаҳои компьютерӣ чӣ гуна тасаввур кардан мумкин аст?

2. Ҳангоми созмон додани шабакаҳо намуди компьютерро ба ҳисоб мегиранд ё не?

3. Сервер чист ва барои чӣ пешбинӣ шудааст?

Пурсиши интиҳоӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъbast карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳоӣ) ҷамъbast кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Фарз мекунем, ки дар синфонаи компьютерии шумо 10 дона компьютер аст ва байни онҳо шабакаи маҷалӣ созмон додан лозим аст. Барои ичрои ин амал корро аз чӣ бояд шурӯъ кард?

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯъ. Хонандагонро ба тариқи сухбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯъ шинос кардан лозим аст.

Барои он ки иттилооти аз як компьютери шабакавӣ содиршударо компьютери дигари шабака қабул карда тавонад, он бояд аз рӯйи ягон қоида, тартиб ё методи муайян интиқол ёфта ва қабул карда шавад. *Қоиди ягони мубодилаи иттилоотро дар шабакаи компьютерӣ протокол мегӯянд*. Протоколҳо дар асоси алгоритми стандартии дастраскунии иттилоот сохта мешаванд.

Интиқоли иттилоот раванди хеле мураккаб аст, зоро раванди интиқол ва қабули иттилоот дар шабака, компьютер ва воситаҳои зиёди техникии шабакавӣ истифода мешаванд. Онҳо дар муҳити системаҳои гуногуни амалиётӣ кор мекунанд ва аз таъминоти барномавии сершумор баҳра бурдан лозим меояд, ки онҳо форматҳои муҳталифро мавриди истифода қарор додаанд. Протоколҳои мубодилаи иттилоот маҳз барои он заруранд, ки ана ҳамин гуна номувофиқиҳоро бартараф намоянд ва ҳамоҳангози иртиботи байни компьютерҳо бошанд.

Барои барқарор кардани иртиботи байни компьютерҳои гуногун дар шабака, ба ҳар қадом компьютер сурогаи маҳсус баҳшида мешавад. Сурогаи компьютерҳо бо ёрии адаптерҳои шабакавӣ, рақамҳои телефон ва барномаҳои иртиботӣ муайян ва шинохта мешаванд. Қатъи назар аз стандарти компьютерҳо ва системаи амалиётии пойгоҳии онҳо, қоидаҳои сурогаҳои барои онҳо дар шабакаҳои саросарӣ якхела аст.

Иттилоот дар шабака дар шакли дастаҳои алоҳида интиқол дода мешавад. Ҳангоми дар шакли сели яклухт интиқол додани иттилоот, миқдор ва мазмуни он метавонад коҳиш ёбад. Бинобар он, барои беталаф аз як нуқта ба нуқтаи дигар расонидани иттилоот онро ба якчанд блоки (дастаи) дарозии муайяндошта чудо мекунанд. Ба ҳар як блок дар шакли аломатҳои муайянкунанда ибтидо ва интиҳои он нишонаҳои маҳсус мегузоранд.

Протоколҳои интиқоли иттилоот механизми шинохти нишонаҳои блокҳои иттилоотиро доранд. Онҳо тамоми раванди интиқоли иттилоотро идора намуда, онро аз рӯйи тартиби муайяншуда ҷобаҷо мегузоранд. Дар тарафи дигари хати робита компьютери қабулкунанда низ айнан бо ҳамин гуна протоколҳои саруқор дорад. Аз ин рӯ, иттилоот ба макони муайяншуда бенуқсон дастрас карда мешавад.

Иттилоот метавонад тавассути таъминоти барномавии стандартҳои гуногун тайёр карда шавад. Вале онҳо дар шабака аз рӯйи стандарти ягона бояд интиқол дода шаванд. Барои амалигардонии ин мақсад якчанд намуд протоколҳои иртиботи иттилооти шабакавӣ рӯйи кор омадаанд.

Аз солҳои 70-уми асири гузашта ин ҷониб дар шабакаи интернет протоколи байналмилалии TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol) амал мекунад. Он барои бемарказ гардонидани тарзи идорақунии шабакаи саросарӣ пешбинӣ шудааст.

Омӯзгор ҳар як мағҳуми навро ба хонандагон бояд шарҳу тавзех диҳад. Дар ҳолати зарурӣ, омӯзгор метавонад барои мукаммал гардонидани мавзӯъ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Дар рафти дарс омӯзгор аз аёниятҳо низ бояд истифода намояд.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба протокол маълумоти муҳтасар омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Вазифаи протокол аз чӣ иборат аст?

Гурӯҳи 2. Протоколи байналмилалии TCP/IP чӣ таъйинот дорад?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкуни мавзӯи омӯҳташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Аз китоб матни мавзӯро бодиккат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дидед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Суроғаи компьютерҳо барои чӣ лозим аст ва бо ёрии чӣ муайян ва шинохта мешавад?

2. Интиқоли иттилоот барои чӣ раванди мураккаб аст?

3. Протоколҳо дар асоси чӣ соҳта мешаванд?

4. Фикру мулоҳизаҳоятонро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯҳташуда рӯйи коғаз оред.

5. Ягон мисоли амалие оред, ки дар он интиқоли иттилоот лозим бошад.

ДАРСИ 9. ИНТЕРНЕТ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.3.9. Моҳияти интернетро донад ва онро дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ мағҳуми интернетро донанд;
- ✓ мағҳуми дарғотро шарҳ дода тавонанд;
- ✓ чи будани компьютери марказиро донанд;
- ✓ асоси интернетро шарҳ дода тавонанд.

4. Барномаи дарс. Интернет. Дарғот. Протоколи Интернет. Компьютери марказӣ.

Хати интиқоли иттилоот. Протоколҳои TCP/IP.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтai электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб тавассути блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳоӣ):

- Дар бораи протоколи мубодилаи иттилоот нақл кунед.
- Протокол дар асоси чӣ соҳта мешавад?
- Дар бораи суроғаи компьютерҳо маълумот дидед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешниҳои хонандагон ва ба вуҷуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Кадом навъҳои компьютерҳоро медонед?
2. Компьютерҳои қалон барои чӣ лозиманд? Компьютерҳои хурд – чӣ?
3. Микрокомпьютерҳо ба кадом гурӯҳи компьютерҳо дохиланд ва кадом намудҳои онҳоро медонед?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат чамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузашта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) чамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Шумо дастгоҳи чопқунакро ба компьютер наасб карда метавонед? Агар ҳа, пас чӣ тавр?

III. Шиносой бо мазмунни мавзӯй. Хонандагонро ба тарики сухбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯй шинос кардан лозим аст.

Дар ибтидои солҳои 70-уми аспи гузашта шабакаҳои аввалини компьютерӣ пайдо шуданд. Якчанд донишгоҳҳои ИМА тавассути модемҳои суръаташон начандон зиёд компьютерҳои худро бо ҳамдигар пайваст намуда, мубодилаи иттилооти байнҳамдигарӣ ташкил карда тавонистанд. Гарчанде имкониятҳои ин шабакаи компьютерӣ хеле маҳдуд буд, вале технологияи соҳтани он барои пайдо шудани системаи телеконференсияҳои Usenet ибтидо гузашт.

Фояҳои гуногуни татбиқӣ ва истифодаи роҳҳои ҳархелаи шабакасозиҳо, он вақт имкон намедоданд, ки якҷоя кор кардани системаҳои гуногун таъмин карда шавад. Аз ҳамин сабаб ҳам, барномасозон хеле зуд ғояи нави **дарғот** (gateway – шлюз, дарвозаи иттилоотгузаронӣ) номидашавандаро эҷод карданд, ки тавассути он шабакаҳои навъи гуногуни ташкилоту корхонаҳоро бо ҳамдигар пайвастан имконпазир гардид.

Дарғотҳо протоколи умумии мубодилаи иттилоотро истифода мебаранд, ки он бо номи **протоколи интернет** (Internet Protocol – IP) маъруф аст.

Интернет маҷмӯи шабакаҳои давлатӣ, минтақавӣ, иттиҳодиявӣ, дигар навъи шабакаҳои компьютерӣ ва инҷунин компьютерҳои алоҳида мебошад, ки байни ҳамдигар бо ёрии таъминоти барномавии гуногуни иттилоотӣ-иртиботии ба шакли ягона овардашуда пайваст гардидаанд.

Интернетро шабакаи шабакаҳо мегӯянд. Аз рӯи соҳтори худ интернет шабакаи мутамарказ набуда, балки аз маҷмӯи шабакаҳои алоҳида иборат аст. Дар он умуман маркази идоракунӣ ва роҳбарияти ягона вучуд надорад.

Асоси интернетро се мағҳуми калидӣ ташкил медиҳанд – компьютери марказӣ, ҳати интиқоли иттилоот ва протоколҳои TCP/IP.

Компьютери марказӣ. Барои мубодилаи иттилооти байни муштаравӣ ва шабакаро таъмин намудан компьютере хизмат мерасонад, ки онро компьютери марказӣ (*host computer* – компьютери асосӣ, гирехӣ, соҳибихтиёр) ном бурдан одат шудааст. Вазифаи асосии ин компьютер аз он иборат аст, ки вай иттилоотро аз компьютерҳои муштаравиён ба шабака интиқол медиҳад ва баръакс, аз шабака барои компьютерҳои муштаравиён худ иттилоот қабул мекунад. Таъминоти дигар ва хеле муҳимми компьютери марказӣ аз он иборат аст, ки вай сели иттилоотии аз дигар компьютерҳои марказӣ воридшударо ба танзим медарорад ва ҳангоми зарурат ин сели иттилоотро тавассути ҳати дигари иртиботӣ аз нав ба компьютери марказии сеюм интиқол медиҳад.

Агар компьютерҳои марказӣ гирехҳои шабакаро ташкил диханд, он гоҳ **ҳатҳои интиқоли иттилоот** торҳои пайвандгари ин гирехҳо мебошанд. Ба ҳайси ҳатҳои интиқоли иттилоот бештар аз симҳои бо ин мақсад ҷудокардашудаи телефонҳои маъмулӣ истифода бурда мешавад.

Протоколи TCP/IP (Transmission Control Protocol / Internet Protocol) – протоколи стандартии равобити шабакавӣ мебошад, ки барои пайвастани системаҳои компьютерӣ бо интернет пешбинӣ шуда, мубодилаи устувори иттилоотро дар саросари шабакаи ҷаҳонӣ таъмин менамояд. Таъминоти барномавии кор бо протоколҳои TCP/IP дар компьютерҳои марказӣ ва муштаравиён шабака наасб карда мешавад. Дар тафовут бо дигар протоколҳои интиқоли иттилоот, протоколи TCP/IP маҳсус барои кор дар шабакаи интернет эҷод шудааст.

Омӯзгор хар як мафхуми навро ба хонандагон бояд шарҳу тавзех диҳад. Дар ҳолати зарурӣ, омӯзгор метавонад барои мукаммал гардонидани мавзӯъ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Дар рафти дарс омӯзгор аз аёниятҳо низ бояд истифода намояд.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориши медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба интернет маълумоти муҳтасар омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракуни чавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамқунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Омилҳои пайдоиши интернетро дар чӣ мебинед?

Гурӯҳи 2. Дарғот чист ва барои чӣ коркард шудааст?

Гурӯҳи 3. Асоси интернетро чихо ташкил медиҳанд?

8. Ҷамъбости дарс. Омӯзгор чавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси чавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Аз китоб матни мавзӯро бодиқкат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ диҳед. Ба саволу супоришҳо чавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Протоколи интернет (IP) гуфта, чиро мефаҳманд?
2. Дар бораи протоколи TCP/IP чӣ медонед?
3. Компьютери марказӣ барои чӣ хизмат меқунад?
4. Ҳоло интернетро дар қадом давлатҳо истифода мебаранд?
5. Оё шумо метавонед, ки дар компьютери кориатон интернетро пайваст кунед? Агар ҳа, пас чӣ тавр?
6. Фикру мулоҳизаҳоятонро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯйи коғаз оред.
7. Дар бораи интернет, заминаҳои пайдоиш, марҳалаҳои инкишоф ва бурду боҳти он андешаҳоятонро нависед.

ДАРСИ 10. ИРТИБОТИ ШАБАКАВӢ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.4.10. Ҷузъҳои интернетро донад ва дар амалия бо онҳо кор карда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯъ хонандагон бояд:

- ✓ ҷузъҳои интернетро номбар карда тавонанд;
- ✓ ҳар як ҷузъи интернетро шарҳ дода тавонанд.

4. Барномаи дарс. Ҷузъҳои интернет: WWW, почтаи электронӣ, серверҳои парвандай, телеконфронс, системаи муюширати шабакавӣ.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб тавассути блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Дар бораи интернет нақл кунед.
- Мафхумҳои асосии интернетро номбар кунед.
- Протокол чист? Қадом навъи протоколҳоро медонед?

7. Ташаккул додани салохиятхο.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти чустучӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Дар бораи дурнамои рушди системаҳои компьютерӣ чӣ гуфта метавонед?
2. Чӣ боис гашт, ки шабакаҳои компьютерӣ рӯйи кор оянд?
3. Намудҳои шабакаҳои компьютериро номбар кунед.

Пурсиши интиҳоӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳоӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо ягон маротиба ба ягон сомона ворид гаштаед? Агар ҳа, пас нақл кунед, ки корро аз чӣ шурӯй карда будед. Умуман, пеш аз он ки ба ягон сомонаи интернетӣ ворид шавед, бояд чӣ кор кунед?

III. Шиносой бо мазмунни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи сухбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯй шинос кардан лозим аст.

Интернет аз ҷузъҳо ё ҳадамоти иттилоотии зерин иборат аст:

- WWW (*World Wide Web*);
- Почтаи электронӣ (E-mail);
- Серверҳои парвандагӣ (FTP);
- Телеконфронс (Usenet);
- Системаи муюширати шабакавӣ (ICQ).

WWW. Аббревиатураи WWW аз ҳарфҳои аввали қалимаҳои англисии *World Wide Web* гирифта шуда, онро ба забони тоҷикӣ **торнигори анкабути ҷаҳонӣ** тарҷума кардан мумкин аст. WWW муҳити абарматниест, ки он миқдори бениҳоят зиёди санадҳои гуногунро дар бар гирифтааст. Дар ин муҳит мо метавонем санадҳоро дар речай вақти ҷорӣ (on line - онлайн) дида, тавассути пайвандҳо ва паҳши одии тугмаи «муш» аз як санад ба санади дигар гузарем.

Почтаи электронӣ. *Почтаи электронӣ (e-mail)* яке аз шаклҳои хизматрасонии шабакаи интернет ба ҳисоб меравад. *Почтаи электронӣ шабеҳи почтаи маъмулӣ* аст. Тарзи кори онҳо низ ба ҳамдигар хеле монад аст. Фарқи асосии онҳо танҳо дар он аст, ки яке пайгомро тавассути когаз ва дигаре бо ёрии компьютер мефиристанд.

Серверҳои парвандагӣ. Дар шабакаҳои компьютерӣ баъзе компьютерҳо вазифаи маҳзани парвандаҳои иттилотиро ичро мекунанд ва дар шакли ройгон ё қисман ройгон хизмат мерасонанд. Ин гуна компьютерҳоро серверҳои парвандагӣ (файлӣ) мегӯянд. Истифодаи сервери парвандагӣ яке аз шаклҳои хизматрасонӣ дар шабака ба ҳисоб рафта, дар мубодилаи парвандаҳо он протоколи **FTP** (File Transfer Protocol – **протоколи интиқоли парвандахо**)-ро амалӣ мегардонад.

Телеконфронс. Ин навъи хизматрасонӣ, ки онро навидҳо низ мегӯянд, ба почтаи электронӣ шабоҳат дорад. Фарқи онҳо дар он аст, ки телеконференсияро ҳамчун маҷаллаи электронии бениҳоят бузурги ба таври бефосила таҷдидшаванда тасаввур кардан мумкин аст. Ин маҷалла мувофиқи табъу завқ ва хоҳишу манфиатҳои муштариён ба якчанд фаслҳои гуногун тақсим шудааст. Истифодабаранд мувофиқи талаботи худ метавонад танҳо ба як ё якчанд фасли маҷалла обуна шуда, пайғомҳоро ирсол ва қабул кунад ва фаслҳои ба ў нолозимро сарфи назар намояд.

Системаи муюширати шабакавӣ. Бо истифода аз восита ва имкониятҳои шабакавӣ, дар речай вақти ҷорӣ дар шабака муюширати байни ду ё якчанд нафарро созмон додан мумкин аст. Муюширати шабакавӣ бештар ҳангоми мубодилаи иттилооти таъчилий истифода мешавад.

Омӯзгор хар як мафхуми навро ба хонандагон бояд шарҳу тавзех диҳад. Дар ҳолати зарурӣ, омӯзгор метавонад барои мукаммал гардонидани мавзӯй, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Дар рафти дарс омӯзгор аз аёниятҳо низ бояд истифода намояд.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба ҷузъҳои интернет маълумоти муҳтасар омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкуни дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Дар бораи Аббревиатураи WWW маълумот дихед.

Гурӯҳи 2. Почтаи электронӣ чист ва барои чӣ ҳизмат мекунад?

Гурӯҳи 3. Серверҳои парвандагӣ гуфта, чиро дар назар доранд?

Гурӯҳи 4. Дар бораи телеконфронс чӣ гуфта метавонед?

Гурӯҳи 4. Системаи муюширати шабакавӣ барои чӣ лозим аст?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкуни мавзӯи омӯҳташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Аз китоб матни мавзӯро бодиққат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Ба саволу супориши ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супориши зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супориши:

1. Интернет чист ва барои чӣ пешбинӣ шудааст?

2. Интернет аз қадом ҷузъҳо ташкил ёфтааст?

3. Фарқияти почтаи электрониро аз почтаи муқаррарӣ дар чӣ мебинед?

4. Шумо бештар иттилоотро тавассути чӣ ба даст меоред?

5. Оё дар интернет низ ба маҷаллаҳои электронӣ обуна шудан мумкин аст?

6. Фикру мулоҳизаҳоятонро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯҳташуда рӯйи қоғаз оред.

7. Барои ҳар як ҷузъи интернет аз ҳаёти рӯзмарра мисолҳои мушахҳаси мувоғик оред.

ДАРСИ 11. ТЕХНОЛОГИЯИ WWW -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.11. Аббревиатураи калимаҳои *WWW* ва вебсанадҳоро донад, стандарти (протоколи) муҳимми иттилоотиро омӯзанд ва ҳамчун воситаҳои асосии иттилоотонӣ истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯй хонандагон бояд:

- ✓ технологияи *WWW* ва вебсанадҳоро донанд;
- ✓ абарматнҳо ва протоколҳоро омӯзанд ва донанд;
- ✓ бо забони HTML шинос шаванд.

4. Барномаи дарс. Технологияи *WWW*, вебсанад, абарматнҳо, протоколҳо.

5. Воситаҳои аёниӣ. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб тавассути близт-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Телеконфрос чист?
- Почтаи электронӣ чист ва чӣ тавр аз он истифода мебаранд?
- Иртиботи шабакавӣ чист?
- Сервери парвандаҳо барои чӣ истифода карда мешавад?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинай хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва бахсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Оид ба шабакаи интернет маълумот диҳед.
2. Таъминоти техникии шабакаҳо аз қадом дастгоҳҳо иборатанд?
3. Қадом намуди шабакаҳои компютериро медонед?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди ҳуд ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо близт-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Шумо оид ба тарзи ворид шудан ба ягон сомонаи интернетӣ маълумот доред? Равзане, ки пас аз ворид шудан ба ягон сомона қушода мешавад, чӣ тавр соҳта шудааст?

III. Шиносоӣ бо мазмунни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи сӯҳбат бо аббревиатураи *WWW*, вебсанад, абарматнҳо ва протоколҳо шинос кардан тавсия дода мешавад.

Имрӯзҳо татбиқи шабакаи интернетро дар тамоми ҷабҳаҳои фаъолияти инсон дидан мумкин аст. Вобаста ба ҳусусиятҳо, ҳаҷми иттилооти коркардшаванда, талабот ба суръати кории интернет меафзояд.

WWW аз аббревиатураи калимаҳои англisisи World Wide Web гирифта шудааст ва маънояш торнигори анкабути ҷаҳонӣ аст. Бо истифода аз он дастрасӣ ба сомонаҳои интернет таъмин карда мешавад. Ҳар як парванда бо ёрии ягон барномаи татбиқии мушаххас соҳта шуда, ягон навъи иттилоотро дарбар мегирад, ки дарунмояи онҳоро *вебсанад* мегӯянд. Гарчанде дар дастраскунии ин навъ санадҳо *WWW* саҳми ҳалкунанда дошта бошад ҳам, ҷузъи асосии торҳои анкабути ҷаҳониро сафҳаҳои алоҳидай интернетӣ ташкил медиҳанд, ки онҳоро одатан *вебсафҳаҳо* ном мебаранд. Вебсафҳаҳо бо ёрии забони барномарезии маҳсуси нишонагузори матнҳо - *HTML* соҳта мешаванд.

Матнҳоро тавассути методи истинодсозӣ аз вебсафҳаи дигар ба осонӣ дастрас кардан мумкин аст ва онҳоро *абарматнҳо* мегӯянд. Абарматн гуфта матни ба таври маҳсус соҳташудаэро меноманд, ки тавассути пайвандҳои он ба матни санадҳои дигар гузаштан мумкин аст. Торнигори анкабути ҷаҳонӣ низоми дастрасӣ ба иттилоот дар интернет буда, дар заминай санадҳои абарматнӣ пайдо шудааст.

Технологияи торнигори анкабути ҷаҳонӣ (World Wide Web) бар асоси се протоколи бениҳоят муҳимми иттилоотӣ пойбарҷост: *URL* - Суроғаи универсалии захира, *HTTP* - Протоколи интиқоли абарматнҳо, *HTML* - Забони нишонагузори абарматнҳо.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба технологияи *WWW*, вебсанадҳо, абарматнҳо ва протоколҳо маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунни дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Мақсади истифодабарии абарматнҳоро фаҳмонед.

Гурӯҳи 2. Протоколи интиқоли абарматнҳоро номбар кунед.

Гурӯҳи 3. Технологияи WWW барои чӣ лозим аст?

Гурӯҳи 4. Вебсанад ва вебсаҳфаҳоро чӣ тавр месозанд?

8. Ҷамъбости дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло мухокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикӯат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Ба саволу супориши ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супориши зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супориши:

1. Мағҳуми вебсаҳфаро фаҳмонед.
2. Чӣ тавр ба сомонаҳои интернетӣ ворид мешаванд?
3. Барои чӣ дар технологияи WWW аз протоколҳо истифода мебаранд?
4. HTTP чист?
5. URL чист?
6. Бо мисолҳои мушахҳас мағҳуми абарматнро шарҳ дихед.
7. Оид ба вебсанадҳо мисолҳо биёред.
8. Мақсади истифодаи забони HTML-ро фаҳмонед.

ДАРСИ 12. СУРОҒАСОЗИИ ЗАХИРАҲО ДАР ИНТЕРНЕТ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.12. IP-суроға ва доменҳоро донад, тарзи гузоштанашро дар шабакаи компьютер омӯзад ва ҳамчун воситаҳои асосии иттилоотонӣ истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ IP-суроғаро донанд;
- ✓ Доменҳо ва номгузории онҳоро донанд;
- ✓ бо URL-суроға аз наздик шинос шаванд.

4. Барномаи дарс. Ду тарзи суроғасозӣ - IP-суроға ва доменҳо, URL-суроға.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтai электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб тавассути блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Кадом сомонаҳои интернетиро медонед?
- Абарматн гуфта чиро мефаҳманд?
- Забони нишонагузори абарматнҳо кадом забон аст?
- Вебсанад барои чӣ истифода карда мешавад?

7. Ташаккӯл додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Компьютерҳоро тавсиф намоед.
2. Шабакаи интернет барои чӣ лозим аст?
3. Абарматнҳоро чӣ тавр месозанд?

Пурсиши интихобй ва кўтоҳ гузаронда, ин қисмат чамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кўтоҳи интихобй) чамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Шумо оид ба доштани ичозат ба истифодай интернет маълумот доред? Оё шумо медонед, ки чӣ тавр IP-суроға дар компьютер гузошта мешавад?

III. Шиносой бо мазмунни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи сухбат бо IP-суроға, домен ва URL-суроға шинос кардан ва дар компьютер нишон додан тавсия дода мешавад.

Ҳар як нуқтаи (компьютери) шабакаи саросарии интернет суроғаи хусусии худро дорад. Қоидаҳои суроғасозӣ барои компьютерҳои шабака дар тамоми олам якхела ба роҳ монда шудааст. Ду тарзи суроғасозӣ қабул шудааст:

- IP-суроға, тарзи рақамӣ аст;
- номи доменӣ – суроғаи алломатӣ аст.

IP-Суроға (IP-address) мушаххасгардонандай нодирни интернет баҳисоб меравад. Ҳар як компютере, ки тибқи TCP/IP фаъолият мекунад, дорои он мебошад ва ичозати сатҳи корбари дар интернет бо ҳамин суроға сурат мегирад. Интернет бо тавассути имкониятҳое, ки дар ҳадамоти интернет гузошта шудааст, истифодабарандагонро ҷалб месозад. Ҳадамоти интернет аз архитектураи мизоч-сервер истифода мебарад, яъне агар шумо истифодабаранда бошед, барномаи мизочии компютери шумо бояд ба сервер пайваст шуда бошад ва ба он барои дастрас кардани иттилоот дарҳост фиристад. Барнома дар сервер дар навбати худ ҳамин иттилоотро мефиристонад ва мунтазири дарҳости навбатӣ мешавад.

Домен дар шабакаи интернет нақши калонро мебозад. Баъзе доменҳоро меорем: **com** ташкилотҳои тиҷоратӣ; **edu** – ташкилотҳои маориф; **org** – ташкилотҳои ғайритичоратӣ; **gov** – ташкилотҳои ҳукуматӣ; **mil** – ташкилотҳои низомӣ (ИМА); **int** – ташкилотҳои байналмилалӣ; **net** – ташкилотҳое, ки хизматҳои шабакавӣ мерасонанд; **тj** – Тоҷикистон; **ru** – Рӯзбон; **fr** – Франсия; **de** – Олмон; **se** – Швейцария; **tm** – Туркманистон.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба **IP-Суроға** ва домен маълумоти омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракуни чавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкуни дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Мақсади истифодай URL-суроғаро фаҳмонед.

Гурӯҳи 2. Мақсади домен ва номҳои баъзеашонро номбар кунед.

Гурӯҳи 3. Тарзи гузоштани IP-суроғаро дар компьютер нишон дихед.

Гурӯҳи 4. Ҳадамоти интернет барои чӣ истифода карда мешавад?

8. Ҷамъбости дарс. Омӯзгор чавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хуносай дуруст бароварда, дар асоси чавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикӯат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Ба саволу супориши чавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дарачаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супориши зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супориши:

1. Навишти 192.168.4.12 кадом намуди суроғаи интернетӣ аст?

2. Домени тј домени күчост?
3. URL –суроғаро бо мисолҳо фаҳмонед.
4. Тарзи гузоштани суроғаи IP –дар компьютер нишон дихед.
5. Агар дар мактаби шумо шабакаи интернет мавҷуд бошад, пас сервери DNS – ашро маълум кунед.
6. Агар дар мактаби шумо шабакаи интернет мавҷуд бошад, пас суроғаи шлюзи асосиашро маълум кунед.

ДАРСИ 13. БРАУЗЕРҲО ВА ТАЪЙИНОТИ ОНҲО -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.13. Браузерҳо ва номгӯйи онҳоро донад, тарзи истифодаи онҳоро омӯзанд ва дар шабакаи интернет истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯй хонандагон бояд:

- ✓ бо браузер-барномаҳо шинос шуда, тарзи кори онҳоро омӯзанд;
- ✓ браузерҳои дар системаи оператсионии компьютерашон мавҷудбударо донанд;
- ✓ истифодаи URL-суроғаҳоро дар браузерҳо донанд.

4. Барномаи дарс. Браузерҳо ва номгӯйи онҳо, URL-суроға дар браузерҳо.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволу ҷавоб тавассути блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Домен чист?
- IP-суроға барои чӣ лозим аст?
- URL барои чӣ лозим аст?
- Абарматнҳоро барои чӣ истифода мебаранд?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалағузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинай хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Принтерҳоро тавсиф намоед.
2. Шабакаҳои компьютерӣ чанд хел мешаванд?
3. Дастраскунандай интернет чӣ ном дорад?
4. Ширкатҳои дастраскунандай интернетро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон номбар кунед.

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

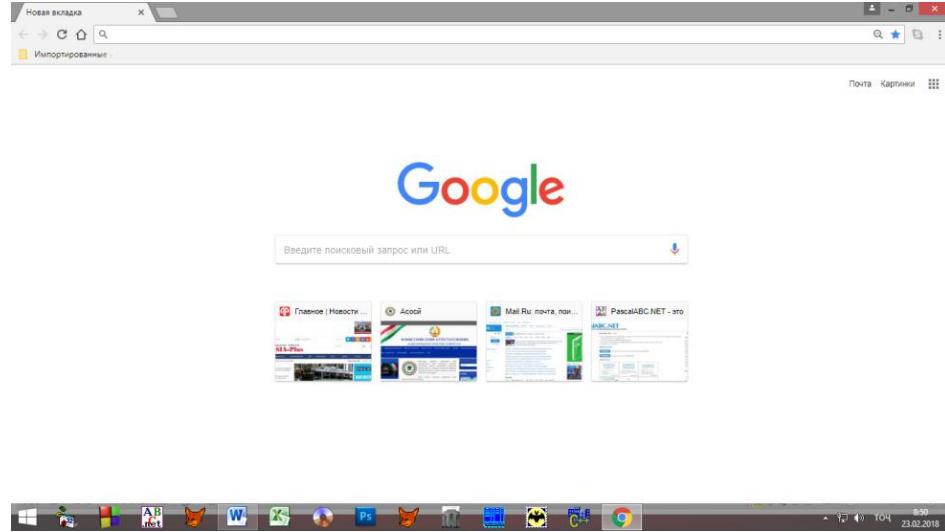
Проблема. Оё шумо ягон маротиба ба сомонаҳои шабакаи интернет ворид шудаед? Агар ворид шуда бошед, пас чӣ тавр?

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи сухбат бо браузер-барномаҳо ва истифодаи URL-суроға дар онҳо шинос кардан ва дар компьютер амалан нишон додан тавсия дода мешавад.

Зимни корбари дар шабакаи интернет аз барузерҳо (browser – намоишгар, равзанаи тамошо) васеъ истифода мебаранд. Номгӯйи браузерҳо зиёд аст. Оид ба баъзе аз онҳо ва технологияи истифодаи онҳо дар китоби дарсӣ маводди зарурӣ оварда шудаанд. Браузерҳо амалан дар як вақт бо концепсияи WWW пайдо шуда, якҷоя роҳи дуру дарози инкишофро тай намудаанд. Мағҳумҳои браузер, барномаи браузерӣ ва

барномаи намоиши абарматнҳо ҳама синоними яқдигаранд ва аз ҳар се низ фаровон истифода бурдан мумкин аст. Браузерҳо барои корбари дар шабакаи интернет заруранд.

Ин чо оид ба браузери GoogleChrome (chrome.exe) мавод меорем. Шакли майдони кориаш дар Расми 1 оварда шудааст. Технологияи истифодабариаш ба браузерҳои Microsoft Internet Explorer ва Opera монанд аст. Суръати кориаш каме баландтар аст.

Расми 1. Шакли майдони кории браузери GoogleChrome

Дар сатри суроға номи сомонаро (URL-суроға) навишта, тугмаи Enter –ро пахш кунем, сомона кушода мешавад. Инчунин ҳангоми пахши ҳарфи аввали номи сомона, номҳои бо он ҳарф саршавандаи сомонаҳо барои интихоб кушода мешаванд. Инчунин номи сомонаҳоро дар шакли тугмаҳо барои зуд кушодан ҷойгир мекунанд (дар Расми 1 чор сомона ҳаст). Вобаста ба вариантҳои гуногуни системай оператсионии Windows, вариантҳои гуногун коркард шудааст, аз ҷумла барои телефонҳои ҳамроҳ (мобилӣ). Имкони бениҳоят хуби ҷустуҷӯй ва дастраси иттилоотро дорад. Дар ин маврид барои ҷустуҷӯи иттилоот матни (ё қалимаи) мувофиқашро дар сатри URL-суроға навишта, тугмаи Enter-ро пахш мекунем. Номгӯйи сомонаҳо, ки дар он матни мазкур истифода шудааст, пайдо мешаванд. Масалан, барои ҷустуҷӯй ва дастрас намудани маводди оид ба “Иди меҳргон”, дар сатри суроға матни “меҳргон” ё “Иди меҳргон”-ро навишта (хурдию қалонии ҳарф нақш бозӣ намекунад), тугмаи Enter-ро пахш мекунем. Рӯйхати сомонаҳо кушода мешавад. Баъдан бо навбат ба он сомонаҳо ворид шуда, маводди зарурӣ мейёбем. Аксар вақт маводро муайян карда, амали нусхабардориро иҷро мекунем. Ягон таҳриргарро кушода (масалан Word), амали гузоштанро иҷро мекунем. Мавод дар таҳриргар илова карда мешавад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба барномаҳои браузерӣ маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракуни чавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкуни дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Барномаҳои браузерӣ барои чӣ лозиманд?

Гурӯҳи 2. Технологияи кушодани ягон сомонаро фаҳмонед.

Гурӯҳи 3. Технологияи дастраскуни иттилооти зарурӣ ро аз сомонаи интернетӣ фаҳмонед.

Гурӯҳи 4. Барои ворид шудан ба ягон сомона чиро донистан зарур аст?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикӯат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Ба саволу супориши ҷавоби ҳаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супориши зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супориши:

1. Тарзи дар барандаи иттилоот нигоҳ доштани иттилооти аз сомонаҳои интернетӣ дастрасшударо фаҳмонед.
2. Барномаҳои браузерӣ барои чӣ лозиманд?
3. Барномаи браузерии NetScape барои қадом системаи оператсионӣ коркард шуда буд?
4. Тарзи корбари дар барномаи браузерии NetScape –ро фаҳмонед.
5. Тарзи корбари дар барномаи браузерии GoogleChrome –ро фаҳмонед.

ДАРСИ 14. БРАУЗЕРИ MICROSOFT INTERNET EXPLORER -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.14. Браузери Microsoft Internet Explorer –ро донад, тарзи истифодабариашро омӯзанд ва дар шабакаи интернет истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ бо браузери Microsoft Internet Explorer дар системаи оператсионии Windows шинос шуда, тарзи кори онро омӯзанд;
- ✓ бо браузери Microsoft Internet Explorer дар шабакаи интернет кор карда тавонанд;
- ✓ истифодабарии URL-суроғаҳоро дар ин браузер донанд.

4. Барномаи дарс. Браузери Microsoft Internet Explorer.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтai электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб ба тариқи блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳоӣ):

- Браузери NetScape дар қадом системаи оператсионӣ кор мекунад?
- Браузер аз қадом қалима гирифта шудааст ва маънояш чист?
- URL-суроғаро дар браузери NetScape чӣ тавр доҳил мекунанд?
- Оё браузери NetScape дар системаи оператсионии Windows кор мекунад?

7. Ташаккӯл додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вуҷуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Браузерҳоро номбар кунед.
2. Мақсади истифодабарии шабакаи интернет дар чист?
3. Оё шумо браузери GoogleChrome-ро медонед?
4. Маъни Web-сафҳаро фаҳмонед.

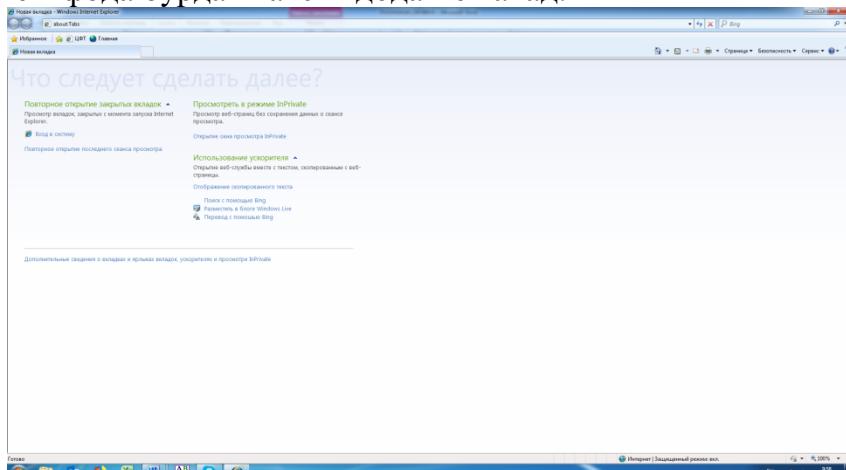
Пурсиши интиҳоӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемаузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиҳи худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузашта, натиҷаи онро бо близс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё системаи оператсионии Windows барои корбари дар шабакаи интернет браузер дорад?

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи амалӣ ва сухбат шинос кардан бо браузери Microsoft Internet Explorer бо истифода аз системаи оператсионии Windows дар компютер тавсия дода мешавад.

Браузери Microsoft Internet Explorer яке аз барномаҳои стандартии системаи оператсионии Windows ба ҳисоб меравад. Яъне он дар ҳама компьютерҳое, ки бо системаи оператсионии Windows кор мекунанд, мавҷуд аст. Ин барнома ҳамчун шореҳи интернет маъруф аст. Барномаи браузери Microsoft Internet Explorer мустақиман дар самти "C:\Program Files (x86)\Internet Explorer\iexplore.exe" ҷойгир аст. Барои ба кор омода намудани он аз ярлики (нишонии) он ё банди тугмаи "Оғоз" истифода мебаранд. Пас аз ба кор омода намудани он тирезаи кориаш кушода мешавад (Расми 2). Тарзи корбариаш мисли браузери GoogleChrome аст, ки дар мавзӯи пештара оварда шудааст ва аз он истифода бурдан тавсия дода мешавад.

Расми 2. Шакли майдони кории браузери GoogleChrome

Вобаста ба варианҳои гуногуни системаи оператсионии Windows, варианҳои гуногун коркард шудааст. Барои ба ҳайси сафҳаи хонагӣ пазирафтани ягон сомона (Web-сафҳа), аз банди менюи асосии он: *Сервис ► Свойства обозревателя* истифода мебаранд. Ба сифати вебсафҳаи хонагӣ дар ин браузер якбора якчанд сафҳаро интихоб кардан мумкин аст.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оиди барномаи браузерии Microsoft Internet Explorer маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Барномаи браузерии Microsoft Internet Explorer дар қадом системаи оператсионӣ амал мекунад?

Гурӯҳи 2. Агар ярлики браузери Microsoft Internet Explorer дар мизи корӣ ё тугмаи "Оғоз" набошад, пас чӣ тавр онро ба кор омода менамоянд?

Гурӯҳи 3. Технологияи гузоштани веб-сафҳаи хонагиро дар браузери Microsoft Internet Explorer фаҳмонед.

Гурӯҳи 4. Кадом речай браузери Microsoft Internet Explorer веб-сафҳасозиро таъмин менамояд?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло мухокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикӯат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Амалан ворид шудан ба браузери Microsoft Internet Explorer-ро фаҳмонед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Тарзи дастраскунии иттилоотро аз сомонаҳои интернетӣ тавассути браузери Microsoft Internet Explorer фаҳмонед.

2. Оё браузери Microsoft Internet Explorer дар системаи оператсионии Linux ё Unix кор мекунад?

3. Навиштани номи пурраи URL-суроға дар сатри суроғавии браузер шарт аст?

4. Қисми асосии соҳаи корӣ (майдони корӣ)-и равзанаи браузери Microsoft Internet Explorer чиро дар бар мегирад?

5. Тарзи корбарӣ дар барномаи браузерии Microsoft Internet Explorer-ро фаҳмонед.

6. Тарзи гузоштани вебсафҳаи хонагиро дар барномаи браузерии Microsoft Internet Explorer фаҳмонед.

ДАРСИ 15. БРАУЗЕРҲОИ OPERA ВА MOZILLA FIREFOX -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.15. Браузерҳои Opera ва Mozilla FireFox –ро донад, тарзи истифодабарӣ-ашонро омӯзанд ва дар шабакаи интернет истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ бо браузери Opera шинос шуда, тарзи кори онро омӯзанд;
- ✓ бо браузери Opera дар шабакаи интернет кор карда тавонанд;
- ✓ бо браузери Mozilla FireFox шинос шуда, тарзи кори онро омӯзанд;
- ✓ бо браузери Mozilla FireFox дар шабакаи интернет кор карда тавонанд.

4. Барномаи дарс. Браузерҳои Opera ва Mozilla FireFox, тарзи ҷӯркуни онҳо.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтai электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб ба тариқи блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Кадом браузерҳоро медонед?
- Web-сафҳаи хонагӣ гуфта, чиро дар назар доранд?
- Оё дар браузери Microsoft Internet Explorer имкони Web-сафҳасозӣ ҳаст?
- Бандҳои менюи асосии браузери Microsoft Internet Explorer –ро номбар кунед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалағузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд оварданӣ вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Таъминоти техникии шабакаҳои компьютериро фаҳмонед.
2. Синфи компьютерҳои калонро номбар кунед.

3. Оё шумо бо браузери Opera шинос ҳастед?
4. Оё шумо бо браузери Mozilla FireFox шинос ҳастед?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

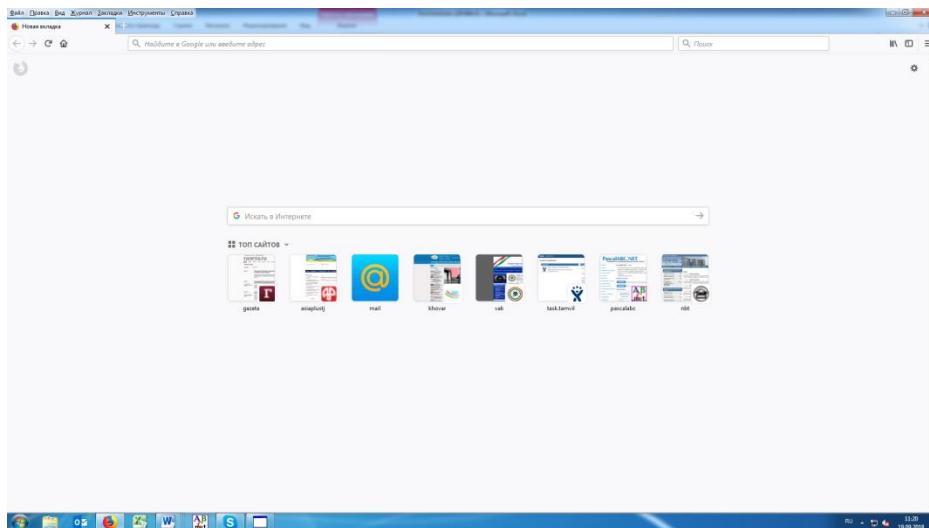
II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди ҳуд ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё дар системаи оператсионии Windows ба ғайр аз барузери Microsoft Internet Explorer боз бо дигар браузерҳо кор кардан мумкин аст? Кадомҳо?

III. Шиносоӣ бо мазмунӣ мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи амалӣ ва сӯхбат шинос кардан бо браузерҳои Opera ва Mozilla FireFox бо истифода аз системаи оператсионии Windows дар компютер тавсия дода мешавад.

Браузери Opera яке аз браузерҳои зудсуръат буда, сомонаҳоро дар муддати камтарин мекушояд ва талаботаш ба системаи компютерӣ хеле кам аст. Равзанаи он дорои имкониятҳои васеи корбарӣ бо сомонаҳо мебошад. Тавассути ин имкониятҳо истифодабаранд метавонад речаҳои муҳталифи кориро истифода бурда, якбора бо миқдори зиёди сомонаҳо кор қунад. Ба замми ин равзанаи браузерро бо истифода аз имкониятҳои бандҳои менюи асосии он танзим ва барои сабки кори ҳуд мувоғиқ гардонидан мумкин аст.

Браузери дигар, ки дар ин дарс омӯзонида мешавад, браузери Mozilla FireFox (Мозилла файрфокс) ном дорад. Равзанаи кории он дар Расми 3 оварда шудааст. Имрӯзҳо төъдоди хеле зиёди корбарон барои күшодани сомонаҳои (Web-сафҳаҳои) интернетӣ маҳз аз ҳамин браузер истифода мебаранд. Ин браузер дар асоси рамзҳои барномавии озодасоси күшода соҳта шудааст ва тамоман ройгон паҳн карда мешавад. Корбарон аз ин имконияти муғид истифода бурда, барои ин барнома ҷузъҳои ҳархелаи иловагӣ тайёр намудаанд ва онҳоро аз тариқи шабакаи интернет паҳн мекунанд. Аз рӯйи имкониятҳояш ин барнома хеле ояндадор ба назар мерасад. Барномаи FireFox браузери мустақил буда, баъди дар компютер насл шуданаш дарҳол метавонад сомонаҳоро (веб-сафҳаҳоро) күшояд. Дар муқоиса бо дигар браузерҳо имконияти хеле зиёди васеъшавӣ дорад.

Расми 3. Равзани кории браузери Mozilla FireFox

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба барномаҳои браузерии Opera ва Mozilla FireFox маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракуни чавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Барномаи браузерии Opera дар қадом системаи оператсионӣ амал мекунад?

Гурӯҳи 2. Агар ярлики браузери Mozilla FireFox дар мизи корӣ ё тугмаи “Оғоз” набошад, пас чӣ тавр онро ба кор омода менамоянд?

Гурӯҳи 3. Технологияи гузоштани веб-сафҳаи хонагиро дар браузери Mozilla FireFox фахмонед.

Гурӯҳи 4. Технологияи гузоштани веб-сафҳаи хонагиро дар браузери Opera фахмонед.

Гурӯҳи 5. Оё браузери Opera речай веб-сафҳасозиро дорост?

8. Ҷамъбости дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикӯат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Амалан ворид шудан ба браузери Opera ва Mozilla FireFox –ро фахмонед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Тарзи дастраскунии иттилоотро аз сомонаҳои интернетӣ тавассути браузерҳои Opera ва Mozilla FireFox фахмонед.

2. Оё браузерҳои Opera ва Mozilla FireFox дар системаи оператсионии Linux ё Unix кор мекунанд?

3. Навиштани номи пурраи URL-суроға дар сатри суроғавии браузерҳои Opera ва Mozilla FireFox шарт аст?

4. Оё браузерҳои Opera ва Mozilla FireFox дорои речай бисёрравзанагӣ ҳастанд?

5. Тарзи корбари дар барномаҳои браузерии Opera ва Mozilla FireFox-ро фахмонед.

6. Тарзи гузоштани веб-сафҳаи хонагиро дар барномаҳои браузерии Opera ва Mozilla FireFox фахмонед.

ДАРСИ 16. ЧУСТУЧӮЙИ ИТТИЛООТ ДАР ИНТЕРНЕТ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.16. Технологияи чустучӯйи иттилоот дар интернетро донад, тарзи истифода-бариашро омӯзанд ва дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ технологияи чустучӯйи иттилоот дар интернетро омӯзанд;
- ✓ серверҳои чустучӯйи иттилоот дар интернетро омӯзанд;
- ✓ мошинҳои чустучӯйро омӯзанд;
- ✓ мошинҳои чустучӯйро донанд.

4. Барномаи дарс. Чустучӯйи иттилоот дар интернет.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтai электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб ба тариқи блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Браузери Opera барои чӣ лозим аст?
- Браузери Mozilla FireFox барои чӣ лозим аст?

- Оё дар браузери Mozilla FireFox имкони Web-сафхасозӣ ҳаст?

- Кадом браузерҳоро медонед?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалағузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вуҷуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Браузере, ки дар ҳуди системаи оператсионии Windows мавҷуд аст, чӣ ном дорад?

2. Синфи компьютерҳои хурдро номбар кунед.

3. Браузерҳоро номбар кунед.

4. Оё шумо бо технологияи кории браузери Орга шинос ҳастед?

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди ҳуд ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Агар ба Шумо реферат оид ба муодилаҳои квадратӣ лозим бошад, пас онро аз шабакаи интернет пайдо карда метавонед? Агар ҳа, пас чӣ тавр?

III. Шиносолӣ бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи амалӣ ва сӯҳбат шинос кардан бо технологияи ҷустуҷӯи иттилоот дар интернет ва омӯзонидани сомонаҳои ҷустуҷӯй тавсия дода мешавад.

Айни замон масъалаи ҷустуҷӯ ва дастрасии иттилоот дар сомонаи интернет масъалаи хело муҳим аст. Барои дастрасӣ намудан воситаҳои маҳсуси корбарӣ амал мекунанд. Бе воситаҳои маҳсуси корбарӣ аз байни ин анбӯҳи бузурги иттилооти ҷустуҷӯ карда, ёфта гирифтани иттилооти зарурӣ масъалаи хеле ҷиддӣ ва то дараҷае мушкил аст. Ҳалли ин масъаларо серверҳои ҷустуҷӯйӣ осон мегардонанд. Онҳо бо дарҳости корбар аз байни миллионҳо истинодҳои иттилоотии абарматнӣ, ки ба мавзӯҳои гуногун баҳшида шудаанд, иттилооти зарурӣро кофта меёбанд ва дар муддати кӯтоҳтарини вақт вазифаи ба дӯш гирифтари анҷом медиҳанд.

Дар бисёр ҳолатҳо ҷузъдонҳо истинодҳои иттилоотиро дар захираҳои интернет тибқи мавзӯҳо (тиб, сиёsat, иқтисод, барномасозӣ ва ғайра) гурӯҳбандӣ менамоянд. Дар ин маврид забони иттилоот ва веб-сомона низ нақши муҳим мебозанд. Масалан, веб-сафҳаҳо, ки аз тарафи ташкилоту корхонаҳои ватанӣ дар интернет ҷой дода мешаванд, бо забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ таҳия мегарданд.

AltaVista (Алта Виста) яке аз аввалин мошинҳои пуриқтидори ҷустуҷӯи иттилоот дар шабака ба шумор меравад. Yahoo (Яхӯ) натанҳо мошини ҷустуҷӯй мебошад, балки он таснифгари пуриқтидори захираҳои иттилоотӣ дар шабака ба ҳисоб меравад. Rambler (Рамблер) сервери ҷустуҷӯи русӣ мебошад. Вай дар баробари системаи пуриқтидори ҷустуҷӯй буданаш, боз ҷузъдони таснифотии «Rambler Top 100»-ро дарбар гирифтааст, ки дар он ҳама мавзӯҳои асосии соҳавии Web-серверҳои русӣ тибқи категорияҳо гирд оварда шудаанд. Яndex (Яндекс) низ ба мисли Rambler сервери ҷустуҷӯй барои русзабонҳо буда, фаъолона ва босуръат рушд ёфта истодааст.

Мошини ҷустуҷӯи Google (Гугл) низ, ки роҳи тӯлонии тараққиётро тай на намудааст, ҳамагӣ ҷанд вақт пеш як системаи таҷрибавии ҷустуҷӯи иттилоот ба ҳисоб мерафт. Асрори Google дар дарёftи алгоритми бобарори ҷустуҷӯ ва интиҳоби санадҳо буда, он ҷавобгӯйи ҳар гуна дарҳости иттилоотие мебошад, ки аз ҷониби корбарон пешниҳод мегардад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба технологияи ҷустуҷӯи иттилоот дар интернет маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракуни чавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Кадом намуди иттилоотро дар шабакаи интернет дастрас кардан мумкин аст?

Гурӯҳи 2. Иттилоот дар шабакаи интернет бо кадом забонҳои гуфтугӯйӣ мавҷуданд?

Гурӯҳи 3. Мошини чустучӯйии иттилооти AltaVista –ро фаҳмонед.

Гурӯҳи 4. Серверҳои чустучӯйии иттилоот барои чӣ лозим аст?

8. Ҷамъбости дарс. Омӯзгор чавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хуласаи дуруст бароварда, дар асоси чавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикӯат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Технологияи чустучӯйии иттилоотро амалан фаҳмонед. Ба саволу супоришиҳои чавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришиҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришиҳо:

1. Технологияи чустучӯйии иттилоотро дар шабакаи интернет фаҳмонед.
2. Мағҳуми мошинҳои чустучӯйии иттилоотро фаҳмонед.
3. Оё дар шабакаи интернет иттилоот бо забони тоҷикӣ мавҷуд аст?
4. Дар бораи сервери чустучӯйии иттилооти Rambler маълумот дихед.
5. Тарзи кор бо мошинаи чустучӯйии иттилооти Google-ро фаҳмонед.
6. Тарзи кор бо мошинаи чустучӯйии иттилооти Yahoo-ро фаҳмонед.

ДАРСИ 17. ПОЧТАИ ЭЛЕКТРОНИЙ: E-mail -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.17. Почтаи электрониро донад, тарзи истифодабариашро омӯзанд ва дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ почтаи электрониро омӯзанд;
- ✓ суроғай электрониро донанд;
- ✓ барномаҳои корбарӣ бо почтаи электрониро омӯзанд ва номгӯяшонро донанд;
- ✓ тарзи ирсол ва қабули почтаро омӯзанд ва донанд;
- ✓ ҷузъҳои қуттии почтавиро омӯзанд.

4. Барномаи дарс. Чустучӯйи иттилоот дар интернет.

5. Воситахои аёнӣ. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтai электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб ба тариқи блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Мошинҳои чустучӯйии иттилоотро номбар кунед?
- Серверҳои чустучӯйии иттилоот барои чӣ лозиманд?
- Сервери чустучӯйии иттилоот Яndex-ро фаҳмонед.
- Сервери Google барои чӣ лозим аст?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти чустучӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Кадом системаҳои оператсиониро медонед?
2. Компьютери ноутбук аз компьютери рӯйи мизӣ бо чӣ фарқ мекунад?
3. Барномаҳои браузерӣ барои чӣ лозиманд?
4. Оё шумо ҷузъдонаи навро соҳта метавонед? Чӣ тавр?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузашта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

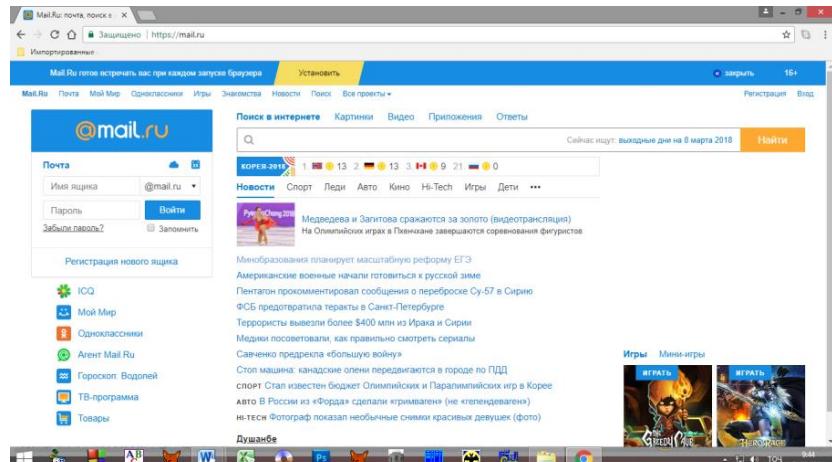
Проблема. Шумо парвандаи матниро бо таҳриргари матнӣ ҳарфчинӣ намуда, ба гирда сабт кардаед. Чӣ тавр онро зуд ба шаҳри дигар ба нафаре мерасонед?

III. Шиносоӣ бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро ба тарики сӯҳбат ва амалӣ шинос кардан бо почтаи электронӣ, номгӯйи барномаҳои он ва технологияи кор бо почтаи электронӣ тавсия дода мешавад.

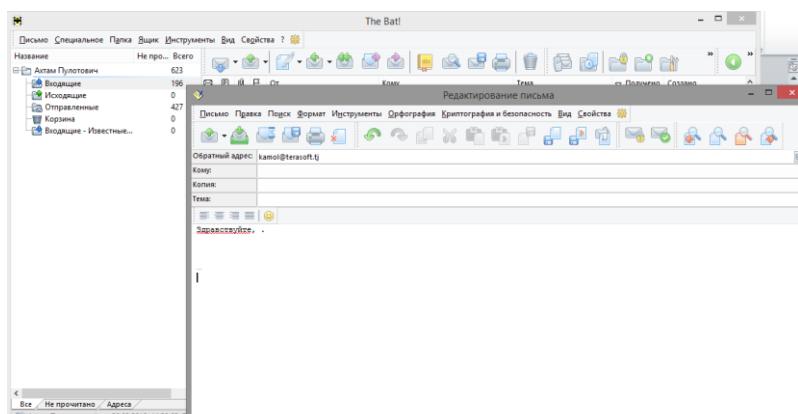
Ҳангоми мубодилаи иттилоот ва мукотибот аз почтаи электронӣ васеъ истифода мебаранд. Номгӯйи барномаҳои почтаҳои электронӣ зиёданд. Оид ба баъзе аз онҳо ва технологияи истифодабарии онҳо дар китоби дарсӣ маводди зарурӣ оварда шудаанд. Дар замони ҳозира почтаи электронӣ нақши бениҳоят муҳимро мебозад. Тавассути он додугирифти иттилооти гуногунро амалӣ менамоянд. Почтаи электронӣ (аз ибораҳои англисии electronic mail) – яке аз хизматрасониҳои муҳим ва бештар истифодашавандай шабқаи глобалии интернет мебошад. Бо ёрии почтаи электронӣ истифодабаранд мавонад, ки иттилоотро фиристад, ё иттилооти воридшударо қабул намояд. Ин ҷо зери мағҳуми иттилоот матн, мактуб, табриқот, расм, тасвир, барнома, парвандаҳои гуногун ва амсоли инҳоро мефаҳманд. Барои истифодаи почтаи электронӣ, истифодабаранд ба худ сандуқ месозад. Айни замон садҳо миллион истифодабарандагон сандуқи суроғаҳои худро доранд. Иттилооте, ки бо ёрии почтаи электронӣ фиристода мешавад, ба суроғаи равоншуда дар як лаҳзаи кӯтоҳе мерасад (дар муддати якчанд дақиқа ё соате). Фиристодани мактуб тавассути почтаи электронӣ нисбат ба почтаи одӣ арzonтар меафтад. Почтаи электронӣ инчунин иттилооти муҳталиф, ҳабарҳои ҳарсаата, телеконференсияҳо, равонқунии китобҳои электронӣ ва ғайраҳоро низ иҷро намуда, ба воситаи он ҳабарҳо бо факс, пейчер, телефони дастӣ ва ғайраҳо равон ва қабул карда мешаванд. Иттилооти равоншуда ва қабулшуда дар сандуқи почтаи электронӣ нигоҳ дошта мешаванд. Танҳо худи истифодакунандай сандуқ метавонад онҳоро нест карда, сандуқро тоза кунад. Умуман почтаи электронӣ яке аз заҳираҳои муҳимтарин ва воситаи умумистеъмолии коммуникатсияҳои электронӣ ба ҳисоб меравад. Почтаи электронӣ усули фавран равонқунӣ ва дастрасии ҳабарҳо бо тарзи электронӣ мебошад. Принципи кор бо почтаи электронӣ ба фиристодани одии мактуб монанд аст.

Тавре қайд кардем, ҳама истифодабарандагони почтаи электронӣ суроға доранд. Суроғаи истифодабаранда дар домени муайяни интернет ба қайд гирифта шудааст. Бо ҳар як домен сервери почтавӣ алоқаманд аст, ки суроғаи истифодабарандаро идора мекунад. Истифодабаранда матни мактуби худро дар барномаи маҳсус менависад, ки онро таҳриргари почтавӣ меноманд. Ин барнома вобаста ба хусусиятҳояш ба навиштану таҳрирнамоии мактуби нав, сабти мактуби гирифташуда, коркарди мактуби гирифташуда ва ғайраҳо имконият медиҳад. Яке аз почтаҳои муҳимми ройгон паҳн шуда, почтаи mail.ru мебошад. Хонандагон худ метавонанд тавассути ин почта ба худ сандуқи почтаи электронӣ кушоянд. Бо ин мақсад як соат дарси амалӣ ҷудо карда шудааст. Тарзи сохтанаш бениҳоят осон аст. Бо ин мақсад ягон браузерро, масалан

chrome.exe –ро ба кор дароварда, дар сатри суроғаи он mail.ru –ро дохил мекунем. Сомонаи он күшода мешавад (Расми 4). Тавассути почтаи мазкур ва умуман бо дигар почтаҳо як мактубро ба якчанд суроға фиристодан мумкин аст. Номгӯйи барномаҳои амалӣ, ки истифодабарии онҳо кор бо почтаи электрониро сабук мегардонад, бисёранд. Дар дастай барномаҳои амалии Microsoft office барномаи Outlook express мавҷуд аст. Ё худ барномаи пурқуввати бештар истифодабаранд TheBat! (Расми 5) мебошад. Номгӯйи дигар барномаҳои корбарӣ бо почтаи электронӣ Microsoft Outlook thunderbird, Zimbra Desktop, Windows Mail, Opera Mail, Incredimail, Claws Mail, Pegasus Mail ва ғайраҳо шуда метавонанд. Корбари ҳар яки онҳо бо ҳам монанд аст, танҳо бо тарзи ҷӯркуни қайди суроғаи сандуқи почта фарқ мекунад.

Расми 4. Майдони кории почтаи электронии mail.ru

Расми 5. Майдони кории барномаи TheBat!

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба почтаи электронӣ маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Почтаи электронӣ барои чӣ лозим аст?

Гурӯҳи 2. Кадом намудҳои иттилоот бо почтаи электронӣ ирсол ва қабул карда мешаванд?

Гурӯҳи 3. Номгӯйи барномаҳои корбарӣ бо почтаи электрониро номбар кунед.

Гурӯҳи 4. Ҷузъҳои қуттии почтавиро номбар кунед.

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло мухокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикӯат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Технологияи корбарӣ бо почтаи электрониро амалан фахмонед. Ба саволу супоришиҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯи савол ва супоришиҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришиҳо:

1. Номи суроғаи почтаи электронӣ аз чиҳо иборат аст?
2. Оё шумо суроғаи почтаи электронӣ доред? Агар ҳа, пас дар қадом барнома?
3. Тарзи ҷавобгардони ба пайғомро бо почтаи электронӣ фахмонед.
4. Тарзи ирсол ва қабули почтаро бо яке аз барномаҳои почтаи электронӣ фахмонед.
5. Тарзи кор бо барномаи почтаи электронии Netscape Messenger-ро фахмонед.

6. Оид ба китоби суроғавии барномаи почтаи электронии Netscape Messenger маълумот дихед.

ДАРСИ 18. МУОШИРАТИ ШАБАКАВИИ РӮ БА РӮ. ФАРҲАНГИ МУОШИРАТИ ШАБАКАВӢ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.19. Мағҳуми муоширати шабакавии рӯ ба рӯ-ро донад, намудҳои онҳоро, ки тавассути шабакаи Интернет ташкил карда мешаванд, тарзи истифодабариашон ва фарҳанги муоширати шабакавиро омӯзад ва дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ муоширати шабакавии рӯ ба рӯ-ро омӯзанд;
- ✓ намудҳои муоширати шабакавии рӯ ба рӯ ва барномаҳои онҳоро донанд;
- ✓ тарзи истифодабарии барномаҳои муоширати шабакавии рӯ ба рӯ-ро донанд;
- ✓ фарҳанги муоширати шабакавиро омӯзанд.

4. Барномаи дарс. Муоширати шабакавии рӯ ба рӯ. Фарҳанги муоширати шабакавӣ.

5. Воситаҳои аёнӣ. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб ба тариқи блитс-пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Почтаи электронӣ барои чӣ лозим аст?
- Сервер гуфта, чиро мефаҳманд?
- Оё ба мактубҳои почтаи электронӣ парвандаҳоро замима кардан имкон ҳаст?

Агар ҳа, пас чӣ тавр?

- Азназаргузаронии сандуқи почтаи электрониро фахмонед.

7. Ташаккӯл додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучӯд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Абарматн чист?
2. Барномаи Netscape Messenger чӣ гуна барнома аст?
3. Оё мактубҳои ба суроғаи почтаи электрониатон омадаро нест кардан мумкин аст?

4. Чустучүй иттилоот дар шабакай интернет чй тавр сурат мегирад?

5. Кадом браузерхоро медонед?

Пурсиши интихобй ва күтоҳ гузаронда, ин қисмат өчмъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорй. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатхи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши күтоҳи интихобй) өчмъбаст кардан тавсия карда мешавад.

Проблема. Оё шумо тавассути компьютер дар шабакай интернет бо шахси дигар муюшират кардаед?

III. Шиносолой бо мазмуни мавзүй. Хонандагонро батарики сухбат ва амалй шиносол кардан бо муюширати шабакавии рӯ ба рӯ, номгүйи барномаҳои он ва фарҳанги муюширати шабакавий тавсия дода мешавад.

Мо бо почтаи электронй шиносол шудем ва дидем, ки чй тавр мактубҳо ирсол ва қабул карда мешаванд, чй тавр парвандахо ба мактуб замима карда мешаванд. Шабакай интернет имкони ташкили муюширати шабакавии Рӯ ба рӯ-ро дорад. Яке аз шаклҳои муюширати шабакавий **телеконфронс** мебошад, ки тарзи корбарӣ дар он бо тарзи корбарӣ бо почтаи электронй монанд аст. Фарқи телеконфронс аз почтаи электронй дар он аст, ки дар ин чо мубодилаи иттилооти байни корбарони шабака дар мавзӯи муайян баргузор мегардад. Ҳангоми муҳокимаи баъзе масъалаҳо дар шабака робитаи воқеӣ (ҳақиқӣ) барқарор намудан лозим меояд, ки онро бо забони ИТ речай OnLine (онлайн) ё муюширати «зинда» меноманд. Зуҳури шакли нави хизматрасонии шабакавий бо номи **ICQ** (*I Seek You - Ман туро мечӯям*) соли 1996 ба вуқӯй пайваст, ки он дар воқеъ таҳаввулот дар соҳаи технологияи иттилоотии шабакавий ба ҳисоб мерафт. ICQ дар ҳақиқат имконият медиҳад, ки дӯстону шиносоли худро ҳангоми муюширати онлайний дар интернет бинед. Бо ICQ мағҳуми масофаро фаромӯш кардан лозим аст, чунки вай дар як лаҳза шуморо метавонад бо шиносон ё шарикони кориатон дар вақти дилҳоҳ ба нуқтаи дилҳоҳи олам бипайвандад, то шумо муюширати рӯ ба рӯи экранӣ бо истифода аз камераҳо дошта бошад.

Одобу ахлоқ аз чумлаи он категорияҳои зиндагӣ мебошанд, ки ҳанӯз аз овони тифлӣ, бо аллаи модар оғоз ёфта, дар муҳити оиласӣ тадриҷан ташаккул меёбад. Агар ҳангоми муюшират меъёрҳои одитарини сухбати байниҳамдигарӣ риоя гардад, он гоҳ хуласаи ҳамсұхбати калонсол он мешавад, ки фарзанд дар оила тарбияи хуб гирифтааст. Бо пайдоиши интернет тарзи нави муюшират рӯйи кор омадааст, ки онро **муюширати шабакавӣ** мегӯянд. Ин тарзи муюшират имрӯз дар байни тамоми табакаҳои аҳолии рӯйи Замин, хусусан наврасон ва ҷавонон, хеле маъмул ва машҳур буда, онҳо аз он ҳар лаҳза истифода мебаранд. Муюширатро тибқи одобу ахлоқи башарӣ ба роҳ мондан зарур аст, ки онро **фарҳанги муюширати шабакавӣ** меноманд. Фарҳанги муюширатро дар мавридҳои муюширати шабакӣ қатъиян риоя бояд намуд.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба муюширати шабакавии рӯ ба рӯ ва фарҳанги муюширати шабакавӣ маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Муюширати шабакавии рӯ ба рӯ-ро фаҳмонед.

Гурӯҳи 2. Кадом барномаҳо барои ташкили муюширати шабакавии рӯ ба рӯ истифода мешаванд?

Гурӯҳи 3. Баъзе имкониятҳои барномаи ICQ-ро номбар кунед.

Гурӯҳи 4. Фарҳанги муюширати шабакавиро фаҳмонед.

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикқат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Муюширати шабакавии рӯ ба рӯ-ро, агар имкон бошад, ташкил намуда, амалан фаҳмонед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи саволу супоришҳо зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

Саволҳо:

1. Мағҳуми муюширати зиндаро фаҳмонед.
2. Ҳангоми муюшират дар шабака бояд қадом қоидаҳои фарҳангири риоя кард?
3. Телеконфронс чист?
4. Тарзи муюшират дар чатро фаҳмонед.

Супоришҳо:

1. Тарзи кор бо барномаи ICQ –ро фаҳмонед.
2. Оид ба имкониятҳои барномаи ICQ маълумот дихед.

ДАРСИ 19. АМНИЯТИ ИТТИЛООТИИ ШАБАКАВӢ -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.19. Масъалаи амнияти иттилоотии шабакавиро донад, технологияи ҳифзи иттилоот ва барномаҳои зидивирусиро омӯзанд, тарзи истифодабариашонро донад ва дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯъ хонандагон бояд:

- ✓ амнияти иттилоотии шабакавиро омӯзанд ва донанд;
- ✓ ҳифзи иттилоотро донанд;
- ✓ барномаҳои зидивирусиро донанд;
- ✓ полоишгарони шабакавиро омӯзанд.

4. Барномаи дарс. Амнияти иттилоотии шабакавӣ. Ҳифзи иттилоот. Барномаҳои зидивирусӣ.

5. Воситаҳои аёнӣ. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб ба тариқи блитс-пурсиши кӯтоҳи интиҳоӣ):

- Муюширати зинда гуфта, дар шабака чиро мефаҳманд?
- Барномаи ICQ барои чӣ лозим аст?
- Фарҳанги муюширати шабакавиро фаҳмонед.
- Имкониятҳои барномаи ICQ-ро номбар кунед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалағузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Барномаи Rambler барои чӣ лозим аст?
2. Соҳтори шабакаи компьютерӣ аз чиҳо иборат аст?
3. Почтаи электронӣ чист?
4. Забони HTML барои чӣ лозим аст?
5. Мағҳуми абарпайвандро фаҳмонед.

Пурсиши интиҳоӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳдиҳи худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузашта, натиҷаи онро бо близс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо парвандахои дар барномаи Word сохтаи худро ҳифз кардаед?

III. Шиносой бо мазмунни мавзӯй. Хонандагонро тариқи сӯҳбат ва амалӣ шинос кардан бо амнияти иттилоотии шабакавӣ ва ҳифзи иттилоот тавсия дода мешавад.

Амнияти иттилоотии шабакавӣ масъалаи хело муҳим буда, оид ба он дар китоби дарсӣ мавод оварда шудаанд. Омӯзгори фаннӣ иловатан ба хонандагон метавонад маълумотҳои зеринро расонад. Амнияти иттилоотии шабакавии раванди маълумот ногузир буда, ба ҳамгирои ин муҳит оварда мерасонад, то мушкилиҳо оид ба ҳифзи иттилоот ҳал карда шаванд, бо дар назардошти маҷмӯи шароити имрӯза гардиши иттилоот, эҷод ва истифодай захираҳои иттилоотӣ дар муҳити иттилоотӣ бошад. Маълумоти амният маҷмӯи шароит, воситаҳо ва усуљҳо дар асоси системаҳои компьютерӣ барои ташкил ва истифодай омилҳои иттилооти захираҳо мебошад. Таҳдидҳои иттилоотӣ – комплексе, ки ба фаъолияти муҳити иттилоотӣ, маълумоти зикршуда таҳдид эҷод мекунад. Вазифаҳои амнияти иттилоотӣ ҳифзи манфиатҳои таъмини амният ва ҷомеаи инсонӣ буда, маълумоти боэътиҳод ва пурраро оид ба ҳифзи ҳукуқии шаҳс ва ҷомеа дар тайёр намудан, паҳн ва истифодай иттилоот аст.

Ҳифзи иттилоот ё амнияти онро таъмин намудан, донишҳои маҳсуси қасбиро талаб мекунад. Илми маҳсусе, ки методҳои ҳифзкунии иттилоот ва амнияти иттилоотиро меомӯзад, **криптография** ном дорад. Истифодабаронда бояд маҳзани иттилоотии худро аз ҳар гуна ноҷуриҳо ҳифз карда тавонад.

Барои аз вирусҳои компьютерӣ ҳифз намудани таъминоти барномавию санадҳои иттилоотӣ барномаҳои маҳсуси зидивирусӣ сохта шудаанд, ки онҳо вирусҳоро ёфта, намудашонро муайян карда, гирдаву парвандахои сироятёфтаро «табобат» менамоянд. Номгӯйи чунин барномаҳо зиёданд, аз ҷумла Касперский, ДокторВеб, NOD32, Аваст, Дар ҳар компьютери корӣ бояд ақаллан як барномаи зидивирусӣ насл шуда бошад ва дар ҳолати корӣ қарор дошта бошад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба амнияти иттилоотии шабакавӣ ва ҳифзи иттилоот маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Мағҳуми амнияти иттилоотии шабакавиро фаҳмонед.

Гурӯҳи 2. Криптография чист?

Гурӯҳи 3. Маънни вирусҳои компьютериро фаҳмонед.

Гурӯҳи 4. Барномаҳои зидивирусиро номбар кунед ва тарзи истифодабарии якеашро фаҳмонед.

8. Ҷамъбости дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хуносай дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкунии мавзӯй омӯҳташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодиққат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Ба саволу супоришиҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дарашаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришиҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришиҳо:

1. Барномаҳои полоишгарон кадомҳоянд?
2. Вазифаи барномаи файрвол аз чиҳо иборат аст?
3. Спам гуфта чиро мефаҳманд?
4. Чорабиниҳо оид ба ҳифзи иттилоотро номбар кунед.
5. Тарзи истифодабарии барномаи брандмауэрро фаҳмонед.
6. Оид ба имкониятҳои ягон барномаи зидивирусӣ маълумот дихед.

ДАРСИ 20. САФҲАИ ИНТЕРНЕТӢ - СОМОНА -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.1.2.20. Мағхуми сомонаро донад, намудҳои сомонаро донад, талаботҳо оид ба соҳтани сомонаҳоро омӯзанд ва дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯъ хонандагон бояд:

- ✓ сомонаро омӯзанд;
- ✓ намудҳои сомонаро донанд;
- ✓ талабот оид ба соҳтани сомонаро донанд.

4. Барномаи дарс. Сафҳаи интернетӣ – сомона, намудҳои сомона.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб тавассути блитс-пурсиши кӯтоҳи интихобӣ:

- Брандмауэр ва файрворлҳоро номбар кунед.
- Ҷӣ тавр иттилоотро аз спам ҳимоя мекунанд?
- Барномаҳои зидивирусӣ барои ҷӣ лозиманд?
- Криптография чист?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалағузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Почтаи электронӣ чист?
2. Ҷӣ тавр бояд дар шабака муюшират кард?
3. Абарматнҳо барои ҷӣ лозиманд?
4. Мошинҳои ҷустуҷӯи иттилоотро номбар кунед.

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди ҳуд ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузашта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо аз сомонаҳо истифода кардаед? Ҷӣ тавр?

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯъ. Хонандагонро тариқи сухбат ва амалӣ шинос кардан бо сафҳаи интернетӣ (сомона) ва намудҳои сомона тавсия дода мешавад.

Тавре пештар шинос шуда будем, маҷмӯи веб-сафҳаҳои ба як мавзӯъ баҳшида-шударо ифода мекард. Ин мағхум асосан ҳамрадифи калимаи англisisи *site* (сайт) буда, маъни аслиаш мавзеи (макони) зист аст. Сомона ҳамчун вебсафҳаи алоҳида метавонад ҳамагӣ аз як сафҳачаи оди матнӣ иборат бошад ё ҳамагӣ як расмро дарбар гирад ва ё ҳамчун соҳтори мураккаби барномавӣ аз садҳо ва ҳазорҳо вебсафҳаҳои ба ҳам алоқаманд иборат бошад, ки бо истифода аз истинодҳо байни ин сафҳаҳо дар интернет сайри иттилоотӣ кардан мумкин аст. Талаботи асосӣ дар соҳтани сомонаҳо хонданбобу дилкаш эҷод шудани онҳо ба ҳисоб меравад. Барои ҳамин ҳам ҳангоми соҳтани сомонаҳо бештар аз хизматрасонии мутахассисони касбӣ истифода мебаранд. Онҳоро шартан ба чунин гурӯҳҳо ҷудо мекунанд:

- сомонаҳои хусусӣ;

- сомонаҳои иттиҳодиявӣ;
- сомонаҳои захираҳои иттилоотӣ;
- сомонаҳои хидматӣ.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба мағҳуми сомона маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракуни чавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунӣ дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Сомона барои чӣ лозим аст?

Гурӯҳи 2. Кадом талабот ҳангоми соҳтани сомона ба ҳисоб гирифта мешаванд?

Гурӯҳи 3. Намудҳои сомонаҳоро номбар кунед.

Гурӯҳи 4. Сомона аз кадом калима гирифта шудааст?

8. Ҷамъбости дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хуносай дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикӯат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Технологияи корбарӣ бо сомонаҳоро амалан фаҳмонед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дарашаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Сомонаҳои хусусиро фаҳмонед.
2. Сомонаҳои захираҳои иттилоотиро фаҳмонед.
3. Мақсади ба намудҳо ҷудо кардани сомонаҳоро дар чӣ мебинед?
4. Қоидай сомонаро ба ёд оред.
5. Тарзи кор бо ягон сомонаро фаҳмонед.
6. Оид ба намудҳои сомонаи хусусӣ маълумот дихед.

ДАРСИ 21. АСОСҲОИ ЗАБОНИ HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.21. Асосҳои забони HTML -ро донад, донишҳои доштаи худро оид ба ин забон баланд бардошта, мустаҳкам намояд ва дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ абарматнҳоро омӯзанд;
- ✓ тегҳои HTML -ро донанд;
- ✓ тарзи навишти хосиятҳои тегҳои HTML -ро донанд;
- ✓ мағҳумҳои контейнер ва ҷузъро донанд.

4. Барномаи дарс. Асосҳои забони HTML.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтai электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб ба тариқи блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Сомонаҳо ба кадом гурӯҳҳо ҷудо мешаванд?
- Амнияти иттилоотии шабакавиро фаҳмонед.
- Кадом барномаҳои зиддивирусиро медонед?
- Талаботи оид ба соҳтани сомонаҳоро номбар кунед.

7. Ташаккул додани салохиятхο.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти чустучӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Доир ба забони HTML чиҳоро омӯхтаед ва медонед?
2. Фарҳанги муошират дар шабакаро фаҳмонед.
3. Кадом гурӯҳи компьютерҳоро медонед?
4. Сомонаи Google барои чӣ лозим аст?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат чамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) чамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Сомонаҳоро чӣ тавр месозанд?

III. Шиносолӣ бо мазмуни мавзӯъ. Хонандагонро ба тариқи сухбат шинос кардан бо асосҳои забони HTML, абарматн ва абарпайванд тавсия дода мешавад.

Хонандагон пештар каме бо забони HTML, мағҳумҳои абарматн ва абарпайванд шинос шуда буданд. Бо мақсади корбарӣ дар шабакаи интернет сомонаҳоро коркард менамоянд. Барои коркарди сомонаҳо низ аз забонҳои гуногуни сомонасозӣ истифода мебаранд. HTML (Hypertext Markup Language) забони компютериест, ки барои соҳтани Web-саҳифаҳо оғарида шудааст. Он саҳифаҳоро ҳар касе, ки ба ў интернет дастрас аст, тамошо карда метавонад. Ин забон аз ҷиҳати имкониятҳояш пурӯзвват ва барои омӯзиши нисбатан сода аст. HTML таҳти роҳбарии ташкилоти W3C мунтазам зери танқид қарор дорад, ки ин гарави инкишофёбии ин забон ва мутобиқшавии он ба дарҳосту талаботҳои истифодабарандагони Интернет, ки миқдорашон сол аз сол меафзояд, мебошад. Албаттта веб-саҳифаҳоро бо забонҳои гуногуни барномасозӣ соҳтан мумкин ва яке аз ҷунин забонҳо забони барномасозии HTML мебошад, ки имкониятҳои гуногуни соҳтани веб-саҳифаҳоро дорад. Яъне бо истифодабарии ин забон ҳам гузоштани матни гуногун, расмҳои гуногун, маълумотҳои овозӣ, видеой, ҷадвал ва умуман ҳамаи намуди иттилоотро ворид кардан мумкин аст. Умуман, барои соҳтани сомонаҳо забони HTML хеле мувоғиқ мебошад.

Абарматн (гиперматн) – нишонаест, ки ба воситаи он аз доҳили як хӯҷат якбора ба як ё якчанд хӯҷати дигар (парвандаҳои матнӣ ё иттилооти дигари намудҳои гуногундошта) алоқа барқарор карда мешавад. Яке аз хосиятҳои асосии WWW истифодаи абарматнҳо ба ҳисоб мераванд. Абарматнро аз матни одӣ ба осонӣ фарқ кардан мумкин аст, ҷонки ҳангоми ба болои он овардани ақрабаки “муш”, вай шакли маҳсусро (панҷаи даст) мегирад. Пас аз пахши тугмаи чапи муш, идоракунӣ ба қисми дигари ҳамин хӯҷат ё ба хӯҷати дигари компютери мазкур ва ё ҳатто ба хӯҷатҳои компютерҳои дигари ба шабакаи интернет пайваствбуда, ки ба ин матн ягон алоқамандие доранд, ба амал меояд.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба асосҳои забони HTML маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Забони HTML барои чӣ лозим аст?

Гурӯҳи 2. Тегҳои забони HTML –ро фаҳмонед.

Гурӯҳи 3. Абарматн аз матни одӣ бо чӣ фарқ мекунад?

Гурӯҳи 4. Санади абарматнӣ чист?

8. Ҷамъбастӣ дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикӯат хонед ва онро бо мисолҳои мушаҳҳас шарҳ дидед. Асосҳои забони HTML -ро амалан фаҳмонед. Ба саволу супориши ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супориши зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супориши:

1. Асосҳои забони HTML -ро фаҳмонед.
2. Бо истифода аз забони HTML қадом намуди сомонаҳоро сохтан имкон аст?
3. Боз қадом забонҳои сомонасозиро медонед?
4. Роҳҳои сохтани санадҳои абарматниро номбар кунед.
5. Тарзи навиштани тегҳоро дар забони HTML фаҳмонед.
6. Тарзи сохтани абарматнҳоро дар забони HTML фаҳмонед.

ДАРСИ 22. СОХТОРИ САНАДИ HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.22. Сохтори санади HTML -ро донад, тегҳоро донад ва навишта тавонад, дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ санади HTML омӯзанд;
- ✓ сохтори санади HTML -ро донанд;
- ✓ хосиятҳои тани санади HTML -ро донанд.

4. Барномаи дарс. Сохтори санади HTML ва хосиятҳои тани санад.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтai электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб ба тариқи блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳоӣ):

- Забони HTML барои чӣ лозим аст?
- Тег дар забони HTML чист?
- Қадом забонҳои сомонасозиро медонед?
- Мағҳуми санади абарматниро фаҳмонед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Барномаи Rambler барои чӣ лозим аст?
2. Сомона чист?
3. Вирусҳои компьютеририо фаҳмонед.
4. Шабакаи компьютерӣ чист?

Пурсиши интиҳоӣ ва кӯтоҳи гузаронда, ин қисмат ҷамъbast карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳдиҳи худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳоӣ) ҷамъbast кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Забони HTML аз чиҳо иборат аст?

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро тарики сухбат шинос кардан бо сохтори санади забони HTML ва тани санад тавсия дода мешавад.

Асоси санади HTML –ро сохтори он мебозад. Теги аз ҳама асосии санади HTML теги оғози кор - **<HTML>** мебошад. Теги мазкур ҳама вакт дар сатри аввали санад навишта шуда, дар сатри охирони он ҳатман теги анҷоми кор - **</HTML>** амали санадро ҷамъбаст менамояд. Санади HTML аз ду қисм иборат аст: *сарлавҳа (head)* ва *тан (body)*. Ҳангоми соҳтани санад, баъзе ҷузъҳои онро тавзех (шарҳу эзоҳ) додан мумкин аст. Барои ин кифоя аст, ки иттилооти тавзехӣ дар дохили алломатҳои **<!тавзех>** ҷойгир карда шавад. Сарлавҳаи санад бо теги **<HEAD>** кушода шуда, одатан он баъди теги **<HTML>** меояд ва теги анҷоми сарлавҳа **</HEAD>** ба охир мерасад. Дар бисёр мавридҳо сарлавҳаи санад ҷуфти тегҳои **<TITLE>** ва **</TITLE>** –ро дар бар мегирад, ки тавассути онҳо номи санад зикр карда мешавад.

Дар қиёс бо сарлавҳа, тани санад ҷузъи ҳатмии санади абарматӣ ба ҳисоб меравад. Тани санад дар байни тегҳои **<BODY>** ва **</BODY>** ҷойгир шуда, тамоми ҷузъҳои дигари санадро дарбар мегирад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориши медиҳад, ки онҳо оид ба сохтори санади HTML маълумоти омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракуни чавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Санади HTML барои чӣ лозим аст?

Гурӯҳи 2. Тегҳои санади HTML-ро номбар кунед.

Гурӯҳи 3. Чӣ тавр номи санад зикр карда мешавад?

Гурӯҳи 4. Қисмҳои санади HTML-ро номбар кунед.

8. Ҷамъбости дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хуносай дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикӯат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Сохтори санади HTML –ро амалан фаҳмонед. Ба саволу супоришиҷо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришиҷо зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришиҷо:

1. Теги сарлавҳаи санади HTML -ро фаҳмонед.
2. Теги тани санади HTML -ро фаҳмонед.
3. Ҳосиятҳои тани санади HTML –ро номбар кунед.
4. Тегҳои **<TITLE>** ва **</TITLE>** қадом вазифаро иҷро мекунанд?
5. Тарзи навиштани тегҳои оғоз ва анҷоми корро дар санади HTML фаҳмонед.
6. Тарзи навиштани тегҳои сарлавҳа ва тани санади HTML фаҳмонед.

ДАРСИ 23. ОРОИШИ РАНГИИ САНАД ДАР HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.23. Ороишиҳии рангай санади HTML, номи рангҳоро донад, навишта тавонад ва дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯй хонандагон бояд:

- ✓ ороиши санадро дар HTML омӯзанд;

- ✓ рангҳо ва ному рақамгузориашонро дар санади HTML донанд;
- ✓ модели ранггузории RGB-ро дар санади HTML донанд;
- ✓ WEB-палитраҳоро донанд.

4. Барномаи дарс. Ороишдиҳии рангаи санади дар HTML, ном ва рақами рангҳо.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтai электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб ба тариқи блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Сохтори санад дар HTML аз чихо иборат аст?
- Тегҳои оғоз ва анҷомро дар забони HTML нависед.
- Тегҳои сарлавҳаи санади HTML-ро нависед.
- Тегҳои тани санади HTML-ро нависед.

7. Таҷаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалағузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинай хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Забони HTML барои чӣ лозим аст?
2. Абарпайванд чист?
3. Браузерҳоро номбар кунед.
4. Барномаҳои зидивирусӣ қадомҳоянд?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди ҳуд ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо рангҳоро барои ороишдиҳии матнҳо ва тасвирҳо истифода мебаред?

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи сӯҳбат шинос кардан бо рангҳо, рақамҳои онҳо ва ороишдиҳии рангии санади HTML тавсия дода мешавад.

Санадҳои абарматниро мувофиқи завқу шавқи оғарандагони онҳо ороиш додан мумкин аст. Умуман муайянкунини ранги қисмҳои таркибии санад яке аз қадамҳои аввалин дар эҷоди ҳуди санад мебошад. Рангҳо ё бо ёрии номашон (масалан, black - сиёҳ) ва ё ба воситаи рамзашон (масалан, #C0C0C0 - рақамҳои шонздаҳӣ) дода мешаванд. Интихоби рамзи ранг тавассути модели **RGB** (red, green, blue) амалӣ гардонида мешавад. Қайд кардан лозим аст, ки дар навишти рамзҳои шонздаҳии рангҳо ҳарфҳои хурду қалони лотинӣ ҳаммаъно мебошанд. Масалан, рамзҳои #00AF00 ва #00af00 баробарқувваанд. Тартибидҳондаи вебсанад (Web-санад) бояд доимо дар хотир дорад, ки маҳсули эҷоднамудаи онро монитори на ҳамаи компьютерҳо метавонанд якзайл инъикос намоянд. Масалан, имконияти монитори баъзе компьютерҳо ҳангоми истифодаи модели RGB маҳдуд аст, онҳо на ҳамаи тобиши рангҳоро коркард ва инъикос карда метавонанд. Web-палитра барои рангҳои сурҳ, кабуд ва сабз 6 хелӣ тобиши месозад, ки дар натиҷа ($6 \times 6 \times 6^3 = 6^3$) 216 ранги гуногун ҳосил мешавад. Инчунин санадҳоро бо ёрии сарҳатҳо ороиш медиҳанд. Барои беҳтар ифода намудани матни санад ва то дараҷае бартараф кардани норасоиҳои қайдшуда, бо ёрии теги **<P>** матни санадро ба абзатсҳо ҷудо мекунанд.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо дар ҳусуси бо рангҳо ороишдиҳии санади HTML маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Рангҳо дар санади HTML барои чӣ лозим аст?

Гурӯҳи 2. Номи рангҳоро бо рақамашон номбар кунед.

Гурӯҳи 3. Модели рангҳои RGB –ро фаҳмонед.

Гурӯҳи 4. Гузоштани сарҳатро дар санади HTML фаҳмонед.

8. Ҷамъости дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикӯт хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Ороишдиҳии рангии санади HTML –ро фаҳмонед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълими хонандагонро мушоҳида намуда, дарашаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълими хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволҳо ва супориши:

1. Мураббаъранг гуфта чиро мефаҳманд?
2. Хатҳои уфуқӣ ва тарзи гузоштанашонро фаҳмонед.
3. Тегҳои **
** ва **<NOBR>** –ро дар санади HTML фаҳмонед.
4. Хосиятҳои тегҳои **<HR>** –ро номбар кунед.
5. Хосиятҳои **ALIGN**-ро дар санади HTML фаҳмонед.

ДАРСИ 24. ФОРМАТБАНДИИ САНАД ДАР HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.24. Форматбандии санад дар HTML –ро донад, намудҳои форматбандиро омӯзанд, дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ форматбандии санад дар HTML –ро омӯзанд;
- ✓ сабки мантиқии форматбандиро дар HTML донанд;
- ✓ сабки ҷисмии форматбандиро дар HTML донанд;
- ✓ матни пешформатро донанд.

4. Барномаи дарс. Форматбандии санад дар HTML ва намудҳои он.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтai электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб тавассути блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Рангороишдиҳии санад дар HTML-ро фаҳмонед.
- Рамзи рангҳоро дар забони HTML нависед.
- Маънои **RGB** чист?
- Тегҳои сарҳатро дар санади HTML нависед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалағузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Мошинҳои ҷустуҷӯи иттилоот қадомхоянд?
2. Вазифаи теги **<TITLE>** ва **</TITLE>** –ро фаҳмонед.
3. Фарқи абарматн аз матни одиро фаҳмонед.
4. Сомонаҳоро ба қадом намудҳо ҷудо мекунад?

Пурсиши интихобй ва кўтоҳ гузаронда, ин қисмат чамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кўтоҳи интихобй) чамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо матнҳоро форматбандӣ кардаед?

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро тариқи сухбат шинос кардан бо форматбандии санад дар HTML ва намудҳои он тавсия дода мешавад.

Забони нишонагузори HTML имконият медиҳад, ки муҳтавои санади абарматӣ ҳам бо сабки мантиқӣ (logical) ва ҳам ҷисмӣ (physical) форматбандӣ карда шавад. Тавассути форматбандии мантиқӣ таъйиноти қисми матни додашуда муайян карда мешавад. Форматбандии ҷисмӣ бошад, намуди зоҳирӣ қисми матнро комилан мушаххас мегардонад. Аз ин рӯ, беҳтар он аст, ки ҳангоми санадсозӣ ба сабки мантиқӣ афзалият дода шавад. Бинобар он, сабки форматбандии мантиқии матн дар тамоми ҳолатҳо имконият медиҳад, ки барномаи инъикоси санад ба ҷудокунии қисмҳои алоҳидаи матн мусоидат намояд ва соҳтори санад барои хонанда фаҳмо бошад (зухури ҳарфҳо **ғафс**, **каҷ**, **ба зераш хат кашида**). Забони HTML ба муаллифи санад имконияти баргузидани ҳуруфи муносиб, андоза, ранг ва тарзҳои зоҳиршавии онро пешниҳод менамояд. Ҳамаи ин имкониятҳои тасвири матни санадро тегҳои форматбандии ҷисмӣ дастрас менамоянд. Амали ин тегҳо ба ҳамаи он аломатҳое таъсир меқунанд, ки онҳо дар байни ҷуфтҳои оғоз ва анҷом ҷойгир шудаанд. Ба ғайр аз тегҳои номбаршуда дар санади HTML метавонад теги **** мавриди истифода қарор дода шавад, ки бо ёрии он бевосита навъ, андоза ва ранги ҳуруфро муайян кардан мумкин аст.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба форматбандии санади HTML маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳои таҳияи карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Форматбандии санади HTML-ро фаҳмонед.

Гурӯҳи 2. Намудҳои форматбандии санади HTML-ро номбар кунед.

Гурӯҳи 3. Теги **** барои чӣ истифода бурда мешавад?

Гурӯҳи 4. Ҳосияти **COLOR** барои чӣ хизмат мерасонад ва бо қадом теги санад истифода қарда мешавад?

8. Ҷамъости дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкунии мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳоғузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодиқат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ дихед. Форматбандии санади HTML-ро амалан нишон дихед. Ба саволу супоришиҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришиҳои зерин арзёбӣ қарда метавонед.

Намунаи саволу супоришиҳо:

1. Ҳосияти **SIZE** барои чӣ хизмат мерасонад ва бо қадом теги санад истифода қарда мешавад?

2. Ҳосияти **FACE** барои чӣ хизмат мерасонад ва бо қадом теги санад истифода қарда мешавад?

3. Бо истифода аз кадом тегҳо матн дар санади HTML дар шакли ғафс ва кач зухур мешавад?
4. Бо истифода аз кадом тег матн дар санади HTML дар шакли индекси поёнӣ зухур мешавад?
5. Формулаи рангаи кислотаи сулфат H_2SO_4 -ро бо истифода аз тегҳои санади HTML дар экран инъикос кунед.
6. Ифодай рангаи $a_1x^3 - a_2x^2$ -ро бо истифода аз тегҳои санади HTML дар экран инъикос кунед.

ДАРСИ 25. ГРАФИКҲО ДАР САНАДИ HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.25. Графикҳо дар санади HTML ва ороишдиҳии санадро бо истифода аз тасвирҳо донад, теги иловакунии графика ба санадро омӯзанд, дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯй хонандагон бояд:

- ✓ графикаҳоро дар санади HTML омӯзанд;
- ✓ тасвирҳои ба санади HTML иловашавандаро донанд;
- ✓ теги иловакунии графика ба санадро омӯзанд;
- ✓ хосиятҳо ва қиматҳои теги иловакунии графика ба санадро донанд.

4. Барномаи дарс. Графикҳо дар санади HTML ва теги илова намудани он.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, тахтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб ба тариқи блитс-пурсиши кӯтоҳи интихобӣ:

- Теги хуруфро дар санади HTML номбар кунед.
- Тарзи гузоштани ранги хуруфро дар санади HTML фаҳмонед.
- Тарзи инъикоси матни хатзадаро дар санади HTML фаҳмонед.
- Бо истифода аз кадом тегҳо матнро дар санади HTML дар намуди дараҷа ва индекс менависанд?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Баъзе тегҳои санади HTML-ро номбар кунед.
2. Вазифаи теги **<I>** ва **</I>** -ро фаҳмонед.
3. Гурӯҳи компьютерҳои қалон ва хурдро номбар кунед.
4. Дастгоҳи адаптери шабакавӣ барои чӣ лозим аст?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди ҳуд ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо ба матнҳо графика ва тасвирҳоро илова кардаед?

III. Шиносоӣ бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи сӯҳбат ва амалан шинос кардан бо графика ва тасвирҳо дар санади HTML ва намудҳои он тавсия дода мешавад.

Ин ҷо зери мағҳуми графика ҳама намуди тасвирҳо дар назар дошта мешаванд. То ҳол мо бо иттилооти матнӣ дар санади HTML сарукор доштем ва омӯхтем. Графикаро низ ба санади HTML илова кардан мумкин аст. Вале дар назар бояд дошт, ки иттилооти графикӣ нисбат ба матнӣ дар шабака бо суръати сусттар паҳн мегардад. Зоро парвандаҳои графикдор нисбатан суст дастрас мешаванд. Аз ин рӯ, тавсия дода мешавад, ки дар санад тасвирҳои андозаашон хурдтар ҷойгир карда шаванд.

Истифодаи расму намоишҳо метавонад санади HTML-ро ҷолиб ва шавқовар гардонад. Онҳо ба санад на танҳо ҳусну зебогӣ мебахшанд, балки мазмуни онро зудтар ва беҳтар ба хонанда мерсонанд. Барои ба санади HTML ҷойгир намудани тасвир (графика) аз теги **** ва хосиятҳои он истифода мебаранд. Хосиятҳо ва қиматҳояш дар ҷадвали китоби дарсӣ оварда шудааст.

Андозаи қисми зиёди ҷузъҳои Web-сафҳаҳоро, ба мисли тасвирҳо, ҷадвалҳо ва гайра, ба таври нисбӣ (бо фоиз аз андозаи равзанаи браузер) муайян кардан мумкин аст. Қиматҳои хосияти **ALIGN** бошанд, имкон медиҳанд, ки ҷойгузории тасвир нисбат ба матни санад муайян карда шавад.

Тарзи ҷойгиркуни графикаро дар санади HTML бо мисолҳо амалан фаҳмонед.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба ҷойгиркуни тасвирҳо дар санади HTML маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракуни чавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Графика гуфта ҷиҳо дар санади HTML дар назар доранд.

Гурӯҳи 2. Қадом тег барои дар санади HTML ҷойгир намудани тасвир истифода карда мешавад?

Гурӯҳи 3. Хосияти **SRC**-и теги **** барои ҷойи истифода бурда мешавад?

Гурӯҳи 4. Қимати **MIDDLE**-и хосияти **ALIGN** барои ҷойи хизмат мерасонад?

8. Ҷамъости дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳоғузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикӯат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Ҕойгиркуни графикаро дар санади HTML амалан нишон дихед. Ба саволу супориши ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супориши зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супориши:

1. Қимати **TOP**-и хосияти **ALIGN** барои ҷойи хизмат мерасонад?

2. Қадом тег барои ҷойгиркуни графика дар санади HTML истифода карда мешавад?

3. Ҷой тавр тасвирро дар тарафи ҷалиси равзанаи браузер ҷойгир мекунанд?

4. Хосияти **ALT**-и теги **** барои ҷойи истифода бурда мешавад?

5. Бо истифода аз қадоми хосияти ғафсии ҷорҷӯбаи атрофи тасвирро бо пикселҳо муайян менамоянд?

6. Номи мактабатонро бо истифода аз тегҳои санади HTML дар қисми ҷалиси экран ва расмашро дар қисми рости экрани равзанаи браузер инъикос кунед.

7. Тасвирро бо истифода аз тегҳои санади HTML дар экран бо ғафсии ҷорҷӯбаҳояш гуногун инъикос кунед.

ДАРСИ 26. АБАРПАЙВАНДҲО ДАР САНАДИ HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.26. Абарпайвандҳоро дар санади HTML ва теги онҳо донад ва дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ абарпайвандхоро дар санади HTML омӯзанд;
- ✓ теги иловакуни абарпайвандхоро дар санади HTML донанд;
- ✓ нишонаҳои матнӣ ва графикиро дар абарпайвандҳо омӯзанд;
- ✓ *URL*-и мутлақ ва нисбири донанд.

4. Барномаи дарс. Абарпайвандҳо дар санади HTML ва теги он.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезахо, проектор, таҳтai электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб ба тариқи близт-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳоӣ):

- Теги иловакуни графикаро дар санади HTML номбар кунед.
- Тарзи гузоштани ғафсии чорҷӯбаҳои тасвири дар санади HTML фаҳмонед.
- Қимати **BOTTOM** дар хосияти **ALIGN** барои чӣ хизмат мерасонад?
- Хосиятҳои теги ****-ро номбар кунед.

7. Ташаккӯл додани салоҳиятҳо.

I. Масъалағузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинai хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Бо истифода аз қадом тег матни одиро ба санади HTML илова мекунанд?
2. Амнияти иттилоотии шабакавиро фаҳмонед.
3. Чӣ тавр қуттии почтаи электрониро аз спамҳо ҳифз мекунанд?
4. Барномаи **ICQ** барои чӣ лозим аст?

Пурсиши интиҳоӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди ҳуд ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо близт-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳоӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо дар матнҳои барномаҳои EXCEL ё WORD аз абарпайвандҳо истифода кардаед?

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи сухбат ва амалан шинос кардан бо абарпайвандҳо дар санади HTML ва теги он тавсия дода мешавад.

Бо мағҳуми абарпайванд (абарматн) хонандагон дар мавзӯҳои пештар шинос шуда буданд ва фарқашро аз матни одӣ фаҳмида буданд. Гарчанде дар таркиби санади HTML ҷузъҳои тамоман гуногун вучуд дошта тавонанд ҳам, асоси WWW-ро *пайвандҳои абарматнӣ (абарпайвандҳо)* ташкил медиҳанд. Барои пайвандсозиҳои абарматнӣ ҷуфтӣ тегҳои **<A>...** хизмат мерасонанд. Аломат, қалима, ифода, қисми матн, расм ё объекти дилҳоҳи дигар, ки дар байни ин ду тег ҷойгир шудааст, дар равзанаи браузер ҳамчун абарпайванд шинохта мешавад.

Нишионаҳои матнӣ, яъне қисмҳои матне, ки ҳамчун пайванд ба қайд гирифта шудаанд, аз рӯйи намуди зоҳирӣ ҳуд аз матнҳои дигар ягон фарқе надоранд. **Нишионаҳои графикӣ,** яъне расмпайвандҳо, дар чорҷӯбаи ҳамранги нишионаҳои матнӣ гирифта мешаванд. Тавре медонем, *URL* мавқеи ҷойгиршавии объектро дар шабакаи саросарӣ яққимата муайян менамуд. **URL-и мутлақ ва нисбӣ мешавад.** *URL-и нисбӣ* мавқеи ҷойгиршавии заҳираро, ки абарпайванд ба он истинод овардааст, нисбат ба URL-и санади ҷорӣ муайян мекунад.

Тарзи истифодабарии абарпайвандро дар санади HTML бо мисолҳо дар амал фаҳмонед.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба истифодабарии абарпайванд дар санади HTML маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Абарпайванд дар санади HTML чист?

Гурӯҳи 2. Дар байни тегҳои оғоз ва анҷоми абарпайванд санади HTML ҷиҳо ҷойгир намудан мумкин аст?

Гурӯҳи 3. URL ҷанд ҳел мешавад?

Гурӯҳи 4. Нишонаҳои матнӣ барои чӣ хизмат мерасонанд?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодиқкат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Итифодабарии абарпайвандро дар санади HTML амалан нишон дихед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълими хонандагонро мушоҳида намуда, дарачаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълими хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Абарпайванд аз матни одӣ бо чӣ фарқ мекунад?

2. Кадом тег барои гузоштани абарпайванд дар санади HTML истифода карда мешавад?

3. Чӣ тавр URL-ро дар байни тегҳои абарпайванд истифода мебаранд?

4. Нишонаҳои графикӣ барои чӣ лозиманд?

5. Ҷузъи *сурогаи гиреҳ* дар таъйиноти URL чиро муайян менамояд?

6. Тарзи истифодабарии теги абарпайвандро дар санади HTML нишон дихед.

7. Фармони пайваст шудан ба қуттии почтаи электрониро бо истифода аз абарпайванд нависед.

ДАРСИ 27. РӮЙХАТҲО ДАР САНАДИ HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.27. Рӯйхатҳоро дар санади HTML, намудҳо ва тегҳои онҳоро донад ва дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ мағҳуми рӯйхатро дар санади HTML омӯзанд;
- ✓ намудҳои рӯйхатҳоро дар санади HTML донанд;
- ✓ тегҳои иловакуни рӯйхатҳоро дар санади HTML омӯзанд;
- ✓ хосияти компактро **CMPACT** донанд.

4. Барномаи дарс. Рӯйхатҳо ва намудҳои онҳо дар санади HTML ва тегҳои онҳо.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтai электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб ба тариқи блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Теги абарпайвандро дар санади HTML номбар кунед.
- Ҷузъи *парванда* дар таъйиноти URL чиро муайян менамояд?
- Нишонаҳои матниро фаҳмонед.
- Нишонаҳои графикро фаҳмонед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалаҳузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Мафхуми муюширати шабакавии рӯ ба рӯ-ро фаҳмонед.
 2. Шабакаи компьютерӣ чист?
 3. Теги иловакунии графикаро ба санади HTML номбар кунед.
 4. Барномаи **GOOGLE** барои чӣ лозим аст?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат чамъbast карда мешавад.

II. Проблемаузорй. Ба хонандагон проблемаеро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузашта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) чамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо дар дигар барномаҳо рӯйхатҳоро кардаед?

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро ба тарики сухбат ва амалан шинос кардан бо рӯйхатҳо ва намудҳои онҳо, тегҳои онҳо дар санади HTML тавсия дода мешавад.

Стандартҳои HTML тегҳои се намуди рӯйхатҳоро дар бар мегиранд: рақамнок, нишонадор ва таърифҳо. Рӯйхатҳо ва ҷузъҳои онҳо узви блокӣ ба ҳисоб мераванд. Аз *rӯйхатҳои рақамнок* одатан вақте истифода мебаранд, ки агар тартиби хориҷкунии ҷузъҳои рӯйхат муҳим бошад. Браузер ба таври ҳудкор ва аз рӯии тартиби муайян ҷузъҳои рӯйхатро рақамгузорӣ мекунад. Тамоми рӯйхати рақамнок дар байни ҷуфтни тегҳои **** ва **** ҷойгузорӣ шуда, ҳар як ҷузъи алоҳидаи он бошад, дар байни тегҳои **** ва **** (теги анҷоми **** ҳатмӣ нест) ҷойгир карда мешавад.

Рӯйхатҳои нишонадор барои танзими маҷмӯи ҷузъхое истифода мешаванд, ки дар онҳо тартиби ҷойгузориашон он қадар муҳим нест. Рӯйхатҳои нишонадор бо теги **** оғоз ёфта, бо теги **** ба анҷом мерасанд. *Рӯйхати таърифҳо* бо теги **<DL>** оғоз ёфта, бо теги **</DL>** ба анҷом мерасад. Ин намуди рӯйхат барои соҳтани номгӯйи мағҳумҳо ва таърифи (тасвири) онҳо, яъне қоидай навъи «мағҳум»-«таъриф», хизмат мерасонад. Рӯйхати дилҳоҳ метавонад дар доҳили рӯйхати дигар ҷойгир шуда, кисми он ё тобеи он бошад. Рӯйхатҳои доҳили ҳамдигарро рӯйхатҳои таркибӣ ё мураккаб, рӯйхатҳои тобеъро зеррӯйхат ё рӯйхатти доҳилӣ, рӯйхатҳои дарбаргирандаи дигар рӯйхатҳоро рӯйхатҳои берунӣ меноманд.

Тарзи истифодабарии рӯйхатҳоро дар санади HTML бо мисолҳо амалан фахмонед.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба рӯйхатҳо дар санади HTML ва намудҳои он маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Рӯйхат дар санади HTML чист?

Гурӯҳи 2. Рӯйхатҳо дар санади HTML чанд намуд мешаванд?

Гурӯҳи 3. Маънои рӯйхатҳои таркибиро фаҳмонед.

Гурӯҳи 4. Теги рӯйхати таърифҳоро нависед.

8. Чамъбаси дарс. Омӯзгор чавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хуласай дуруст бароварда, дар асоси чавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикӯат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ дидҳед. Итифодабарии рӯйхатҳоро дар санади HTML амалан нишон дидҳед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришиҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришиҳо:

1. Рӯйхатҳоро дар санади HTML барои чӣ истифода мебаранд?
2. Таърифҳо ва мағҳумҳо дар рӯйхати таърифҳо бо қадом тегҳо оғоз меёбанд?
3. Хосияти **TYPE** дар рӯйхати нишонадор қадом вазифаро иҷро мекунад?
4. Тегҳои **** ва **** дар теги рӯйхатҳои рақамнок барои чӣ лозиманд?
5. Рӯйхати рақамнокро дар санади HTML тартиб дихед.
6. Рӯйхатҳои таркибиро дар санади HTML тартиб дихед.

ДАРСИ 28. ҶАДВАЛҲО ДАР САНАДИ HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.28. Ҷадвалҳоро дар санади HTML бо истифода аз тегҳояш соҳта тавонад ва дар амал истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯй хонандагон бояд:

- ✓ ҷадвалро дар санади HTML омӯзанд;
- ✓ ҷадвалсозиро бо истифода аз тегаш дар санади HTML донанд;
- ✓ ҷузъҳои ҷадвалро бо тегҳояшон дар санади HTML омӯзанд;
- ✓ тарзи пуркуни ҷадвалро донанд.

4. Барномаи дарс. Ҷадвалҳо ва ҷузъҳои онҳо дар санади HTML ва тегҳои онҳо, ҷадвалсозӣ.

5. Воситаҳои аёнӣ. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб ба тариқи блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Хосияти **START** дар рӯйхати рақамдор қадом вазифаро иҷро мекунад?
- Хосияти **TYPE** дар рӯйхати рақамдор қадом вазифаро иҷро мекунад?
- Қиматҳои имконпазири хосияти **TYPE**-ро дар рӯйхати рақамдор ва нишонадор номбар кунед.
- Оё “мағҳум” аз “таъриф” дар рӯйхати таърифҳо аз ҳамдигар фарқ мекунанд?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалағузорӣ. Бо мақсади хотиррасон қардани донишҳои пешинai хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат қардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Тегҳо дар санади HTML қадом нақшро бозӣ мекунанд?
2. Шабакаи интернет ва корбари дар онро фаҳмонед.
3. Фанни технологияҳои иттилоотӣ чиро меомӯзанд?
4. Фанни технологияҳои иттилоотӣ аз қадом баҳшҳо иборат аст?
5. Барномаи **iexplore.exe** барои чӣ лозим аст?

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъbast қарда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) ҷамъbast қардан тавсия карда мешавад.

Проблема. Оё шумо дар барнома EXCEL ҷадвалҳоро тартиб додаед? Ҷадвал гуфта чиро мефаҳманд?

III. Шиносоӣ бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи сухбат ва амалан шинос қардан бо ҷадвалсозӣ бо истифода аз тегҳои он ва тегҳои ҷузъҳои он дар санади HTML тавсия дода мешавад.

Чадвалҳо дар HTML ҳамеша намуди росткунча дошта, аз сатрҳое иборатанд, ки онҳо, дар навбати худ, тавассути катақҳо (ячайкаҳо) ташаккул ёфтаанд. Ҳамаи конструксияҳои забонии ҷузъсози чадвалӣ дар байни тегҳои **<TABLE>** ва **</TABLE>** ҷой дода мешаванд. Барои ишора намудани сатрҳои чадвал ҷуфтӣ тегҳои **<TR>...</TR>**, катақҳои сарлавҳадор - тегҳои **<TH>...</TH>** ва катақҳои одӣ - тегҳои **<TD>...</TD>** ҳизмат мерасонанд. Сарлавҳаи умумии чадвал бо ёрии ҷуфтӣ тегҳои **<CAPTION>...</CAPTION>** сохта мешавад. Катақҳои холиро низ дар чадвал сохтан мумкин аст. Бо истифода аз ҳосиятҳои **ALIGN** ва **VALIGN** маълумотро нисбат ба ҳатҳои сарҳадии катақ бо тарзҳои гуногун радифбандӣ кардан мумкин аст. Тағйирдиҳии ранги заминай катақ бо ёрии ҳосияти **BGCOLOR** ва ранги сарҳадҳои он бо ёрии ҳосияти **BORDERCOLOR** амалӣ гардонида мешавад.

Тарзи чадвалсозиро дар санади HTML бо мисолҳо амалан фаҳмонед.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба чадвалҳо дар санади HTML ва ҷузъҳои он маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракуни чавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Ҷадвал дар санади HTML ҷӣ тавр сохта мешавад?

Гурӯҳи 2. Ҕузъҳои чадвалро дар санади HTML номбар кунед.

Гурӯҳи 3. Тарзи рангрезии катақҳои чадвалро дар санади HTML фаҳмонед.

Гурӯҳи 4. Ҳосияти **ALIGN** дар чадвали санади HTML қадом вазифаро иҷро мекунад.

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло мухокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикӯат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Ҷадвалсозиро дар санади HTML амалан нишон дихед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълими хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълими хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Ҷадвалро дар санади HTML бо қадом тегҳо илова меунанд?
2. Ороиши рангай чадвалро дар санади HTML ҷӣ тавр амалӣ менамоянд?
3. Радифбандии маълумотҳо дар катақҳои чадвали HTML бо қадом ҳосият гузошта мешавад?
4. Ҳосиятҳои асосии теги **<TABLE>** ва қиматҳои имконпазири онро дар санади HTML номбар кунед.
5. Ҷадвалро дар санади HTML тартиб дихед.
6. Катақҳои чадвалро дар санади HTML бо рангҳо ороиш дихед.

ДАРСИ 29. ЧОРҔУБАҲОИ ЛАҒЖОН ДАР САНАДИ HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.29. Чорҷубаҳои лағжонро бо ҳосиятҳояш донад ва маҳорати дар амал татбиқ кардани онҳоро пайдо кунад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ мағҳуми чорҷубаҳои лағжонро донанд;

✓ хосиятҳои чорчӯбҳои лағжонро фарқ карда тавонанд.

4. Барномаи дарс. Чорчӯбҳои лағжон ва хосиятҳои он.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволу ҷавоб тавассути блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ):

- Тегҳои ҷадвалсозиро номбар кунед.
- Ҷӣ тавр ҷадвалро ороиши рангӣ додан мумкин аст?
- Қадом тарзҳои соҳтани катакҳои холиро медонед?
- Хосиятҳои асосии теги <TABLE> қадомҳоянд?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалағузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинай хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Дар бораи соҳтори санади HTML маълумот диҳед.
2. Роҷеъ ба амнияти иттилоотии шабакавӣ ҷӣ гуфта метавонед?
3. Графикҳо дар санади HTML ҷӣ тавр соҳта мешаванд?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди ҳуд ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Фарз мекунем, ки ба шумо ёфтани ягон китоби электронӣ зарур аст. Ин корро бо ёрии интернет ҷӣ тавр амалӣ соҳта метавонед?

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи сухбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯй шинос кардан лозим аст.

Яке аз роҳҳои дар экран якбора дидани якчанд парвандаи HTML қушодани якчанд равзанаи барномаи браузер мебошад. Роҳи дигари ҳалли масъала ба қисмҳо ҷудо кардани равзанаи браузер аст, ки ин қисмҳоро чорчӯбаҳои лағжон (フレイム) ном бурдан одат шудааст. Дар ҳар як чорчӯбаи лағжон санади алоҳидаи HTML намоиш дода мешавад. Аз ин рӯ, дар ҳар як чорчӯбаи лағжон, ба мисли равзанаи мустақил, тасмаҳои тобдихӣ, пайвандҳо, тасвириҳои графикӣ ва ғайра бевосита амал мекунанд. Чорчӯбаҳои лағжон метавонанд новобаста ба яқдигар фаъолият намоянд ва ё бо истифода аз пайвандҳо ба ҳамдигар таъсир расонанд.

Контейнери <FRAMESET>. Web-сафҳаэро, ки ба фреймҳо тақсим шудааст, санади гурӯҳи чорчӯбаҳои лағжон мегӯянд. Санадҳои гурӯҳи чорчӯбаҳои лағжон сарлавҳаи стандартие доранд, ки бо ёрии теги **HEAD** гузошта мешаванд ва фарқашон аз санадҳои маъмулии HTML дар он аст, ки онҳо аз теги **BODY** истифода намебаранд. Ба ҷойи теги **BODY** контейнер истифода мешавад, ки он аз ҷуфти тегҳои <FRAMESET>...</FRAMESET> иборат аст. Ин контейнер барои муайян намудани сатр ва сутунҳои фреймҳои алоҳида хизмат мерасонад, ки ҳар қадоми онҳо бо ёрии теги <FRAME> ишорат карда мешаванд.

Хосиятҳои чорчӯбаи лағжон. Теги <FRAMESET> дорои ду хосияти асосӣ - **ROWS** ва **COLS** мебошад, ки онҳо мувофиқан тақсимкунӣ ба сатрҳо (қаторҳо) ва сутунҳоро муайян мекунанд. Намуди контейнери FRAMESET дар ин маврид ҷунин аст:

```
<FRAMESET ROWS="рӯйхати_қиматҳо" Cols="рӯйхати_қиматҳо">
```

...

```
</FRAMESET>
```

Бо ёрии ин контейнер миқдори дилҳоҳи сатру сутунҳоро муайян кардан мумкин аст. Шарти зарурӣ он аст, ки яке аз хосиятҳо - ROWS ё Cols ҳатман бояд нишон дода шавад.

Чорчӯбай лағжон дар санади абарматнй ягона буда наметавонад. Агар дар контейнер танҳо як сатр ё як сутун пешбиний карда шуда бошад, он гоҳ барномаи браузерӣ контейнери FRAMESET-ро беэътибор ҳисоб мекунад ва дар натиҷа экран холӣ мемонад. Агар дар контейнер ақаллан ду сатр ё ду сутун ба ҳисоб гирифта шуда бошад, он гоҳ ҳамчун пешфарз қимати хосияти дуюми ба 100% баробар қабул карда мешавад.

Қимати хосияти ROWS (ё COLS) сатреро мемонад, ки дар он рӯйхати қиматҳои бо ёрии вергул ҷудокардашуда бо пиксел, фоиз ё воҳидҳои нисбӣ дода шудаанд. Микдори сатрҳо ё сутунҳо аз рӯйи микдори ин қиматҳо муайян карда мешавад.

Пайвандсозӣ. Азбаски мо роҳҳои соҳтани чорчӯбаҳои лағжонро аз худ намудем, акуну бо таъйиноти асосии онҳо – **идоракунии хатсайрҳои сомонаҳо ё роҳнамой дар сомонаҳо**, шинос ҳоҳем шуд.

Барои номгузории қадрҳо хосияти NAME ҳизмат мерасонад. Масалан, сатри <FRAME NAME="frame1"> қадреро бо номи frame1 месозад, ки ба он абарпайвандро дар шакли ПАҲШ КУНЕД татбиқ кардан аст. Ин пайванд гузаришро ба сафҳаи аввал таъмин менамояд.

Хосияти TARGET-и пайванди абарматнй номи қадри frame1-ро дар бар гирифтааст. Дар ҳолати фаъолшавии ин пайванд дарунмояи қадрӣ frame1, яъне парвандаи first.html, ки ҳангоми соҳтани ин қадр дар он ҷойгир шуда буд, бо парвандаи putfirst.html иваз карда мешавад.

Омӯзгор ҳар як мағҳуми навро ба хонандагон бояд шарҳу тавзех диҳад. Дар ҳолати зарурӣ, омӯзгор метавонад барои мукаммал гардонидани мавзӯй, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Дар рафти дарс омӯзгор аз аёниятҳо низ бояд истифода намояд. Мисолҳои дар китоби дарсӣ овардашударо ба хонандагон фаҳмонидан лозим аст.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба чорчӯбай лағжон ва хосиятҳои он маълумоти муҳтасар омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид қадра, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия қадра мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод қадра, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Дар бораи контейнери <FRAMESET> маълумот дихед.

Гурӯҳи 2. Қиматҳои хосиятҳои ROWS ва COLS-ро чӣ гуна муайян мекунанд?

Гурӯҳи 3. Дар бораи теги <FRAME> чӣ гуфта метавонад?

8. Ҷамъости дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима қадра, ҳулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкуни мавзӯй омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Аз китоб матни мавзӯъро бодиққат ҳонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Ба саволу супоришиҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дарашаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришиҳои зерин арзёбӣ қадра метавонед.

Намунаи саволу супоришиҳо:

1. Қадом роҳҳои соҳтани чорчӯбаҳои лағжонро медонед?
2. Чорчӯбаҳои лағжонро чӣ тавр пайваст мекунанд?
3. Теги <FRAMESET ROWS="80,240,140"> чиро муайян мекунад?
4. Фикру мулоҳизаҳоятонро нисбат ба омӯзиши мавзӯй омӯхташуда рӯйи коғаз оред.
5. Мисоле тартиб дихед, ки дар он соҳтани чорчӯбаҳои лағжон истифода шавад.

ДАРСИ 30. ЧАНДРАСОНАГЙ ДАР САНАДИ HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.30. Дар бораи чандрасонагй дар санади HTML маълумот ҳосил кунад, дар кучо ва барои чӣ истифода шудани онро донад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯй хонандагон бояд:

- ✓ мағхуми чандрасонагиро донанд;
- ✓ системаҳои чандрасонагиро донанд;
- ✓ дар бораи сахтафзор ва нармафзор маълумот ҳосил намоянд;
- ✓ қисмҳои технологияи чандрасонагиро донанд.

4. Барномаи дарс. Системаҳои чандрасонагй. Сахтафзори чандрасонагй. Нармафзори чандрасонагй. Технологияи чандрасонагй.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтai электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволуҷавоб ба тариқи блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Чорҷӯбай лағжон чист ва вазифаи он аз чӣ иборат аст?
- Чорҷӯбаҳои лағжонро чӣ гуна пайванд месозанд?
- Дар бораи контейнери чорҷӯбай лағжон маълумот дихед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинai хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва бахсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Абарпайванд гуфта, дар санади HTML чиро дар назар доранд?
2. Рӯйхатҳо дар санади HTML чӣ тавр тартиб дода мешаванд?
3. Дар бораи муоширати шабакавии рӯ ба рӯ чӣ гуфта метавонед?

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаero бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузашта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад. Масалан, чунин проблема гузаштан мумкин аст:

Проблема. Фарз мекунем, ки барои мактаби шумо сомонаи интернетӣ соҳтан лозим аст. Оё шумо ин корро карда метавонед? Агар ҳа, пас корро аз чӣ бояд шурӯй кунед? Шакли саҳифаи асосии сомонаро чӣ гуна дидан меҳоҳед. Дар дафтаратон кашед.

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи сӯхбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯй шинос кардан лозим аст.

Чандрасонагй ё мултимедиаӣ навъи технологияе мебошад, ки аз маҳлути иттилооти намудҳои матнӣ, ададӣ, тасвирий, графикӣ, садоӣ, видеоӣ ва аниматсионӣ намуди нави иттилоот тавлид месозад ва онро дар муҳитҳои иттилоотии маъмулӣ ва шабакавӣ пахн менамояд.

Мағхуми мултимедиа аз калимаи мурakkabiанглисии *multimedia* гирифта шуда, *multi* (мулти) – маънои якчанд, бисёр ва *media* (медиа) – расона, барандаро дорад, яъне мултимедиа – чандрасона. Технологияи чандрасонагй ҳамчун технологияи пешниҳод ва коркарди иттилоот тавассути ду шакли таъминот - сахтафзор ва нармафзор татбиқ карда мешавад.

Сахтафзори чандрасонагй дар навбати худ ба воситаҳои асосӣ ва маҳсус чудо мешавад: воситаҳои асосӣ – компьютер бо протессори сермаҳсул, хотираи фаврӣ ва дискҳои винчестерии калонҷаҷм, манипуляторҳо ва видеоадаптерҳо; воситаҳои маҳсус – таҷхизоти CD-ROM, CD-R, CD-RW, DVD, DVD-RW, TV-тюнерҳо, вусъат-

диҳандагони графикӣ, аз чумла барои графикҳои сеченака, платаҳои садоӣ ва видеой, системаҳои акустикий бо баландгӯяк, гушмонак, динамикҳо ва ғайра.

Нармафзори ҷандрасонагӣ. Ба васоити замимасози ҷандрасонагӣ барномаҳои таҳрири тасвирҳои видеой, таҳрири касбии графикӣ, воситаҳои соҳтан, навиштан ва таҳрири иттилооти садоӣ, барномаҳо барои тағйирдиҳии тобиши ранги тасвирҳо, барномаҳои истифодаи абарматнҳо ва ғайра доҳил мешаванд.

Яке аз аввалин соҳаҳои татбиқи барномаҳои ҷандрасонагӣ бозиҳои компьютерӣ ба ҳисоб мераванд. Онҳо маҳсулоти барномавии хеле паҳнгашта буда, аз дастовардҳои технологияи ҷандрасонай ба таври васеъ истифода бурдаанд. Дар ҳама бозиҳои компьютерии муосир графикҳои сифати баланд, аниматсия, садо ва мусиқӣ ҳатман истифода мешаванд.

Технологияи ҷандрасонагиро ба қисмҳои зерин тақсим кардан мумкин аст:

- Қабули мавҷҳои телевизионӣ – истифодаи сигнали телевизионӣ дар монитори компьютер.
- Сабти видеой – сабтқунӣ ва расмгирӣ дар намуди рақамӣ.
- Аниматсия – аз рӯйи низоми муайян пайдошавии расмҳо дар экран, ки тасвири ҳаракатҳои зиндаро пешӣ назар меоранд.
- Таассуроти садоӣ – сабтқунии садои асбобҳои мусиқӣ ва овози одамону ҳайвоноту парандагон дар шакли рақамӣ ва коркарди компьютерии онҳо.
- Графики сеченака (3D) – тасвирҳои графикӣ дар фазо, яъне тасвирҳои сеченака - дарозӣ, бар, баландӣ.
- Мусиқии навъи MIDI (Musical Instrument Digital Interface – интейрфейси ракамии асбобҳои мусиқӣ) – стандартест, ки асбобҳои мусиқиро дар вақти эҷод ва сабт бо компьютер ҳамоҳанг месозад.

Ҳоло қариб ҳамаи барномаҳои намоиши санадҳои абарматнӣ (браузерҳо), аз қабили Internet Explorer, Mozilla Firefox, Netscape, Google Chrome, Opera, Safari ва ғайра имконият фароҳам меоранд, ки барои замимаҳои ҷандрасонай ба онҳо модулҳои иловагии барномавӣ ҳамроҳ карда шавад. Аксари онҳо имконияти бевосита истифода бурдани технологияҳои LiveAudio (барои парвандаҳои садоӣ бо форматҳои WAV, AU, AIFF ва MIDI), Live3D (бо формати VRML), LiveVideo (парвандаҳои симӣ бо формати AVI) ва QuickTime (парвандаҳои формати MOV бо матн ва садои MIDI)-ро доранд.

Омӯзгор ҳар як мағҳуми навро ба хонандагон бояд шарҳу тавзех дихад. Дар ҳолати зарурӣ, омӯзгор метавонад барои мукаммал гардонидани мавзӯъ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Дар рафти дарс омӯзгор аз аёниятҳо низ бояд истифода намояд. Мисоли дар китоби дарсӣ овардашударо ба хонандагон фаҳмонидан лозим аст.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба мағҳуми ҷандрасонагӣ ва зарурати коркарди он маълумоти мухтасар омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда шуда, пурракуни чавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкуни дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Воситаҳои барномавӣ ва техникии ҷандрасонагиро номбар кунед.

Гурӯҳи 2. Хосиятҳои теги ҷандрасонагӣ қадомхоянд?

Гурӯҳи 3. Теги <EMBED> барои чӣ пешбинӣ шудааст ва қадом хосиятҳоро дорост?

8. Җамъбаси дарс. Омӯзгор чавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хулосай дуруст бароварда, дар асоси чавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Аз китоб матни мавзӯро бодиқкат хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ дихед. Ба саволу супоришҳо чавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Браузер чист ва қадом намуди онҳоро медонед?
2. Чандрасонагӣ чӣ имкониятҳо дорад ва он барои чӣ зарур аст?
3. Мағҳуми мультимида шарҳ дихед.
4. Саҳтафзори ҷанрасонагӣ аз нармафзори он чӣ фарқ дорад?
5. Фикру мулоҳизаҳоятонро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯйи коғаз оред.
6. Доир ба ҷанрасонагӣ мисоли мушаххас биёред.

ДАРСИ 31. ШАКЛСОЗӢ ДАР САНАДИ HTML -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.1.31. Дар бораи шаклсозӣ дар санади HTML маълумот пайдо кунад, тарзи соҳтан ва дар амал истифода бурдани онро аз худ кунад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯъ хонандагон бояд:

- ✓ мағҳуми шакл ва таъйиноти онро дар муҳити HTML донанд;
- ✓ теги <FORM> ва дигар тегҳои шаклсозро бо хосиятҳояшон донанд.

4. Барномаи дарс. Шакл. Теги FORM. Тегҳои шаклсозӣ: TEXTAREA, SELECT, INPUT.

5. Воситаҳои аёнӣ. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтai электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб ба тариқи блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Ҷанрасонагӣ дар санади HTML барои чӣ лозим аст?
- Тарзҳои соҳтани замимаҳои ҷанрасонагиро номбар кунед.
- Номи теги асосии соҳтани ҷанрасонагиро гӯед.

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалағузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Компьютерҳоро аз рӯйи қадом имкониятҳояшон тасниф мекунанд?
2. Протоколҳои мубодилаи иттилоотро номбар кунед.
3. Дар бораи технологияи WWW маълумот дихед.
4. Браузери Microsoft Internet Explorer чӣ гуна аст?
5. Дар бораи браузерҳои Opera ва Mozilla FireFox маълумот дихед.

Пурсиши интиҳобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди худ ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузашта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад. Масалан, чунин проблема гузаштан мумкин аст:

Проблема. Шумо метавонед дар як компьютер дар як вақт бо ҷанд браузер кор кунед? Агар ҳа, пас онҳо ба яқдигар ҳалал намерасонанд? Барои наст кардани браузерҳо чӣ гуна рафткор мекунед? Барои нест кардани онҳо – чӣ?

III. Шиносой бо мазмунни мавзӯй. Хонандагонро ба тарики сухбат бо мазмун ва муҳтавои мавзӯй шинос кардан лозим аст.

Воридсозии дархост ба веб-сафҳа тавассути яке аз воситаҳои дигари HTML, ки он шакл ё **форма** ном дорад, амалӣ карда мешавад.

Формаҳои HTML шароит муҳайё месозанд, ки веб-сафҳа аз корбар иттилоот гирад ва бо ҳамин роҳ робитаи байни истифодабарандаю сомонаро дар шабака барқарор намояд. Онҳо имконият медиҳанд, ки корбар иттилоотро дар шакли матни ихтиёри дархост намояд, ҷавобҳоро дар шаклҳои «**ҳа**» ва «**не**» гирад ва ё аз байни якчанд амалҳои имконпазир якеро интихоб намояд.

Формаҳоро барои амалӣ намудани мақсадҳои гуногун истифода бурдан мумкин аст. Масалан, бо ёрии формаи додашуда баён намудани нуқтаи назари истифодабарандай сомона оид ба масъалаҳои дар он гузошташуда, метавонад мисоли аз ҳама одитарини шаклсозӣ дар HTML бошад.

Теги <FORM>. Ҳар як форма маҳз бо ҳамин тег оғоз мешавад. Дар ин тег ду хосиятро муайян кардан лозим аст - **скрипт** (сценарий, тарзи дархост ё намоиш) ва **методи** воридоти додаҳо. Ном ва таъйиноти ин хосиятҳо дар ҷадвали зерин оварда шудааст.

Хосият	Таъйинот
ACTION	Суроғай URL-ро (барномаэро) муайян менамояд, ки тавассути он додаҳо қабул ва коркард мегарданд. Агар ин хосият муайян нашуда бошад, он гоҳ додаҳо ба суроғай веб-сафҳае равон карда мешаванд, ки дар он форма ҷойгир шудааст
METHOD	Методи (роҳи) равонкунӣ иттилоотро ба барномаи мувофиқи коркарди додаҳо (скрипт) нишон медиҳад. Ин хосият яке аз ду қимати post ё get-ро қабул карда метавонад. Агар қимати он post бошад, он гоҳ иттилооти форма алоҳида аз суроғай URL ва get бошад, якҷоя бо суроғай URL фиристода мешавад.

Дар як веб-сафҳа микдори дилҳоҳи формаҳоро ҷойгир намудан мумкин аст. Танҳо назорат бурдан лозим аст, ки як форма дар доҳили формаи дигар ҷойгир нашуда бошад.

Тегҳои шаклсоз. Барои дар формаҳои HTML соҳтани майдонҳои навъи гуногун се теги шаклсоз мавриди истифода қарор дорад: **<TEXTAREA>**, **<SELECT>** ва **<INPUT>**. Микдори дилҳоҳи майдонҳоро дар доҳили контейнери **<FORM>... </FORM>** ҷой додан мумкин аст. Ном ва таъйиноти тегҳои шаклсоз дар ҷадвали зерин оварда шудааст.

Тег	Таъйинот
<TEXTAREA>	Навъи майдонеро муайян мекунад, ки тавассути он корбар иттилооти матни бисёрсатраро доҳил карда метавонад
<SELECT>	Навъи майдонеро муайян мекунад, ки тавассути он корбар аз равзанаи тасмадор ё менюи худкушо имконияти иттилооти зарурӣ интихоб кардан дошта бошад
<INPUT>	Навъи майдонеро муайян мекунад, ки тавассути он ба корбар имконияти бо тарзҳои дигар доҳил кардани иттилоот таъмин карда мешавад. Масалан, тарзҳои доҳилкунӣ як сатри матн, фаъол ё ғайрифаъол гардонидани байракҷа (check boxes), интихоби калид (radio buttons), пахши тугмаи интиқоли додаҳо ё тугмаи тозакунии форма ва ғайра

Омӯзгор ҳар як мафхуми навро ба хонандагон бояд шарҳу тавзех диҳад ва барои мукаммал гардонидани мавзӯъ, дар баробари китоби дарсӣ, аз дигар сарчашмаҳо низ истифода барад. Дар рафти дарс омӯзгор аз аёниятҳо низ бояд истифода намояд. Мисолҳои дар китоби дарсӣ овардашударо ба хонандагон фаҳмонидан лозим аст.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо, масалан, оид ба шаклсозӣ дар санади HTML маълумоти муҳтасар омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкуни дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Шаклсозӣ барои чӣ лозим аст?

Гурӯҳи 2. Теги <FORM> барои чӣ лозим аст ва дорои қадом ҳосиятҳо мебошад?

Гурӯҳи 3. Ном ва таъйиноти тегҳои шаклсозро номбар кунед.

Гурӯҳи 4. Дар бораи чӣ тавр амалӣ соҳтани шаклсозӣ дар HTML маълумот дихед.

8. Ҷамъбости дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Аз китоб матни мавзӯъро бодиққат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Ба саволу супориши ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супориши зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супориши:

1. Вазифаҳои ҳосиятҳои тегҳои шаклсозро номбар кунед.

2. Ном ва таъйиноти ҳосиятҳои теги FORM-ро номбар кунед.

3. Формаҳоро барои чӣ истифода бурдан мумкин аст?

4. Фикру мулоҳизаҳоятонро нисбат ба омӯзиши мавзӯи омӯхташуда рӯйи қоғаз оред.

5. Шаклеро барномасозӣ намоед, ки дар он насаб, ном ва номи падари шумо инъикос ёфта бошад.

ДАРСИ 32. ОБЪЕКТҲОИ ДИНАМИКИИ ВЕБСАФҲА -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.2.32. Объектҳои динамикии веб-сафҳаро донад, забони динамикии **DHTML**-ро омӯзад ва ҳамчун воситаҳои сомонасозӣ истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯъ хонандагон бояд:

- ✓ объектҳои динамикии веб-сафҳаро донанд;
- ✓ забони динамикии **DHTML**-ро донанд;
- ✓ забони сабкҳои маҳсуси иерархии CSS-ро омӯзанд;
- ✓ тарзи истифодаи контейнери **STYLE**-ро дар сарлавҳаи санад донанд.

4. Барномаи дарс. Объектҳои динамикии веб-сафҳа, забони динамикии **DHTML**.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтai электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб ба тариқи блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳобӣ):

- Шаклҳоро (формаҳоро) дар забони HTML фаҳмонед.
- Теги формаҳоро дар забони HTML номбар кунед.
- Теги соҳтани баъзе майдонҳоро дар формаи забони HTML номбар кунед.

- Навъи (типи) майдони дохилкуниро дар формаи забони HTML бо кадом хосият маълум мекунанд?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинай хонандагон ва ба вучуд овардани вазъияти чустучӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Сахтафзорҳои чандрасонагиро дар санади HTML фаҳмонед.

2. Мағҳуми чандрасонагиро дар санади HTML фаҳмонед.

3. Бо кадом хосиятҳо ҷадвали санадро дар забони HTML бо рангҳо ороиш медиҳанд?

4. Теги **<FRAME>** дар санади HTML кадом вазифаро ичро мекунад?

Пурсиши интихобӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди ҳуд ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интихобӣ) ҷамъбаст кардан тавсия карда мешавад.

Проблема. Оид ба форма (шакл) чиҳоро медонед?

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи сухбат бо объектҳои динамикии веб-сафҳа, забони динамикии **DHTML** шинос кардан тавсия дода мешавад.

Рушди минбаъдаи забони анъанавии HTML бо номи HTML-и динамики (**DHTML**) маъмул аст. HTML-и динамики имконият фароҳам меоварад, ки санадҳо дар шакли интерактивӣ соҳта шаванд, веб-сафҳаҳо ба осонӣ тағйирпазир ва зудидора гарданд. Яке аз методҳои татбиқи ғояи динамики гардонии веб-сафҳаҳо бо роҳи васеъгардонии HTML дар браузерҳо насл намудани **воситаҳои коркарди забонҳои маҳсуси барномасозӣ**, аз қабили **JavaScript**, **JScript** ва **VBScript** мебошад. Ҳуди сенарияҳоро (скриптҳоро), яъне барномаҳои бо ёрии яке аз ин забонҳо навишташударо, бо матни асосӣ ва нишонаҳои санади HTML якҷоя ҷойгир кардан мумкин аст.

Агар дар як тарафи HTML воситаҳои коркарди забонҳои маҳсуси барномарезӣ истад, дар тарафи муқобили он забони сабкҳои маҳсуси зинагӣ ё иерархӣ (**CSS**) меистад, ки он баъзе маҳдудиятҳои HTML-ро кам намуда, як қисми вазифаҳои онро ба ҳуд мегирад. Сабк дар зинаи аз ҳама поёниаш маҷмӯи қоидаҳоеро мемонад, ки тибқи онҳо браузер тегҳои HTML-ро маънидод менамояд.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориши медиҳад, ки онҳо оид ба забони динамикии **DHTML** маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракунии ҷавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Забони динамикии **DHTML**-ро барои чӣ истифода мебаранд?

Гурӯҳи 2. Фарқи байни забонҳои **HTML** ва **DHTML**-ро дар чӣ мебинед?

Гурӯҳи 3. Маънои **CSS** чист?

Гурӯҳи 4. Теги **<HEAD> ... </HEAD>**-ро фаҳмонед.

8. Ҷамъбости дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикӣт хонед ва онро бо мисолҳои мушаххас шарҳ дихед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёй. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супориши зерин арзёй карда метавонед.

Намунаи саволу супориши:

1. Объектҳои динамикии веб-сафҳаро номбар кунед.
2. Забонҳои *JScript* ва *VBScript* кадом гурӯҳи забонҳоянд?
3. Чӣ тавр қиматдиҳӣ дар сабкҳо сурат мегиранд?
4. Синфи сабкҳоро дар санади HTML фаҳмонед.
5. Номи мактабатонро бо ранги сурхӣ ғафс ва андозаи ҳуруфаш қалонтар дар браузер инъикос кунед.
6. Мисоли 1-и мавзӯи китоби дарсиро барои дигар матн ҳал кунед.

ДАРСИ 33. JAVASCRIPT -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.2.33. Забони *JAVASCRIPT*-ро донад, сенария ва скриптиҳоро омӯзад ва ҳамчун воситаҳои сомонасозӣ истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯи хонандагон бояд:

- ✓ забони *JAVASCRIPT*-ро донанд;
- ✓ фарқи байни забони *HTML* ва забони *JAVASCRIPT*-ро донанд;
- ✓ мағҳуми *SCRIPT*-ро омӯзанд;
- ✓ мағҳуми *сенария*-ро омӯзанд.

4. Барномаи дарс. Забони *JAVASCRIPT*, *CRIP* ва сенария.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтати электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб ба тариқи блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳоӣ):

- Ҷадвали зинагии сабкҳоро дар забони HTML фаҳмонед.
- HTML-и динамикиро фаҳмонед.
- Абарпайванд чист?
- Контейнери STYLE барои чӣ истифода карда мешавад?

7. Ташаккул додани салоҳиятҳо.

I. Масъалагузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вучӯд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия карда мешавад.

Саволҳо:

1. Синфи компьютерҳои қалонро номбар кунед.
2. Баъзе тегҳои забони HTML-ро фаҳмонед.
3. Навъи майдони доҳилкунии забони HTML –ро номбар кунед.
4. Теги иловакунии тасвирро дар санади HTML номбар кунед.

Пурсиши интиҳоӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди ҳуд ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо блитс-пурсиши (пурсиши кӯтоҳи интиҳоӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо бо донишҳои гирифтаатон ягон сомонаи хурд соҳта метавонед?

III. Шиносой бо мазмуни мавзӯи. Хонандагонро ба тариқи сухбат бо забони *JAVASCRIPT*, *CRIP* ва сенария шинос кардан тавсия дода мешавад.

Хонандагон бо забони HTML, тегҳо ва хосиятҳои он ва забони HTML-и динамикий шинос шудаанд. Аммо боз барномаҳои дигаре низ мавҷуданд, ки барои соҳтани сомонаҳо истифода карда мешаванд. Аксари онҳо бо забони *JAVASCRIPT* навишта шудаанд. Барномаҳои тавассути забони JavaScript навишташударо сенарияҳо ё

скриптҳо мегүянд. Скрипт - маҷмӯи дастурҳои (барнома) идоракунии браузер мебошад. Рамзи (матни) барнома бевосита дар санади HTML ҷойгир карда мешавад ё дар шакли парвандаи алоҳида нигоҳ дошта мешавад. Скриптҳо метавонанд дар мавқеи дилҳоҳи санади HTML ҷойгир шуда бошанд. Лекин дар байни сатрҳои рамзи барномаи JavaScript тегҳои HTML-ро ҷойгир кардан мумкин нест. Аз ин рӯ скриптҳоро бештар дар соҳаи HEAD-и санад ҷойгир мекунанд.

Худи барномаи тавассути забони JavaScript сохташударо дар байни тегҳои **<SCRIPT> ... </SCRIPT>** ҷойгир менамоянд. Браузер теги **<SCRIPT>-ро** воҳӯрда дарунмояи санадро то пайдошавии теги **</SCRIPT>** сатр ба сатр таҳлил менамояд. Барои ба фаъолият оғоз карда тавонистани барнома, бояд дар тани санади HTML конструксияи рамзи ин барнома низ нигоҳ дошта шавад.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба забони JavaScript маълумот омода намоянд.

Дар асоси гурӯҳҳои дунафара чорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин гурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба гурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракуни чавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Забони JavaScript-ро барои чӣ истифода мебаранд?

Гурӯҳи 2. Фарқи байни забони **HTML** ва забони JavaScript-ро дар чӣ мебинед?

Гурӯҳи 3. Барои ба санади HTML ҳамроҳ намудани ин гуна сенарияҳо чӣ бояд кард?

Гурӯҳи 4. Теги тавзехотро фаҳмонед.

8. Ҷамъбости дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хуносай дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азҳудкуни мавзӯи омӯҳташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодиққат хонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Ба саволу супоришиҷо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришиҷо зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришиҷо:

1. Скрипт чист?
2. Барномаҳои бо забони JavaScript навишташударо чӣ мегӯянд?
3. Чӣ тавр матни барномаи забони JavaScript нигоҳ дошта мешавад?
4. Чӣ тавр скриптҳо дар санади HTML ҷойгир карда мешаванд?
5. Скрипти майдони дохилкунии матни одиро созед.
6. Скрипти майдони дохилкунии санаи рӯзро созед.

ДАРСИ 34. MICROSOFT FRONTPAGE -1 соат

2. Салоҳиятҳо:

9.2.2.34. Барномаи **MICROSOFT FRONTPAGE**-ро донад, тарзи соҳтан ва таҳрири санадро омӯзанд ва ҳамчун воситаҳои сомонасозӣ истифода бурда тавонад.

3. Мақсадҳои таълим (дарс). Бо омӯзиши ин мавзӯй хонандагон бояд:

- ✓ барномаи **MICROSOFT FRONTPAGE**-ро донанд;
- ✓ фарқи байни забони **HTML** ва барномаи **MICROSOFT FRONTPAGE**-ро донанд;
- ✓ тарзи соҳтани санадро бо барномаи **MICROSOFT FRONTPAGE** омӯзанд;

✓ тарзи таҳрири санадро бо барномаи **MICROSOFT FRONTPAGE** омӯзанд.

4. Барномаи дарс. Барномаи **MICROSOFT FRONTPAGE**, тарзи сохтан ва таҳрири санад дар он.

5. Воситаҳои аёни. Китоби дарсӣ, компьютери фардӣ, ҷадвалҳо, овезаҳо, проектор, таҳтаи электронӣ.

6. Санчиши дониш (пурсиши вазифаи хонагӣ). Саволучавоб ба тариқи близт-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳоӣ):

- Скрипт чист?
- Сенария чист?
- Забони JavaScript барои чӣ лозим аст?
- Тегҳои **<SCRIPT> ... </SCRIPT>** барои чӣ истифода карда мешавад?

7. Ташаккӯл додани салоҳиятҳо.

I. Масъалағузорӣ. Бо мақсади хотиррасон кардани донишҳои пешинаи хонандагон ва ба вуҷуд овардани вазъияти ҷустуҷӯ ва баҳсу мунозира дар синф ба хонандагон бо саволҳои зерин муроҷиат кардан тавсия дода мешавад.

Саволҳо:

1. Оиди шабакаи интернет маълумот дихед.
2. Кадом забонҳои сомонасозиро омӯхтаед?
3. HTML-и одӣ аз HTML динамики бо чӣ фарқ меқунад?
4. Теги иловакуни формаро дар санади HTML номбар кунед.

Пурсиши интиҳоӣ ва кӯтоҳ гузаронда, ин қисмат ҷамъбаст карда мешавад.

II. Проблемагузорӣ. Ба хонандагон проблемаэро бо салоҳиди ҳуд ва вобаста ба сатҳи тайёрии синф гузошта, натиҷаи онро бо близт-пурсиш (пурсиши кӯтоҳи интиҳоӣ) ҷамъбаст кардан тавсия дода мешавад.

Проблема. Оё шумо дар ягон барномаҳо аз формаҳо истифода кардаед?

III. Шиносоӣ бо мазмуни мавзӯй. Хонандагонро ба тариқи сухбат бо барномаи MS FRONTPAGE, тарзи сохтан ва таҳрири санад дар он шинос кардан тавсия дода мешавад.

Хонандагон то ин дам баъзе аз забонҳои сомонасозиро омӯхтаанд ва бо тарзи истифодабарии онҳо шинос шудаанд. Барномаҳое низ мавҷуданд, ки барои сохтан ва таҳрири WEB-санадҳо истифода карда мешаванд. Ҳудкорсозии санадҳо бо барномаҳои маҳсус амалий карда мешаванд. Барномаи Microsoft Frontpage яке аз ин барномаҳо ба ҳисоб меравад, ки ба дастаи барномаҳои амалии Microsoft office доҳил аст. Вариантҳои гуногунаш коркард шудааст. Ин барнома нисбати дигар барномаҳои даста имкониятҳои хеле зиёд дорад. Тавре медонем, хати Web танҳо аз маҷмӯи саҳифаҳо иборат набуда, балки боз вазифаҳои дигарро низ иҷро менамояд. MS FrontPage барои тартиб додани натанҳо Web-саҳифаҳои алоҳида, балки барои тартиб додани тегҳои яклюҳти Web-санад тартиб дода шудааст. MS FrontPage ягона барномаи дастаи MS Office буда, имконияти ба тарзи ҳудкор сохтану ба нақша гирифтани Web-санадҳоро медиҳад. Тиреза ва майдони кории он ба дигар барномаҳои даста, аз қабили WORD ва EXCEL монанд аст. Барномаи MS FrontPage ҳама имконоти забони HTML –ро дорад. Ба замми ин имкониятҳояш васеътар аст. Тамоми тегҳоро бо истифода аз ҷузъҳои равзанаи афзорҳо зуд ба санад илова кардан имкон. Ба маъни дигар, MS FrontPage барномаи визуалий аст.

IV. Кори дунафара.

Омӯзгор хонандагонро дунафарӣ муттаҳид намуда, супориш медиҳад, ки онҳо оид ба барномаи MS FrontPage маълумот омода намоянд.

Дар асоси ғурӯҳҳои дунафара ҷорнафарӣ муттаҳид карда, аз тарафи ин ғурӯҳҳо дар асоси маълумоти пешниҳодшуда, саволҳо таҳия карда мешавад.

Саволҳои таҳияшуда ба ғурӯҳҳои дигар пешниҳод карда, пурракуни чавобҳо аз тарафи хонандагон анҷом дода мешавад.

V. Мустаҳкамкунии дарс.

Кори гурӯҳӣ.

Гурӯҳи 1. Барномаи MS FrontPage-ро барои чӣ истифода мебаранд?

Гурӯҳи 2. Фарқи байни забони **HTML** ва барномаи **MICROSOFT FRONTPAGE** -ро дар чӣ мебинед?

Гурӯҳи 3. Барои ичрои амалҳои асосии форматбандӣ аз қадом лавҳаи барномаи MS FrontPage истифода мебаранд?

Гурӯҳи 4. Барои дар санад ҷойгир намудани формаҳо аз қадом бандҳои менюи барномаи MS FrontPage истифода мебаранд?

8. Ҷамъбасти дарс. Омӯзгор ҷавоби хонандагонро доир ба супориши боло муҳокима карда, хулосаи дуруст бароварда, дар асоси ҷавобҳои додаи онҳо сатҳи азхудкуни мавзӯи омӯхташавандаро муайян ва баҳогузорӣ менамояд.

9. Супориши хонагӣ. Матни мавзӯро бодикӯт ҳонед ва онро бо мисолҳои мушахҳас шарҳ дихед. Ба саволу супоришҳо ҷавоби хаттӣ омода намоед.

Арзёбӣ. Дар рафти дарс фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида намуда, дараҷаи ба салоҳиятҳо ноил гаштани онҳоро муайян кунед. Натиҷаҳои фаъолияти таълимии хонандагонро аз рӯйи савол ва супоришҳои зерин арзёбӣ карда метавонед.

Намунаи саволу супоришҳо:

1. Ҷӣ тавр вебсанадро бо ёрии барномаи MS FrontPage месозанд?

2. Қолибҳо чист?

3. Гузоштани объектҳои иловагӣ дар санади таҳришаванд аз истифодаи қадом бандҳои менюӣ амалӣ карда мешаванд?

4. Барои дар санад ҷойгир намудани ҷадвалҳо аз қадом бандҳои менюӣ барномаи MS FrontPage истифода мебаранд?

5. Барои соҳтани абарпайвандҳо аз қадом бандҳои менюи барномаи MS FrontPage истифода мебаранд?

Супоришҳо:

1. Бо истифода аз барномаи MS FrontPage ягон ҷузъи веб-санадро созед.

2. Бо истифода аз барномаи MS FrontPage ҷузъҳои форма ва ҷадвали веб-санадро созед.

Мундарица

Сарсуҳан	3	
Дарси 1	Таснифи компьютерҳо аз рӯи имкониятҳои функционалӣ.....	4
Дарси 2	Синфи компьютерҳои калон.....	6
Дарси 3	Синфи компьютерҳои хурд.....	9
Дарси 4	Дурнамои рушди системаҳои компьютерӣ.....	11
Дарси 5	Заминаҳои падоиши шабакаҳои компьютерӣ. Технологияҳои иттилоотӣ-иртиботӣ.....	13
Дарси 6	Намудҳои шабакаҳои компьютерӣ.....	15
Дарси 7	Таъминоти техникии шабакаҳои компьютерӣ.....	17
Дарси 8	Протоколҳои мубодилаи иттилоот.....	19
Дарси 9	Интернет.....	21
Дарси 10	Иртиботи шабакавӣ.....	23
Дарси 11	Технологияи WWW.....	25
Дарси 12	Суроғасозии захираҳо дар интернет.....	27
Дарси 13	Браузерҳо ва таъйиноти онҳо.....	29
Дарси 14	Браузери Microsoft Internet Explorer.....	31
Дарси 15	Браузерҳои Opera ва Mozilla FireFox.....	33
Дарси 16	Чустучӯйи иттилоот дар интернет.....	35
Дарси 17	Почтаи электронӣ: E-mail.....	37
Дарси 18	Муоширати шабакавии рӯ ба рӯ. Фарҳанги муоширати шабакавӣ...	40
Дарси 19	Амнияти иттилоотии шабакавӣ.....	42
Дарси 20	Сафҳаи интернетӣ – сомона.....	44
Дарси 21	Асосҳои забони HTML.....	45
Дарси 22	Сохтори санади HTML.....	47
Дарси 23	Ороиши рангии санад дар HTML.....	48
Дарси 24	Форматбандии санад дар HTML.....	50
Дарси 25	Графикҳо дар санади HTML.....	52
Дарси 26	Абарпайвандҳо дар санади HTML.....	53
Дарси 27	Рӯйхатҳо дар санади HTML.....	55
Дарси 28	Чадвалҳо дар санади HTML.....	57
Дарси 29	Чорҷӯбаҳои лағжон дар санади HTML.....	58
Дарси 30	Чандрасонагӣ дар санади HTML.....	61
Дарси 31	Шаклсозӣ дар санади HTML.....	63
Дарси 32	Объектҳои динамикии веб-сафҳа.....	65
Дарси 33	Javascript.....	67
Дарси 34	Microsoft Frontpage.....	68

РОҲНАМОИ ФАННИ ТЕХНОЛОГИЯИ ИТТИЛООТИЙ СИНФИ 9-УМ

**Барои омӯзгорони муассисаҳои
таҳсилоти умумӣ**

Муҳаррир
Мусаҳҳех
Муҳаррири техникий
Тарроҳ

С. Некқадамов
М. Сайдова
Н.С. Зайниддинов
З. Саъдуллоев

Ба чоп 25.09.2018 иҷозат дода шуд. Коғази оғсет.
Чопи оғсет. Андоза 60x84 1/8. Ҷузъи чопӣ 9
Адади нашр 8000 нусха.
Супориши № 223/2018

Муассисаи нашриявии «Маориф»-и
Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон.
734024, ш. Душанбе, кӯчаи Аҳмади Дониш, 50.
Тел: 222-14-66
E-mail: najmiddin64@mail.ru

Дар матбааи ҶДММ «Лавҳ» ба табъ расидааст.
Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон ш. Душанбе, кӯчаи Р. Набиев, 1.
Тел.: (+992) 98-821-29-91
E-mail: Zmirsaid1975@gmail.com